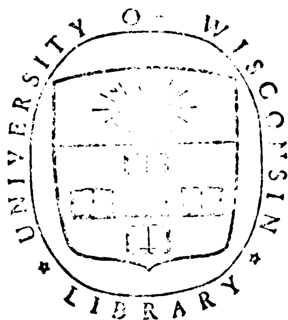

UNIVERSITY OF WISCONSIN
LIBRARY

BARON

FRANJO TRENK

i

Slavonski Panduri

od

Luke Ilića,

Luka Ilić

Oriovčanina.

U ZAGREBU

tiskom i troškom Franje Suppana 1845.

VRĚDNOMU

DOMORODCU

i

svomu mnogo

CĚNJENOMU PRIATELJU

plemenitomu gospodinu

PETRU MALJEVCU

slavne, gradomedje Požežke malomu sudcu i zakletomu od oba dvora pravdopravniku

U ZNAK LJUBAVI

posvetjuje

Spisatelj.

BARON
FRANJO TRENK
i
SLAVONSKI PANDURI.

»Što dokazah, što ugledah
Pověstica nam pověda,
Kako proti švakoj rani
Vazda Hèrvat věrno brani
Kralja, dom i slobodu«

Nemčić.

DĚTINJSTVO
BARONA FRANJE TRENKA.

»Nemiran sam u mladosti
    Mojoj, nit sam sit.
Nemože me, znaj, zadosti
    Ništa umirit,
Osim kad bi s tobom, ćako,
    Mogo u boj it,
Domovine moje jako
    Dušmanine bit.«

Marjanović.

Starodavna je obitelj Trenkova. Njegovi su se praotci nastanili bili prię tri stotine godinah u Pruskoj kao plemeniti i bogati gizdeli, koje je resio naslov od velikog i malog *Šarlaka, Šakulaka* i ***Meikena.*** Otac našeg ***Franje*** ostavi brandenburgsku službu poslě obsědnutja Beča **1683.** god. — koje je, smertju ga platjajući, Kara-mustafa vezir upravljao — i stupi u austriansku kao barjaktar. Punih **60** godinah služio je věrno i pošteno, i napokon kao podpukovnik ovaj himbeni svět s věkověčnostju proměni. Baveći se u Napuljskoj varoši ***Reggiu,*** pěrvog sěčnja **1711.** god. u sat poslě ponoći porodi mu věrna supruga — Keilerica rodjena iz dične obitelji za onda vladajućeg hercega od Kurlanda — trećeg sina, ali bez ikakovog zlamenja života. Nu babica, koja se tude desila, izbavi svojom učeno-

stju i dugotèrpnim izkustvom nježnu majku od zdvojenja, plemenito za svoju obitelj mislećega otca od žalosti, a malog *Franju* iz strahovitih čeljustih nemile smèrti.[1]) — Ali istom što je šest měsecih star bio, poprěti mu nova i opasna pogibel. Dojkinja, — kojoj je bio mali baron izručen — metne ga nuz komin u stalak i ode za kućnim poslom; on, već onda nemirnog duha, slučajno iz stalka u vatru padne. Vrisak děteta navěsti dojkinji pogibel. Ona još dosta rano dohiti i iz porazajućih elementnih raljah mladjanog mučenika izbavi. Ali je ipak uzpèrkos svakoj lěkarskoj umětnosti do konca svoga života znake ovog požara na svojem tělu nosio.

U sličnih ali manje znamenitih okolnostih živući stupi naš mladjani baron u četvèrtu godinu Kad mu iznenada opet nesmotrenost njegova množinu psovkih i otčinskih opomenah — nenapominjuć pogibel — privuče. I to zato. Dogodi se jedan dan, da je našemu *Franji* za rukom pošlo u sobu se otčinu, gdě je oružje bilo, uvući. U oči mu zablište u kuburah nuz sedlo dragocěno urešeni pištolji. On jedan izvuče i pričme ogledati. Po nesrěći dirne u oroz; ovaj se izmakne, a pištolj opali. Zèrno, koje je u zid udarilo, odskoči, i u rame ga udari, te za sobom dugotèrpni trag ostavi. — Godinu danah poslě ovog dogadjaja, dogovore se sva tri

---

1.) Vidi Lebensgeschichte des Franz Freiherr v. Trenk, Wien 1788. — Sravni Šubart, Franz v. Trenk Pandurenobrist Band. I. str. 5. — srav. D. L. B. Wolf, Neues eleg. Conv. Lex. — Nu Čaplović Slav. u. z. Theil Croat. veli: *da je god. 1710*; a Eggert Militair Conv. Lex. *da je god. 1714*. rodjen. — Trenk pako sam ovako u svom opisu veli: Ich ward geboten der dritte meiner Brüder, so daß der eine von dem andern zwei Jahre differirte, in Calabrien zu Reggio Anno 1710 den letzten Dezember um ein Uhr nach Mitternacht, oder den ersten Januar 1711 und das ohne dem geringsten Lebens-Zeichen."

brata — koji su za voćem čeznuli — da takovo od filjarkih (piljaricah) buduć novacah neimahu, otmu. Što rekoše, to i učiniše. Buduć pako da dva staria brata neimahu toliko sèrčanosti ovaj čin izvesti: zato *Franjo*, premda najmladji, uzme na sebe poglavitu zadaću. Tajno uzme svoga babe sablju i iznenada na filjarke navali. One viděvši odvažnost i nesmotrenost mladjanog junaka, ostavivši svoje voće, dadu se u běg. Čim su ove ledja krenule, bratja iz zasědah stupe, voće pokupe i povuku se u zabitno město, gdě ih *Franjo* povrativši se iz progonstva, opet najde.

Istina, njegov je otac svaku i najmanju pogrěšku oštro pedepsao. Ali što hasni brižljivom otcu trud i muka kod odhranjenja děce, ako i nježna majka k tomu nepripomogne? — Istinita je poslovica naših starih, koi u ovoj struci umno govore: »*Što hasni otcu, otcem biti; ako majka sve prehiti?*« Tako i kod našeg junaka. Što je otac kod svog sinčića kudio, to je majka kod mezimca (najmladje děte) hvalila, i brižljivom otcu u suprot radila. Kamo srěće da je ona u toj struci stražnja od materah bila! —

Stari baron viděvši, da mu se gledeć na njegove opomene usuprot radi, odredi svoga sinčića — u koliko mu javni poslovi dopustjahu — nikad iz očiuh nepustiti. Uslěd toga je naš *Franjo* već u dětinjstvu o raznih dèržavah i njihovih stanovnicih ponjatje dobio. Tako je *Mesinu*, *Palermu*, *Milako* i. t. d. vidio. Kada je iz *Palerme* u *Napulj* poslě ugovorena sicilianskoga mira putovao, poprěti mu iznenada nova pogibel, koju bi bio ne samo on, nego i njegova bratja smèrtjom platili bili, da nisu dosta odvažnosti i sèrčanosti imali. Pukne podosina u jednom těsnacu, konji uzmu mah i pričnu běžati. Dva dvorjanika uplašeni iz kolah izskoče, od koih jedan ruku a drugi nogu slomi.

Kočiaš, htijući konje ustaviti, nesrětno pade na rudo i pričme za pomoć vikati; bratja ostadoše u hintovu sědeći, i mirnim okom svoj udes očekivajući, kad umorni konji iznenada sami stadoše. Srěća njihova, da se lěvo ali desno krenuli nisu; jer bi se inače u dubljinu od tri sto fatih za navěk stèrmoglavili bili.

Po srětno izběgnutoj nesrěći uzeše put preko ***Mletakah***, ***Štajerske***, ***Hèrvatske***, ***Slavonie*** i dopru u ***Temišvar***. Odavle se poslě kratkog bavljenja presele u ***Petrovaradin***. Kod ovog je grada stari baron od Turakah god. **1716**. dvě rane zadobio [2]) Naš je mladjani junak očevidni svědok svoga otca hrabrosti bio, što je mnogo za njegov potlašnji život doprinělo.

Ne dugo poslě, **1717**. god. zametne se boj u Sicilii. ***Filip V***. Španjolski kralj něhtěde Badenskom miru pristati, nego se proti Sardinii i Sicilii podigne.[3]) Regimenta, kod koje je stari baron služio, morade tamo. On htěde pridignuvšeg se od kozjačah još slabog ***Franju*** da u ***Temišvaru*** ostavi. Ali ovaj něšto s molbami i plačem: něšto pako i

---

2) Damad Ali-Paša Kimurgjić veliki vezir podgovori Ahmeta III. da podigne vojsku proti kralju Karlu III. i Slavoniu s Ugarskom osvoji. Ovaj dozvoli i posla ga sa 200,000 vojakah. Dragutin mu na susrět pošalje Eugenia. Kod Petrovaradina 5. kolovoza god. 1716 pobiju se. Kimurgjić viděvši da je sve izgubio, nasèrne kao ćorav na naše i . . . na tla mèrtav pade. Janjičarskog agu, i 15 verhovnih častnikah sgodi isti udes sa 300,000 vojakah. —

3.) *Filip V*. čim uzme za ženu *Elizabetu* od Parme, podgovori ga ministar i kardinal *Alberoni*, da je najbolja sgoda Siciliu od cesara oteti, buduć on s portom boj bije. Ali s Englezkim ugovorom god. 1718. komu se i Francezka pridruži prisiljen bi Filip Siciliu cesaru odstupiti; on pako dobi za infanta Španjolskog Karla, *Toskanu*, *Parmu*, *Piacencu*.

grožnjom da' će u svět uteći ili se u vodi udaviti, ako ga nepovede, prinudi starog barona, da ga kroz Ugarsku i Tirol u Taliansku sa sobom uzme. U *Virstelcili* htěde *Franjo* kušati jeli bi se i pod ledom mogle ribe lovit. Ali malo da svoju vratolomnu odvažnost smèrtjom neplati. Stvar se je na slědeći način slučila. Šetajući se kraj smèrznuta potoka, smotri, da je na jednom městu led probit. On uzme omlat (klip, dugi prut) da ga još više razbie. Omlat se omakne i š njim nesmotreni mladić, koi je u jedno oka trenuće pod ledom bio. Starii brat priterče tamo, da mu pomoć pruži, ali badava. Već se je mislio kući povratiti, i otcu toli nesrětni slučaj izpověditi, kad iznenada voda Franjù na istu luknju podigne. Brat to srěćom smotri i za kose ga sgrabivši izvuče napolu mèrtva. Osim ovog bio je prie više putah u sličnoj pogibeli. Tako kad se je u *Reggiu* učio plivati, turi ga něki mladić u vodu, iz koje samo s bèrzom pomoću oslobodjen bude. Dva put je putujući s otcem na moru brodolomje patio. U ovoj je vojni opet stari otac dvě rane kod *Milaka* zadobio. Naš Franjo za cělo vrěme te bolesti nie ostavio otca.

Po dokončanoj Sicilianskoj vojni sve moguće ženi prirodjene načine poprimi stara baronica, da svog supruga nagovori, da nemirni vojnički život s mirnim domaćim proměni. Ali joj tim manje za rukom pojde, jer mu biaše izručen grad *Mesina* s upraviteljskom vlastju. Supruga, viděvši se u svojoj nadi prevarenu, poče ga tentati, da se bar za kratko vrěme u *Beč* povrate. Što je i izprosila. Putujući iz Talianske uzme put kroz *Oedenburg*, gdě je svoju děcu — prem evangelički odgojenu — kod Ježuitah izručio, da se u naucih věžbaju. Supruga došavši u Beč, iznova ga počme nagovarat, da iste gděgod izvan Talianske služiti. Što je — buduć obljubljen zbog vojničke postojanosti i vèr-

nosti — i zadobio; dočim je kao upravitelj Brodskoga grada u Slavoniu poslan.

Naš *Franjo*, koi je s bratjom već prie domaće učitelje slušao, podobro je u naucih, ponajbolje u stranih jezicih i u věžbanju oružja naprědovao. Ovo mu privuče ne samo inih saučenikah, nego i rodjene bratje nenavidnost na toliko: da su se merzećoj bratji *Eteoklesu* i *Polimicesu* punim pravom uzporediti mogli, koi se ni po smèrti zbog velike u životu meržnje i nenavidnosti ukopati zajedno dali nisu. Dogodi se jedan dan, da su ga staria dva brata psovati i gèrditi počeli. On jim neostade dužan. Oni proti njemu razjareni tèrgnu sablje. Ali ni on nije spavao. Sgrabi svoju, hitrinom i odvažnostju nasèrne na nje i najstarieg brata prie nego je ovaj proti njemu i zamahnuo, rani u rame i tako oba běžati prisili. Ovu je razpru otac istom onda čuo, kad je rana zacělila i bratja se pomirila bila. Ovaj mu nesmotreni čin i ono malo volje, što je k naukam imao, uništi; stranom što je već od naravi vojnički život ljubio, stranom pako jer mu se strogost naučiteljah nedopade. Ali kako se školskog jarma osloboditi? kako li u vojnički stališ — za koim je čeznuo — stupiti? kad ni tělo ni jakost, još manje otčino dozvoljenje neima. Nu za ovo pitanje rěšiti, školskog se jarma osloboditi, dogodi se iznenada jedan slučaj, koi toli kobno pitanje razrěši. Kao treće djačke učionice učenik bio je obvezan sve Ježovitske naredbe obdèržavati, dakle na brašančevo i u procesiu ići. Nježna majka, da joj sinovi nebudu najstražnji, pošalje svakom po jedan funt težku voštanu svěću za taj dan. Kad su iz cèrkve dva po dva pošli, umoli jedan saučenik — koi je zakasnio bio — našeg grammatistu, da mu města ustupi. *Trenk*, koi bi mu ga kao član družtva iz krotkoće i umiljatosti ustupiti morao, nehtěde. Saučenik se razljuti i turi ga na

stranu, te se u red postavi. *Franjo* se na toliko kroz to uvrědjena najde, da ga je u srěd cèrkve, nepazeći na službu božju, sa svěćom tako nemilo udario, da se sva na komade razletěla. Ovaj mu čin dobavi odpuštenje. Drugi dan odputi se s bratjom u *Brod* k otcu. Ovdě su do konca praznikah ostali. S početkom školske godine moradoše u *Požegu*; da dalje kod Ježoitah svoje nauke nastave. Odkuda im samo u vrěme praznikah slobodno biaše kući doći. Na taj je način naš *Franjo iz Scille běžeći u Charibdu upao.* — Godinè 1725. dojdu sinovi po navadi u pohode roditeljem. U ovo se vrěme sgodi, da je starom baronu jedan priatelj — pukovnik u *Djakovu* stanujući — u posěte sa svojom obitelju — u kojoj se je jedna děvojka nalazila — došao. Najstarii se brat u nju zaljubi. Na polazku bratja ju odrede pratit. Nu kad su se iz *Djakova* povratili, kočiaš — najstarii brat — naglo goneć natěra hintov na panj i nesrětno ferči medju konje, gdě je poslě dva sata u rukuh ostarělog otca — koi je tamo dotèrkao — mladjani svoj život s věkověčnostju proměnio.

Ova je nesrěća u Trenkovoj obitelji veliku žalost prouzrokovala. Baba im, rodjena grofica *Vilova*, koja ga je neizměrno ljubila, nemogavši toli veliku ranu preboleti, poslě šest neděljah umrě. Mati poslě godinu danah. Dva mladja brata — buduć da se nisu dali Ježuvitom — produljiše svoje nauke kod kuće. Naš se je junak pored toga i s lovom bavio. Jednoč se odvaži, kad su sante Savom plovile, na vodu, da divje patke lovi. Sědnuvši na čamac věšto se od brěga otisne, tri patke ubie, a četvertoj krila odbije. Da mu i ova neutekne — zaboravivši na pogibel kojoj je dosad věšto izběgavao — pohiti za njom. Nu iznenada jedna velika santa lupi u čamac i na komadiće ga raztepe. Naš junak viděvši svoju pogubu

uskoči na drugu. Ali kako da do obale dopliva? Nitko se izmedju gledećeg množtva ljudih neusudi, da mu pomoć pruži. Otac, brat i priatelji na brĕgu jadikovahu, ali pomoći nemogahu. Ovako je, sa smèrtjom boreći se, pol milje od grada daleko plovio, kad se iznenada jedan stari pandur pojavi — od koga bi se takovog šta najmanje nadati bilo moglo — i uzevši konopac po kèrhkom se ledu približi *Franji* i baci mu jedan kraj, dok je on za drugi vukao. Nije trĕba napominjat, da je od starog barona kraljevski nadaren bio.

Ova bi nepogoda svakog drugog za uvĕk od sličnih pogibelnih zabavah udaljila. Na suprot našeg je mladog barona obodrila. Tako je poslĕ dvĕ nedĕlje nagovorio svojeg brata, da idu loviti patke na isti način. Kad su se na čamcu jatu jednom patakah približavali, brat učini savĕt, da se još bliže k njima privezu, da sigurniji svog hitca budu. Nu *Franjo* plamteć neuztèrpljivostju, nehtĕde pametniega brata slušati; nego u naglosti preko njega — pred njim bo je stajao — pušku opali i nesrĕtno mu ne samo sukiom haljine upali, nego ga i u rame rani. Otac ga za ovu pogrĕšku po soldački — kao što je i zaslužio — pokara i kazni. Ranjeni brat, čim ozdravi stupi u regimentu *Valisa* kao barjaktar. Ovako ostade sam naš vratolomni junak kod starog otca. On je iz jedne nepogode u drugu, iz jedne neprilike u drugih stotinu padao. Brižljivi otac vidĕvši da ga inače umiriti nemore, već ako njegovoj odavna žudjenoj želji odoli, za to se pobrinu, da mu njegovom plemenu shodnu čast kod vojske priskèrbi. Što je skoro i našao.[4])

4.) Vidi Šubart, Franz von Trenk Pandurenobrist, Stuttgard 1788. str. 5 — 20 — Lebensgeschichte des Franz Freiherrn v. Trenk, Wien 1788 str. 2 — 13.

Malo je ljudih na světu, koi bi od pèrvog dana svojeg poroda do petnaeste godine toliko pretèrpěli bili, koliko je naš mladjani junak **Franjo**. Ino se reći nemože — ako se njegovi spomenuti dèčji čini na vagu metnu — nego da ga je věkovita providnost svojom jakom i nedokučljivom rukom štitila i čuvala na to: da danas sutra světu nesamo bude oštri bič pokore, nego i da se u njemu kao u ogledalu odvažnost junačka i u najvećih nepogodah i suprotivštinah postojanost vojnička pokaže. Koi ga je kao děte i dečaka dobro motrio, onaj more na njegov budući život gatati.

VOJAK.

»Govori se već netroše;
Britke sablje neg zazveče.
Tak' se momci posěkoše,
Da j' poboja čut' daleče.«

Vukotinović.

Ovo je onaj toli kobni čas, gdě dvě seke, naime s r ě ć a i n e s r ě ć a, ruke izměnce našem junaku pričeše pružati, da se š njim, kao tihi větrić sa laganim percem, igraju. Prem je — gledeć na njegove sposobnosti — bilo viděti, da će se njegov zdravi razum svakoj opasnoj nesrěći věšto ukloniti a njegova neprestrašljiva hrabrost svakoj, ma i koliko velikoj, pogibli hrabreno i ne bez uspěha suprotstaviti: tako je ipak, kako ćemo viděti, na poslědku žèrtvom naglog svojeg načina mišljenja, i odurnog udesa postao.

Brižljivi otac, da već jedanput odoli želji svoga najmladjeg sina, izposlova kod svojeg priatelja **Nikole Palfia**, da ga **10**. sèrpnja **1727**. kod svoje

regimente za barjaktara primi. Mladi barjaktar, dobivši patent, krene se u *Osěk*, da si potrěbito odělo načiniti dade. Ali se u *Djakovu* razboli na toliko, da mu je otac iz *Broda* za sprovod potrěbite troškove poslao. Nu na cěle okolice, po najviše pako lěkarah, udivljenje ozdravi onda, kad su mislili da će umrěti. Iz Oséka uzme put u Biograd k novom svojem zvanju.

Ako se uzporedi značaj našeg novog barjaktara s vladajućimi predsudi mladih oficirah, — tako ćemo vidět, da se je i naš junak strogoga njihova načela dèržao. Istom što je četiri měseca kod regimente bio, bude od jednog druga, na dvoboj pozvan. Gledeć na tělesnu jakost i velikoću, istina bio je mnogo manji, nu sèrdce i věština ga obodre. I zbilja, protivniku razcěpi glavu, i na četiri ga města u ruku rani, prem je i sam lahkih ranah dopao. — Još ovaj dvoboj nije pravo ni zaboravljen, a već je drugi sa šlezkim plemićem *Gresdorfom* dělio i několiko ranah zaděo. Od daljnjeg borenja biše oba kroz posrědnike — budući da je već kèrv tekla — preprěčeni.

»Što dikla navikla« vele naši — tako i *Trenk*. Slědeće god. **1728.** opet je mejdan dělio, koi je više nego oba pèrva uzbudio pozornost. Uzrok bile su *karte*, o koih on sam u svojem životopisu ovako govori: Tko se u naše pokvareno vrěme nekarta, onaj neposěduje sve vlastitosti dobroga vojaka. Baš kao da nebi imao dosta sèrčanosti život svoj proti vatri i maču staviti: koi se neusudi na jednu kartu sav svoj imetak postaviti.« Igrao se je pako s grofom *Paradiso*. Dobije **380**. dukatah. Nu grof valjada neimade novacah, te nehtědne platiti: nego ga priče izsměhavati. Ovo *Trenka* na toliko razjari, da ga javno počne psovati. Grof ga na dvoboj pozove. A on, kao

baba na kar, težko dočeka, sablju tèrgne i postavi se na město. Protivnik viděvši, da se *Trenk* neda plašiti, uzme put pod noge. *Trenk* za njim. Ali častnici, koi su se baš kod vratah desili, ustave ga i počnu ga miriti; ovo grof videći poverne se i iznenada ga po ruci posěče; zatim utekne. Istina, da su drugovi za ono vrěme *Trenka* umirili, ali mu je ipak odredio s pèrvom sgodom čast u zajam vratiti. — God. **1729** osim manjih razprah dělio je s auditorom *Baerom* mejdan, koga je sa dvě rane odpravio, a sebi šestneděljni zatvor priskèrbio. Iste godine měseca rujna došao je u *Osěk*, kud je Palfiova regimenta preměstjena bila. Ovdě se je pèrvih danah s rodjenim stricem *Tilierom* pobio. Dvoboj se poslě několiko dánah — prem bez njegove krivnje — opet ponovi i on obaputa strica rani.

Neprestane razpre i bojevi, u koje se je naš junak něšto i tudjom krivnjom upustjivao, prinudiše ga veći děo godine kod tako zvanog regimentskog ćaće iliti profoza probaviti, što ga je tim više vrědjalo čim je dublje u Ladine lance padao. [5]) Otac, komu su sva postupanja njegova poznata bila, pozove ga godine **1731.** u spailuke *Pleternicu* i *Pakrac*, koje je godine **1723** kupio, [6]) s tim nježnie; jer mu je starii sin **10.** prosinca prošaste godine

5.) Něki pěsnik veli: »*militat omnis amans*« tako i naš *Trenk*. Zaljubi se u jednu gospodičnu. Buduć pako da mu nije bio u kuću ulaz dozvoljen, zato je na světovanje děve svoje noću kroz prozor dolazio. Ovo začuju roditelji; da se nenadanog svata oproste, pošalju kćer u samostan. Tko da njegovu žalost opiše? Nu poslě dugog ali izpraznog tugovanja stranom ga vrěme, stranom pako nova ljubav ozdravi. Slučajno se je upoznao sa kćerjom F. M. E upravitelja Petrovaradinske tvèrdjave, koja ga je s vatrom čiste ljubavi tako rekuć obožavala i na pervašnju svetu i čistu ljubav zaboraviti učinila. Ovo *Šubart* obširno opisuje. —

6.) Vidi Des Freiherrn Friedrich v. Trenk merkwürdige Lebensgeschichte I. Thl. str. 231. Wien 1787. —

kao adjutant generala barona od *Uffel* u *Beču* umro. Naš junak viděvši, da inače biti nemore, predade se volji starog otca ne bez velike žalosti, stranom što mora toli veseli vojnički stališ ostaviti i u samoću sè kućnog, njemu nepovoljnog života predati; stranom pako što mora ljubovcu ostaviti i drugoj se pověriti, koju mu je otac izprosio bez da ju i pozna. Ova i ovim slična učiniše, da je kod kvitiranja plakao.

DOMAĆI ŽIVOT.

»Ni pri časti, nit u boju
Proměnjuje narav svoju:
Svagda seb' ostaje ravan,
Svagda junak, svagda slavan.«
Topalović.

Baron *Franjo* Trenk rekavši vojničkom stališu zdravstvuj uzme put u *Petrovaradin*, da svoju ljubovcu posěti. Ovdě zbog něke uvrěde ćuši jednog častnika *Daunove* regimente. Dva polag stojeća oficira tèrgnu za sablje. *Trenk* takodjer nezakasni, i bili bi doista čitavo kreševo učinili, da ih nije general *Tilier* — koi je za ovu razpru prie čuo nego se je i porodila — sve četvoricu zatvorio. 7)

7.) Vidi Šubart Buch I. str. 43 — 45 koi veli: Da je *Tilierova* gospoja spomenute častnike podgovorila, da se s *Trenkom* posvade, samo da ga ima zašto zatvorit, i svoju svèrhu postići. U uzi ga nitko osim jednog prostog vojaka posětit nije směo. Nu poslě několiko nedéljah u gluho doba stupi jedan častnik u uzu i učini mu ponudu: »ako želite reče» iz tavnice ikada izići, tako se morate obvezat, da ćete onu osobu za supruzu uzet, koju vam vaš otac daje.« Tko je ona? zaviknu *Trenk* napolu sbunjen a napolu běsan. »Ja

U uzi je sa porazumljenjem stare generalice i njegovog otca morao ženidbenu pogodbu podpisati, što mu je slobodu priskèrbilo. Po dokončanom svatovskom veselju pohiti u *Brěstovac* sa suprugom. Slèdeće godine 1732, 16. studenoga dade se za Pleternićkog i Brěstovaćkog spahiju inštalirati. [8])

Starom baronu nedozvoli udes, da dulje u krugu svog jedinca ostane, jer je u Levoču za upravitelja premetnut. Uslèd toga zagèrlivši snahu i sina ode. Naš junak, samom sebi ostavljen, i iz nemirnog vojničkog života u domaći tihi i krotki bačen, trajaše s lovom i drugimi zabavami svoje skupo vrěme do 11. Sèrpnja 1734, kad je u *Našice* na sajam (vašar) došao, da si konje kupi. Nu prie nego bi ih kupio, ukradu pustaije od njegovih pandurah dva konja. *Trenk* pošalje za njima potěru. I zbilja pojde pandurom za rukom, da ih uhvate, konje otmu i tata svežu. Na ovo se seljaci pobune, i na dva pandura udare. Jedan izmedju njih tèrgne iz kuburah pištolj i najbliže stojećeg seljaka obali. Na ovo se seljaci povuku natrag, a oni dvojica konje i tata odvedu. Trenk ga izruči Našičkom poglavarstvu i potanko slučaj izpiše. Sudac zaišće od Trenka pandura, koi je spomenutog seljaka ubio. Nu ovaj ga nehtěde izručiti. Na što sudac podigne 40 vojnikah i na Trenka i njegovih 20 pandurah s oružjem navali. Trenk ga kako trěba dočeka.

---

ju moram, nastavi dalje, prie viděti i onda se odlučit«. »Ne« odgovori častnik »vi se morate prie podpisat nego ju vidite.« *Trenk* vidivši da sila Boga nemoli, jer bi bio u onaj pàr i smertnu sebi odsudu a kamoli ne ženidbu podpisao, tèrže dakle od častnika pero i bez da bi čatio pogodbe, podpisa ih. Onaj ga takim iz uze izvede, želeći mu srěću pusti ga u bližnju sobu. U njoj najde svoju ljubovcu. Njezinu je mati sa ženskom lukavostju starog Trenka podgovorila da dopusti sinu uzeti njenu kćer koju je on ljubio. Na taj način dobi naš junak žudjenu ljubu prem romantički.

8.) Vidi Diarium Jesuit. Coleg. Požegani.

Sudac dade, čim se sastadoše, na Trenkove opalit. Načelnik nuz Trenka stojeći padne, a on bude u uho ranjen. Ova vidivši naš junak, zabrani svojim pandurom pucat, da se u tutanj kèrv čovèčanska neprolěva, i ode čim ih je kući odpravio u Osěk, da se kod suda potuži. [9]) Pravda bi izručena pravdopravniku (Stabsauditor) *Salzenthalu*, koi je Trenkov nepriatelj bio. Trenka odma zapru. Ovdě je morao tako dugo ostati dok nije **1700** forintah u srebru platio. Ova ga odsuda baci u ledeni naručaj težke bolesti, i Bog zna šta bi iz njeg bilo — buduć da mu nebiaše dopušteno pisati, niti da ga tko posěti — da mu nije grof ***Khevenhiler*** ruku pomoći pružio.

Ovaj prizor na toliko omrazi našem Franji Slavoniu, da je odredio sve ostaviti i u ***Levoču*** k otcu se povući. Istom što je tamo došao, zavadi se s jednim ugarskim plemićem, komu na dvoboju ruku odsěče. Ovaj, i ovome slični pretěrani bojevi sdruženi s drugimi nedopuštenimi pogrěškami prinudiše starog barona, da ga god. **1736** opet u Brěstovac pošalje. [10])

9.) Narod pripověda, da su *Trenka* njegovi panduri odredili ubiti, što ih je proti pustaiam upotrěbljavao. Ovom se sgodna prilika putujuć u *Našice* pokaže. On to začuje. Došavši u gostionu na Kerudii (velika planina izmedju Věrovit. i Pož. varmed.) sve ih opije. Kad su pospali povadi jim zèrnje iz pušakah i legne spavati. U jutru mamurnim pribaci njihovu okletvu na nos. Zapovědi da u red stanu, i svi na njega opale, dajući im na znanje da on proti puščanom hitcu čarati znade. Na zapověd nišaneć u njega opale. Ali na veliko njihovo udivljenje ugledaju ga živa igrati pred njimi.

10.) Vidi Lebensgeschichte des Franz Freiherrn v. Trenk str. 25 — 32. Ovaj Bézimenović (*anonymus*) obširno u svojoj knjizi i to romantički opisuje něko s jednom baronicom spoznanstvo, koje je *Trenku* ne samo s njezinim suprugom dvoboj nego i šestneděljni zatvor priskèrbilo i 1800 fl. srebra stajalo. —

Istina na zapověd otčinu povernu se u ***Brěstovac.*** Ali njegov nemirni duh nebiaše kadar bez posla u miru ostati; zato je svaku shodnu priliku tražio, da se s čim zabavi. Što i na skoro najde. Turčin **1736** godine navěsti Ruskoj rat. ***Karlo*** VI. kao ruski saveznik poslě izpraznog posrědovanja, za ove dvě vlasti umiriti, podiže oružje i měseca sèrpnja **1737**. god. postavi kod Běograda **125000** vojnikah pod upravom Hercega od ***Lotaringie*** i F. M. L. ***Sekendorfa.*** Trenk upotrěbi sgodno vrěme i ponudi ***Sekendorfu,*** da će — ako mu dopusti — na vlastiti trošak jednu četu pandurah skupiti i na ***Bosnu*** udariti, tim sigurnie jer su mu bosanski kèrstjani privèrženi. ***Sekendorf*** mu to dozvoli. Nu poslě na světovanje principa ***Hildburghausena*** — koi se je kod vojske bavio i Trenka dobro poznavao — svoju rěč uzme natrag. Ovo našeg junaka na toliko razsèrdi, da je odredio ne samo domovinu, nego i isto vladanje s drugim zaměniti. Nu da austrianskom světlom domu nezahvalan nebude odredi svoju službu ruskoj vladi ponuditi. I zbilja mu se malo poslě shodna prilika ukaže.

BARON FRANJO TRENK
kao ruski častnik i sužanj.

»I sunce se u zapadu skriva,
I već križ se za druga uzdiže,
I eto sad ga kàrvnik užem stiže:
Tad kroz množtvo, ko'e ga obkoljiva
Do križa se svom silom doriva
. . . . . stražnjom moćjo viče:
. . . . . . »ne njega kàrvniče!«
Tàrnski.

Naš je junak ne samo za to želio ruskoj vladi svoju službu ponuditi, što je sa světlim austrian-

skim domom opriateljena bila, nego i za to, što se je nadao znameniti naprědak učiniti, stranom sa svojom hrabrostju stranom pako jer je bio ruske carice *Ane* daljnji rodjak. Ona je prie bila udata za hercega *Kellera* od *Kurlanda*, iz koje je obitelji — kako smo već spomenuli — Trenkova mati, rodjena bila.

U ovo se je vrěme ruski pukovnik *Kuming* u Ugarskoj bavio, i za svoju caricu vojnike birmao. Naš *Franjo* ne samo da mu je na ruku išao kod tog posla, nego mu je i u věžbanju novakah mnogo pripomogao. On mu dakle ponudi ritmajstorsku čast. Trenk to težko dočeka. Nu stari ga otac nehtěde taki odpustiti. Ali kad mu sin obeća podpuno poboljšanje i skori povratak, plačnim okom odpusti ga.

Mladi baron dobivši blagoslov i dopuštenje od otca oděli se měseca ožujka 1738 od nježne supruge, koju kao suprug, nije već onako obožavao, i sitne děčice s obećanjem, da će ih skoro posětit. Putujući s *Kumingom* i 300 konjanikah preko smerznute *Visle* (Weichsel) malo se nije utopio. U Poljskoj ga jedan plemić na dvoboj pozove. Ovaj se je boj s grohotnim směhom dokončao, jer je plemić prie reda pleća okrenuo. — Dospio je na ovaj način 28. travnja iste godine u *Kiov*. Odavle je na bèrzo u *Perevolocnu* prěko *Dněpra* rěke otišao, gdě se je ruska vojska od 150,000 vojakah nalazila. Dana 20. svibnja podigne se vojska proti turskoj tvàrdjavi *Benderu*. Na putu se Trenk prerěči s pukovnikom *Kumingom* zbog 338 dukatah, koje mu je bio iz Ugarske putujući uzajmio. [11]) Osim toga

11.) Vidi „Authentische Anmerkungen zu Trenks Leben und Thaten Leipzig und Frankfurt 1747" Ovaj Bezimenović, koi je rado iz Brandenburga bio, ovako veli: »Na putu u *Bender* s većom je stranom bio Trenk reštan. Uzrok je bio dùg, koi mu je *Kuming* obećao vernut,

zavadio se je i s majorom *Novatom* i bivao je čestje na konaku kod regimentskog ćaće. Po dokončanoj pravdi posla ga FM. *Minić* s nalozi upravitelju grada *Očakova* gospodinu *Stofelu.* A od ovoga u *Astrakan.* Ovdě se je bavio dok se *Minić* s vojskom kod vode *Boga* ulogorio. Malo poslě navali **20000** Tatarah i Turakah [12]) na zairu i pertljagu, koja je pod dobrom pratnjom vožena. Vojska se takim u bojni red postavi, čete pako dobrovoljacah i nereguliranih vojakah moradoše napèrvo. U ovo je vrěme naš junak bio kod regimentskog ćaće, dakle nuz arirgardu. Bitka se zametne. Pukovnik *Kuming* ili iz straha ili druge koje svèrhe radi pričme ogužati. Ovo opazi naš junak — znajući dobro, da se od jednog oka trenutja spasenje i poběda očekuje — kao běsan skoči i pred regimentu se postaviv za

---

kad u *Kiov* dojde. Nu nedobie. Na putu se dakle pričme s njim pravdati. Ovaj ga dade zapèrt, da kakve nepogode s njim imao nebi. Ovo Trenka razjari, za to pričme majora *Novatu* proti njemu puntat. Ovaj ga je za to izpsovao i razuzdano mu ponašanje na nos nabacio. Trenk mu zato napije zdravicu. I za lašnje žudjeni svèrhu zadobiti pričme ga ogovarati. Ovo major začuje, i dade mu lisičavo za razuměti, da ga to ništa nevrědja. Nu u sèrdcu je drugačie mislio. I zbilja, kad se ovi dva jednom na putu s još několiko častnikah od rgte malo udalje, da love, *Novata* ga iznenada na dvoboj pozove. Trenk se pričme izgovarati, da neima kao reštan, kod sebe oružja. Nu *Novata* mu jednu od svojih pištoljah ponudi, govoreć, da se i s jednom sve opravit može. To Trenk neprimi, nego se k rgmti povrati i kod poglavarstva potuži. Ali jer mu nitko svědočiti nehtède, a *Novata* bojeći se za svoju kožu, sve tajio, stvar bi zatèrpana. Trenk s tim nezadovoljan potuži se kod G. F. M. *Minića.* Ovaj dobro stvar razgledavši, pošalje *Novatu* na šestneděljno posělo regimentskom ćaći.

12.) Vidi Schubart Buch 1. str. 89. gde veli: »više nego sto tisućah krimskih Tatarah i Turakah.« To je malo odviše rečeno. —

vikne: »T k o j e j u n a k i s è r d c e i m a, n e k a m e s l ě d i!» Ove rěči na svom městu rečene, obodre preko 200 junakah, koji za Trenkom kao slěpi pohitiše. Drugi su ih, da se neosramote, slědili. Malo zatim Rusi pobědu oderže. *Minić* ne samo da Trenka javno pred svom vojskom pohvali, nego ga i iz rešta pusti i obeća, da će se njega kod pèrve prilike spomenuti.

Po oderžanoj pobědi ruska vojska preide rěku *Boga* i kroz pustinje prema *Dněpru* pojde stupati. Našem se junaku dosadi kod takove vojske biti, gdě mu je sve o glavi radilo, za to si čvèrsto preduze, čim bude ovogodišnjoj vojni konac, kvitirati i 86 godinah starom se otcu povratiti. Nepriatelj ponovi sa 40 do 50 tisućah vojakah svoja napadanja na pèrtljagu i zairu. Rusi se s koli obšancaju i 24 sata hrabro sva napadanja odbiju, dok jim je *Minić* dvě rgte naime *Straganovu* i *Kumingovu* u pomoć poslao. Ovom je prilikom Trenk ranjen s kopljem u pèrsa. Buduć pako da se je koplje prebilo i oštri kraj u pèrsima ostao, zato ga Trenk kao ris razjaren sam izčupa, baci, i s takovom hitrinom na Tatarina udari, da mu je prie glava na zemlji bila, nego je mogao uteći. Po ovom se je ruska vojska, ne bez velike štete, opet natrag povratila, buduć su nepogodna vrěmena nastala, a za ovim razne bolesti.

Čim se je vojska u zimne konake ukonačila general *Minić* odredi razpre medju pukovnikom *Kumingom*, majorom *Novatom* i *Trenkom*, za tim proiztičuće zbog nemarnosti pèrvih dvojice zle poslědice kod rgte izviděti. Majorova najpoglavitia tužba biaše proti Trenku da se je hvastao, da je vladajuća ruska carica *Ana* njegova rodjakinja. Poslě duljeg prepiranja naš junak bi u Sibiriu odsudjen. Ovdě bi se doista mogao bio s lovljenjem samurah (Zobel) polag volje baviti, da je njegovim

nepriateljem za rukom pošlo poběđu oderžati. Ali general *Minić*, nezadovoljan s tom odsudom, pedepsu progonstva proměni sa nekoliko neděljnim řeštom. U uzi se Trenk razboli. Nu s pomoću věštih lěkarah skoro se podigne i svoj odpust potraži. Ali bez uspěha. — Prie nego je iz apsa pustjen obveza se, da će ili tri nepriateljske glave doněti ili na bojištu dično poginuti. Rěč je dèržao, dočim je još isti dan tri nuz sedlo privezane turske glave u logor donio.

Medju tim projde zima. Ruska se vojska, iz **160,000** vojakah sastojeća, **10** svib. **1739** krene kroz poljsku Ukrajinu. Trenkova rgta bi ukonačena kod *Niemrova* u Poljskoj. Do ovog se je města mirno i krotko ponašao. Nu ovdě ga udes opet na tanani led dovede. Grof ga *Minić* k sebi pozove, da mu někoja izvěstja i zapovědi dade. On se, buduć da u logoru pukovnika nebiaše, podpukovniku javi, da mu dopusti od logora se udaljiti, koi mu to i dozvoli. U povratku se sastane s pukovnikom. Ovaj, bivši malo dublje nego što bi trěbalo, u čašu zagledao oštrom ga rěčju upita: s čijim se je dopuštenjem iz logora udaljio? Trenk mu potanko sve izpovědi, što se slučilo. Pukovnik nepazeći na njegov izgovor odpravi ga k profozu. Nu s ovim se nezadovolji, nego zapovědi, da se na njeg bukagie metnu. Ovo Trenk nedopusti, nego razjaren kao lav, doleti u njegov šator, i dade mu za razuměti, da medju njima tako dugo sloge biti neće, dok jedan ali drugi nepadne. Pukovnik na ove rěči popane sablju. Nu Trenk mu je iztèrgne i pred šator ga izvede govoreći: a k o h o ć e t e, d a s e k a o l j u d i i o f i c i r i b i j e m o, t a k o n e k a m i d o z v o l j e n o b u d e, d a i j a o r u ž j e d o n e s e m.« Na ove — prem u sebi pravedne — rěči pukovnik od stojećeg pred šatorom stražanina tèrgne pušku i na Trenka okrene. Nu

ovaj priteče, pušku otme i stražaninu je s opomenom natrag dade, govoreć: »Strašljivico, uzmi tvoju pušku natrag, i drugi put bolje tebi pověreno oružje čuvaj.« — Pukovnik vidivši se svakog orudja lišen, popane ga za kose. Trenk, da mu i tudje dužan neostane, ne samo da ga je za kose popao, nego mu je i lice izgrebo i nogami ga tako izgazio, da je poslě do četernaest danah krevet čuvati morao. Ova bude razpra srěćom za obodvojicu zatajena, jer da ju je bio *Minić* čuo, tako bi oba zlo prošli bili.

Vojska dojde do turskog grada Hotima (*Chocim*) blizu Kamenca (*Kamieniec*). Ovdě bude naš junak ranjen. Buduć pako da mu lěkari taneta izvaditi nemogoše, zato ga je do konca života nosio. Kad je kèrv utišao, htěo je da se opet u boj povrati, nu priatelji ga nepustiše. Grof *Minić* po dokončanoj bitki posěti ranjene. Medju ostalim upita Trenka, je li mu rana pogibona? Na što mu odgovori, da nije, i da se nada, da će sutra moći proti gradu jurišati. I zaisto rěč je dèržao. Rusi grad otmu, a Trenk poslě osam danah bude kod *Orlovića* rgte major naimenovan s tim obećanjem, da ako se bude pošteno i mirno vladao, da će se skoro i na više časti popeti. — Ruska se je vojska odavle preko *Pruta* do varoši *Jaša* povukla i punih četèrnaest danah do *Fokšana* i *Bukrešta* plěnila. Kad iznenada glas doprě, da je Karlo VI s Turčinom u Běogradu 18. rujna 1739 mir ugovorio; uslěd čega bi ruska vojska prisiljena plenjajuć natrag se povući. Ovom je prilikom sto hiljadah ljudih zarobljeno. U povratku se Trenk s jednim stotnikom kod barona *Löventhala* prerěči stvar dojde do dvoboja, u kom je Trenk ranjen. Poslě četernaest danah bitku ponove. Stotnik dvaput opali i fali. Zatim tèrgne sablju i proti svakom pravu kao běsan — nečekav da Trenk puca — proti njemu nasèrne. Trenk vi-

děvši njegovu lukavštinu opąli i u čelo ga sgodi. Onaj se sruši, nu poslě kratkog vrěmena dojde k sebi, jer zèrno nije moglo debeli šild na kašketi probiti.

Kod *Orlovića* dragunah bio je pukovnik *Majer* čověk. nè toliko hrabar, koliko točan i savěstan. Nasuprot njegov major nije reda ljubio koliko je junak bio. Pukovnik — koi je s njim něšto u razpri bio — odredi mu sat, kad će izvěstja (Rapport) donosit. Naš Trenk to několiko putah zanemari. Pukovnik naloži adjutantu, da se u naprědak kod majora i nejavlja; nego uprav njemu izvěstja nosi. Ovo Trenka uvrědi. Nuz to se još dogodi, da se něšto kod věžbanja vojnikah pukovniku nedopadne zato pričme majora psovati. Ovaj se stane izgovarat. Na što se pukovnik razsèrdi i majora za pèrsa popadne. Majoru ovaj način govorenja bi po sve stranjski; zato uljudno umoli pukovnika, da s jezikom a ne s rukami govori. Na ovo proti njemu razjaren *Majer* batinu podigne. Trenk batinu dočeka, i pukovnika pred frontom ćuši. On sablju tèrgne, ali ni major ne kasni. Na ovo drugi častnici pritèrču, i prolitje kèrvi preprěče. — Pukovnik osramotjen — prem je razpri sam na surovi način povod dao — stvar grofu *Minicu* javi. Ovaj pokrovitelj i priatelj Trenkov, a ljubovnik *Majerove* supruge izruči, da se ni jednom ni drugom nezaměri — grofu, *Rumjancovu* da pravdu kroji. [13].) Na ovoga zapověd bude odma naš junak u 28 funtih težko gvoždje okovan, i u uzu po generalu *Stokmanu* izpred frota odveden. Osim ap-

13.) Trenk u svojem životopisu veli: da je upao u ruke *Rumnjancova* generala, koi je najveći nepriatelj Němacah bio. Zatim da *Majer* nije njemu nego grofu *Minicu* tužbu podněo. Odkud zaključuje, da je krivo odsudjen bio. — Na ova odgovara neimenovani spisatelj »Lebensgeschichte des Franz Freiherrn v. Trenk Wien. 1788 str. 57 »da nitko nje s većim odlikovanjem ino-

sa mu se i druge dvě nepogode sdružiše. Pèrva da ga je groznica popala, a iza ove opasna bolest. Druga, da mu je sve pokradjeno, osim dva konja i 200 dukatah, koje je u ćemeru na golom tělu nuza se imao. Poslě kratkog vrěmena dovede ga bolest i zdvojenje na to, da si je i sam nemilu smèrt želio. Uslěd čega nije htěo ni jěsti, samo da ga prie posěti. Nu věkovita promisao htěde inače. Iznenada dojde k njemu u uzu, koju su dva granatira i jedan častnik čuvali, pukovnik ***Osten*** rodjeni Prus. Predade mu pismo s tom opazkom, da ga je sud na smèrt odsudio, nu da se je s několiko priateljah dogovorio, da će ga još noćas, ma i silom iz tamnice izvesti i u slobodu postaviti, odkud će moći lasno u Ugarsku uteći. Trenk na ovu žalostnu věst uzbunjen, pričme ne samo ***Rumjancova*** nego i rusku vladu psovati. Pukovnik se uplaši da nebude odan, zato se udalji, a sužnja svojem udesu predade. Malo se poslě sèrčba Trenkova okrene u žalost, a iz žalosti u nesvěst, od koje je istom pred večer k sebi došao, i list otvorio. Ali mu ovaj još veću žalost prouzrokova, jer biaše od otca, koi ga suznim okom moljaše, da se čim skorie kući povrati, jer mu je ne samo snaha — Trenkova supruga — nego i sve četvero děce umèrlo. Ova věst biaše čemer za našeg nevoljnog sužnja. Sad je istom počeo svoju nježnu suprugu cěniti i obožavati, koju je prie toliko prezirao bio. Ali kasno. Još većma ga je na duši pekla gorka smèrt nevine děce, u koju je svu budućnost polagao. Željno je dakle, prem slab i nemoćan očekivao svog zemljaka i priatelja, da

---

strane osobito pako Němce poštovao nego *Rumjancov*, Ali da nije u ovoj stvari inače mogao postupati. Što se *Minića* tiče, ovaj je onda onu stvar začuo, kad mu je pismen raport donešen. —

ga iz uze u slobodu postavi. Ali ah žalosti! .... mėsto njega dojde **10.** sėčnja **1740** adjutant generala *Stokmana* sa četiri granatira, koji ga u dvorište bosa izvedoše. — Tude mu biaše odsuda pročitana. Sužanj, koi je na toliko oslabio bio, da se na noguh dàržati nemogaše, stranom od bolesti, stranom pako od straha umoli častnike, da ga u krevet odpuste, i u njemu ubiju. Ali sve badava, morade još k tomu i zimu tèrpėti. Medjutim se i sruši. Sudie ga dadu za stup privezat. Na susrėt mu izide u maloj razstavi dvanaest strėlacah, koji mu imaše pèrsa i glavu s taneti raztepsti. Sve vojničtvo izajde, da toli okrutnog čina svėdok bude. Odsudjenika u *karé* postave. Ovaj se iznenada poče na verhovno rusko vėće pozivati. Nu nebiaše poslušan. Zatim učini pred cėlom vojskom svoju izpovėd. Nebo je i zemlju zvao za svėdoke svoje nevinosti. Po dokončanoj kletvi múkom umukne, da mu morebit tko rekao nebi, da je strašljivica. Medjutim mu pribodoše na pèrsa od papira izrėzano sèrdce, kao navadni u Ruskoj smèrtne odsude znak. Za ovim pride kèrvnik, da mu oči sveže. Nu to nedopusti govoreći: »Tko je tako kèrvoločan, da se usudjuje zabraniti meni, da odpèrto nevinim sèrdcem nemiloj smèrti u lice gledam?« — Na ovaj odvažni izraz kèrvnik odstupi, a strėlci napnu puške, očekujuć iz ustah upravitelja toli kobnu rėč »*vatra*« .... da opale i čovėka, komu život dati nemogu, pogube. Nu vėkovita promisal inače odluči, jer još nije dosta na ovom svėtu tèrpio i ..... harao. — Iznenada zavikne s bėlom zastavom na konju naglo jašući častnik »*milost*«. — Na zvuk toli blage rėči suze radosti obratiše se u potok kod priateljah i zemljakah našeg sužnja. Medjutim ova se nenadana radost bèrzo još u veću žalost nego je i prie bila, kod Trenka, obèrnu; kad začu, da je

smèrtna pedepsa sa šestměsečnom rabotom i věkovitim prognanstvom iz ruskog carstva, izměnjena. Stražnju bi bio i bez odsude izpunio. Nu pèrva mu se točka odviše potištena i nedostojna vidjaše. Zato javno zamoli — odbacujuć nemilosèrdnu milost — da kòd pèrve odluke ostanu i da ga pogube. Ali badava. Morade hoćeš nećeš u Kiovsku tvèrdjavu, brème težkih poslovah na sebe primiti. — Groznica, žalost i tělesna slabost učiniše ga krevet čuvati i poslove njemu oprequantity děljene drugim odsudjenim dovèršivati. *Minić* ga pošalje u *Pečeк* gdě se je preko 400 sužnjevah kaznilo. Ovdě je bio Trenkov rodjak nadzornik, a generala *Leontova* ljubimac. Ovaj s vrućoželjnimi molbami upravitelja na toliko pridobije; da je našeg sužnja ne samo svakog rada lišio, nego mu je časti dostojnu sobu i dvorbu odredió. Ovdě je dakle više kakvom prostom častniku, nego li sužnju priličan živio. —

Ovako trajaše naš sužanj svoje dane, koje mu je medju drugimi i jedan kapucinski monak — koi ga je kao odsudjenika na smèrt pripravljao — — sa svoimi čestimi poseti prikratjivao. Jedan mu dan donese věst, da je u Kiov generalica *Löventhal* dospěla. Trenk ga na to umoli, da k njoj ode, da joj stališ njegov opiše i od nje kao něgdašnje njegove supruge priateljice za njega milost da prosi. Generalica to začuvši poseti *Minića* i zamoli odpust Trenkov. Nu molba nebiaše uslišena. Poslě několiko danah t. j. 3. Veljače 1740 kao na rodjenja dan ruske carice FM. *Minić* učini veliki sobet. Generalica *Löventhal* sa suprugom grofa *Rumjancova*, — koja je našeg Trenka rado vidjala [14]) po obědu kod jednog prozora *Minića* obkole, i tako mu

14.) Morebit je i Rumjancov zato Trenka na smèrt odsudio, što je začuo, da mu je njegova supruga privèržena.

dugo nedadoše mira, dok nije obećao, da će našeg sužnja pustiti. A šta da čini, kako li da lěpoti odoli? Veli pravo něki pěsnik: »*Illi robur & aes triplex circa pectus erat.*« — Koji su uzroci bili, i zašto je baš grofica *Rumjancova* molila? zatim zašto ga je baš na nje molbu pustio? jer u pèrvi pár generalica *Löventhal* nebi poslušana, ostavljam razsudjivanju umnih čitateljah. — Dosta, naš Trenk bude odpustjen s tom pogodbom, da pismeno dade, da se nikad više u Rusku povratiti neće. Trenk se još isti dan zahvali ustmeno FM. *Miniću*, kad se je pred večer šetao, za poděljenu mu milost, i 8. veljače 1740 krene se iz Kiova s jednim poručikom i osam prostih, koji su ga do ruske granice izpratili. Na vèrhovnu pako zapověd budu mu otete njegove dvě děvojke — jedna Turkinja imenom *Maruca*, a druga *Rebeka* čifutkinja — koje si je kod *Bukrešta* — kao i drugi častnici — zarobio bio.

RAZBOJNICI.

»Naprěd! Makar u morske talase,
Nigdi neima utočišta za te!

Demeter.

Bělokosi otac 30. svibnja iste godine radostno dočeka već za mèrtva dèržanog svog jedinca. Poslě několiko danah oděli se od njega i ode na svoja imanja u Slavoniu. S dolazkom kupi *Pakračko* i *Nuštarsko* imanje. Nu kako ovo tako i ono bješe kroz pustainska nasèrtanja opuštjeno. Ali ne samo ova, nego i cěla Slavonia biaše istom zlu podvèrgnuta. Jer komu u cěloj Slavonii neće biti pozna-

ta ona razbojnička vrěmena po prognanom, cělog kèrstjanstva toli okrutnom i surovom kèrvoloku, Turčinu, koja su ovu čarobno-krasnu i svakim izobiljem od božanske providnosti obdarenu kraljevinu ne samo nesigurnu učinili, nego i gotovo opustošili. Ovom porazu da su Turci mnogo dopriněli nema sumnje. Nu ima i drugo vrělo, koje je po protěranom Turčinu Slavoniu s neumornim razbojničtvom plavilo. Da se ovoj nesrěći prisusrěte providna vlada učini sve moguće naredbe, koje su se samo u onih burnih vrěmenih izvesti mogle. A Slavonci takodjer, da se kako tako te napasti oslobode, pojdoše sami u čete se kupit, ili k razbojnikom pridruživati, da tako svoje dobro spase. Ali ako su ga od one čete obranili, u kojoj su bili; druga je nadošla i opustošila ga. Putnika nije bilo viděti, tèrgovci se nisu usudili robu voziti, tèrgovina je stajala, obèrtnost zanemarena, a prosvěta i izobraženost zakopana. Kudgod je čověk pogledao, nije drugo vidio do razvaline i ognjišta pogorělih kućah i sgradah. Polja šumom zarastjena, bèrda zanemarena, putovi nesigurni i zločesti. Svět svakovèrstnom nuždom patjen, u skrajnoj se je zdvojnosti nalazio. Eto to je bila slika ove někda tako krasno i uzorito cvatuće kraljevine, koju něki ne bez uzroka — malom Talianskom nazivahu.

Cesarsko-kraljevski dvor viděvši, da do sada učinjene odluke nikakove koristi doněle nisu, posla **1736** god. jedan odbor iz Beča u Slavoniu, koi je svoj stan u Požegi imao, da pokuša s dobrim svoju svèrhu postići, kada s kaznenjem nebiaše moguće. Ovaj odbor došavsi u Požegu proglasi ***amnistiu*** iliti podpuno oproštenje svih pregrešakah onima, koji dojdu u Požegu, oružje razbojničko polože i zakletvu věrnosti učine. Uslěd ovog bi u šume reda s. Franje monak ***Pavunović*** poslan, da tu vèst razbojnikom sobći. I zbilja pojde mu za rukom 50

ih dovesti. Našičkog samostana kaludjeri, 52, medju ovimi više arambašah i glasovitog kapetan-arambašu Kostreša *) okrenuše na pravi put. Ovaj stražnji je i poslě to ime zaderžao, ali s tom pogodbom, da on kao nĕgdašnji pustaija, sada pustaije progania. Glasovit je takodjer bio i *Oiča* arambaša, koji je 14 godinah robio. Na ovu se věst povrati na pravi put, dojde u Požegu, položi zakletvu i došav u Tèrnavu (u Brod. Rgti.) oženi se. Osim ovih došli su i drugi mnogi. Po učinjenoj zakletvi dobiju od odbora novčanu pomoć, ne samo da mogu — bez da kradu — kući doći, nego i svoje težačke poslove početi. Poslaničtvo, nadom gojeno, da je naloženi sebi posao dobro overšilo, i da će moći vladara o srěćnoj budućnosti obsigurati, povrati se odkud je i došlo. Medju tim vele naši: što dikla navikla. Kakogod se něma zvěrka lahko ukrotiti neda, tako ni čověk, koji se je od dětinjstva lupežtvu priučio. U kratko bude od mnogih zakletva potlačena i čete razbojničkih nasilnikah iznova na toliko narastu, da su pèrvašnjih broj i opasnost nadvisile. Isti, prie bar na izliku, pošteni ljudi ogèrle sada očito taj gèrdni zanat. Obća sigurnost prestane. Težak je od težaka, priatelj od priatelja otimao i razbijao! —

Ovo je bilo lice Slavonii, kada je *Trenk* na svoja dobra došao. Podanici su ga njegovi s velikom radostju dočekali, i vas svoj stališ živimi-bojami opisali. On što je mogao to je za njihovo blagostanje učinio, i tegobam prisusrěto. Ako našeg junaka nitko nije cěnio, proštimavao i ljubio : tako su ga doista njegovi podložnici kojim je pravi, pomoć u svakoj nuždi pružajući otac bio. Svět neka govori kako mu volja proti njemu, kad dan današnji još njegova uspomena u potomcih njegovih podajni-

---

*) Narodnu pěsmu o Kostrešu na koncu knjige stavljam.

kah živi! Imao sam sâm priliku slušati 88 godine starog *Jakoba Bošnjakovića* iz Velike, koji je od svog děda mnogo hvaliti čuo *Franju Trenka*, zbog darežljvosti, dobrote i brižljivosti prama svojim podajnikom.[15]) Osim toga je i proti svakom pustainskom nasèrtanju svoje sebi věrnopodložne branio; kako ćemo viděti. Odkud zaključiti moremo i moramo, da je bio dobra i savěstna — bar dok je mladji bio — sèrdca. I zbilja. Ako promotrimo sve njegove čine, tako ćemo vidět, da je on rětko kada sam povod dao kojoj razpri; nu da se je muževno proti svakom napadanju dèržao, to mu nitko zaměrit nemore; jer i mačka od sebe odgriba, vele naši. Ali na stvar.

Trenk je po običaju od poslovah prazno vrěme s lovom, ribariom i kupanjem provodio. Tako bi se jedanput u Orljavi bio utopio, da ga jedan ribar nije izvuko. Ova ga nesrěća prisili osam danah preležati. Nu drugi dan poslě bolesti htěde u hintovu da preide preko Orljave. Kočiaš nesmotreno skrene, kud nebi bio morao, konji se poplaše i u duboko zavuku, gdě su skupa s kočiašem poginuli. On srětno izskoči i dojde kući u *Brěstovac*. Na večer istom što je bio u krevet legao, dojdu k njemu 4 njegova seljaka i plačuć jave, da je 9 pustaijah u selo nahrupilo, da su trojicu ubili i sve porobili. Ovo *Trenka* uznemiri. Nu berzo dojde k sebi, zapovědi im da sutra u jutru k njemu dojdu. Čim ovi odoše posla svojih 30 pandurah u potěru na dvě strane. Jednoj četi pojde za rukom uhvatiti jednog izmedju pustaijah. Dovedu ga takim *Trenku*. On ga tako dugo dade tući, dok nije očitovao, gdě se drugi nahode, [16]) čuvsi město pohiti

15) Pokojni slob. Požežke varoši starěšina (senator) Mudrovčić pripovědao mi je, da je *Trenk* siromašnijim, sol, hlěb, marvu, i druga potrěbita kupovao. Dapače i oděl o razdělivao. A kako to sada ? ? !

16) Vidi Čaplović Slavonien u. zum Th. Croat. 2. str. 364. veli: da mu je dao 646 batinah udarit. Bog zna je

sam tamo sa dvorjanici. Pustajje pričmu pucat, i ubiju nuz Trenka stojećeg pandura. Nu on sam jednog u nogu rani, koga su poslě uhvatili i u Brodu oběsili. S ovim nezadovoljan drugi dan opet ode u potěru, dvanaest ubije i 9 uhvati. Izmedju ovih su někoji oběšeni, a někoji na kolesu poginuli. Na ovaj način od ove čete samo trojica izmakoše. Medju njimi biaše něki Vidak Bosanac, njihov arambaša. Ovaj utekne u Bosnu k otcu. Poslě několiko danah *Trenk* to začuje i odluči u sebi živa ga oli mèrtva dobiti. Uslěd toga obuče pandursko odělo i uzme jednog izmedju najvěrniih slugah. Prejde u Bosnu pod izlikom da će konje kupovat, i dojde Vidakovoj kući. Nu njega nebiaše. Naš junak sgrabi starog otca za pèrsà, a panduru zapovědi, da se u sobi razgleda. Kad tamo, ali tude sve pokradjene stvari od spomenutih podajnikah. Trenk otca, a pandur stvari popane i prejdu Savu. Kad čuje iznenada s one strane vikati: „Tko se usudjuje u Carevoj zemlji, iz kuće, moga otca odvesti?“ *Trenk* takim po rěči poznade da je Vidak, i odvíknu: „Ako želiš znati tko je, dojdi preko Save!“ Na što mu Vidak odgovori, da oružja kod sebe neimade, nego da on k njemu predje zakljinjući se, da mu neće ništa učiniti. *Trenk* se odvaži i preide uzdajući se u svoju dobru sablju. Čim tamo dojde, opazi da Vidak za pojasom dvě pištolje imade. Nu ovo ga neuplaši, da što više, tako mu blizu dojde, da ovaj nikakove potrěbe od njih imati nemogaše. Poslě duljeg prepiranja i podgovaranja, da se odvaži na naš kraj preći, tèrgne Vidak pištolju. Nu *Trenk* — koji je dobro na njegova pustainska kretanja pazio — lěvom ju iztèrgne, a desnom sgrabi sablju i pèrsa mu probode. Pos-

li to moguće? Nu morebit za dulje vrěmena, ali ne u jedan dan —

lě odsěče glavu, prenese je na naš kraj i pred staroga otca baci. Ovaj se na taj prizor snemogne. Nu kada je k sebi došao, pusti ga, da se opet u Bosnu povèrne. On se pako odputi na svoje dobro i izruči zaplěnjene stvari onomu čije su bile. Poslě několiko danah povratjajući sè na večer iz lova, čuje u jednoj osamlenoj kućici pěvanja. Želјan znati, tko je tude, svèrne se i sědne za tèrpezu. Kad u taj par dva pustainski arambaše u sobu stupe. *Trenk* se malo smuti. Nu jedan od dolazećih ga iz te smeće izvuče, govoreći: „T r e n k u! mi n i t i s m o t e b e, n i t i t v o j e p o d l o ž n i k e i k a d a u v r ě d i l i, p a k n a s i p a k t a k o p r o g a n j a š! N u v i d i, d a m i p o š t e n o m i s l i m o. M o g l i b i t e s a d a s m a k n u t, a l i n e; j ě d i i p i j s n a m i, a p o s l è n e k a s a b l j e s u d e." *Trenk* jěde s njimi nu pomisli da ih morebit imade vani više. Meju tim pade mu na pamet, kako će ovim i onim zadovoljiti. Tajno iza pojasa izvuče dvě pištolje i pod tèrpezom na arambase opali. Skoči, na nje tèrpezu prevali i iztèrče, sgrabivši šarku (dugu pušku) jednog arambaše. Jedan od njih pade mèrtav, drugi za *Trenkom* pohiti. Nu *Trenk* i njega iz vlastite puške obali Ovako se *Trenk* pogibli oslobodi i ode kući gojeći nadu [17]), da će se njegov čin poglavarstvu dopasti. Nu ljuto se je prevario. Njegov najveći nepriatelj pravdopravnik *Salzenthal* biaše još u Osěku. Ovaj generala *Guadagnia* podgovori, da se *Trenk* — koji je upravo nagradu i pohvalu zaslužio — oštro pedepsa, jer je proti svakom pra-

17) Pripověda narod, da je u M u r k o v a c (kod Požege) došao jedan pustaija, i od jednog čověka iskao jěsti i piti za sebe i drugove. Nu kada mu ovaj nebi dao, — valja nije toliko imao, koliko je lupež iskao — pustaija mu se zagrozi i ode. Poslě několiko danah isti čověk dojde u mlin na Orljavi, da si brašna samelje. Razbojnici to začuju, noćom dojdu, na male ga komadiće izsěku i u košar (sepet) sbacaju. Kad sutra, ali svět ima šta i gledat.

vu u tudjem kraljestvu čověka pogubio. General se dade podgovorit. Sutradan šalje zapověd *Trenku* da takim sam u Osěk dojde, u protivnom da će se slučaju sila upotrěbiti. *Trenk* opazi odkud větar piri, za to odredi u Beč se ukloniti, da na město pohvalah netèrpi pedepsu. Nu u ovo je vrěme baš kuga po Slavonii běsnila i svuda na granicah oštre straže stajale. Sbog česa mu nemoguće biaše tako lasno izmaći. Ali da dušmaninu u ruke nepade, povuče se u Velički samostan, dok njegov Agent u Beču način najde, kako će izmaći, ili ga opravdat. Medjutim puče glas, da je general zapovědio, da se iz samostana izvuče i pod stražom u Osěk doprati. Ovo *Trenk* čuvši, uzme několiko hiljadah forintah i jednog věrnog pandura, sědav na konje, Ilovu — u kojoj se malo nije utopio — noćju predje i dojde do jedne osamljene kuće. Ovdě ostane do druge večeri. Odkud je plativši několiko dukatah svojem gostoljubivom gazdi bio doveden pet miljah dalje jednom gazdinom znancu. Ovaj ga do Karlovca odprati, gdě mu dukati ne samo četernaest-dnevni ostanak, nego i pasuš za sebe i slugu priskèrbiše do Beča. Upravitelj Osěčki začuvši, da je u Beč izmako, piše na Verhovno bojno věće. Ovo dade zapověd, da se na njeg pozor ima. I sbilja, čim je došao u stolni grad, odmah se odpremi k agentu. Nu baš na vratima od kuće susrětne se s policiom, koja je bila došla po njega. On ju dobro poznade, ali ona njega ne. Istom što dojde u kuću agentovu, začuje od sluge, — koji se je za njim požurio — da ga u gostioni Platzmajor čeka i da je sve stvari već uzeo pod rešt. *Trenk* na ovaj glas slugi s dukati usta začepi i Isusovcem (Ježovitom) ode, da ga prime. Nu ovi nehtědoše. Pokuša srěću kod Kapucinah, koji ga i primiše. Medjutim je agent sve moguće načine poprimio dok je kod dvora izposlovao s pomoću mogućih priateljah, da smije bez ikakve kazne u Be-

ću ostati. Njegove mu stvari budu izručene. Po tom ode princu Karlu od Lotaringie i sve izpovědi. Posrědovanjem ovoga bude priveden Nj. Veličanstvu kraljici Marii Terezii i njezinom Suprugu. Ove tri velike osobe čuvši svesèrdnu izpověd našeg prognanika, ganjeni, obećaju mu ne samo sada, nego i u buduće svoju moguću zaštitu. —

MARIA TEREZIA.

„Eto na te vojska nebrojena
Sedam kraljah od sedam zemaljah.“

Narod. pèsma.

Cesar *Karlo VI.* naredi **19.** Travnja godine **1713** tako zvanu „pragmatičku sanctiu“ t. j. ako mužkoga poroda imao nebude, da vlada na kćeri preide. Ovo je s tim većma htěo da se ustanovi, jer mu je sin *Leopold* -- koi se je god. **1716** rodio — iste godine i umro. Ovu su sanctiu ne samo stališi i redovi *Austrie*, *Českе*, *Slezke* i *Ugarske* primili; nego i dvě kćeri njegovog brata *Maria Josipa* i *Maria Amalia* god. **1722.** Pèrva se je udala za kurprinca od Saske, a druga za kurfiršta od Bavarske. Obě su se prie věnčanja obvezale, da će kod spomenute sanctie ostati, jer su se i one prěstolju nadati mogle, ako bi *Karlove* kćeri *Maria Terezia* i *Maria Amalia* bez odvetka umèrle.

Primile su i druge europejske vlasti *Karlovu* „pragmatičku sanctiu.“ Tako su je god. **1731.** po uklonitom zapadno-indianskom tèrgovačkom družtvu (koje je *Karlo* **19.** Prosinca **1722** podigo u Ostendi) *Dania* i *Němački stališi* primili. God. **1738** ju *Francezka*, *Španjolska*, *Napulj* i *Sardinia* odobre, nu s velikimi od *Karlove* strane žèrtvami, [18]) uslěd

---

18) vidi Wenck Cod. jur. Tom. I. p. 1. &c.

Fleuryeve osnove mira. Jer su Milanska okružja *Novarese* i *Tortonese* Sardinii pripala. *Karlo Infant* Španjolski odstupi *Parmu i Piačencu*, a *Napulj* i *Siciliu* dobi. *Stanislav* pako *Leščinski*, koi se je sa *Augustom* III — koi je 16. Serpnja 1733 k sanctii pristupio — po smèrti *Augusta* II. poljskog kralja, za prěstolje bio borio, dobi *Lotaringiu*, dočim *Franjo Stěpan* zet Karlov samo *Toskanu* zaderža. [19]) Napokon radi sanotie morade i s *Turčinom* — proti kom je kao saveznik ruski vojevao — mir ugovoriti dana 18. Rujna 1739 uslěd koga je *Serbiu*, *Běograd* i *Austriansku Vlašku Turčinu*, *Francezu* za volju odstupiti prisiljen. [20]) — Ovako su sve europejske vlasti za žensko naslědničtvo podkupljene, sanctiu odobrile i zakletvom potvèrdile.

Cesar *Karlo* osiguran, da će ga starja kći *Maria Terezia* u vladi naslědovati, poslě kratke bolesti dana 20. Listopada 1740 u 56 godini svoje starosti preminu. Nu istom što su vlasti njegovu smèrt začule, zaboraviše na danu rěč, i počeše se proti *Marii Terezii* sve jedna po jedna dizati, na toliko, da je sěna pokojnog *Karla* mogla joj s narodnom *Slavonskom* pěsmom u uši šaptati: Eto na te vojska nebrojena, sedam kraljah od sedam zemaljah, koji carsku rěč svoju pogaze. Na ovaj način bi dvor *Austrijski* sa sva četiri kraja světa oružjem nasèrnut i u veliku nepriliku stavljen. Ali kakogod je početak veleznatnog toga rata težak, tako je poslě sedam bojnih godinah svèršetak mu s tim dičnii bio.

Poglaviti nepriatelj biaše kralj Franeezki, koji ne bi sa poldrug miliona Lotaringah zadovoljan, jer po smèrti Stanka imaše njemu Lotaringia pripasti. Nu pèrvi — od koga se je napada-

19) Vidi Fr. Halm jus imperii Florent
20) Vidi Pölitz Geschichte des österreich. Kaiserstaates str. 248.

nju bojati bilo. — biaše kurfiršt *Karlo Albreht* Bavarski, koji jedini nije odobrio bio „sanctiu." — On je svoje pravo na Austrijske dèržave od *Ferdinanda* I. kćeri — od koje on izlazi — izvodio. Zatim što se je za njeg udala najmladja kći cesara *Josipa* I. — Drugi je bio *Fridrik* II. (Friedrich) istom prie několiko měsecih (31. Svibnja 1740) novopodignutog (1701) kraljestva Pruskog kralj. Ovaj je zahtěvao Sleziu, koje su se toliko putah njegovi starii odrekli. Njegovo naglo postupanje u Slezku (u Prosincu 1740) s kojim boj otvori i kod *Molwica* 10. Travnja 1741 mejdan oderžá, porodi austrianski naslědstveni rat. —

Lukavi *Fleury* poslovaše o děobi Austrijskih dèržavah, jer su prie 30 godinah Španjolske poděljene. *) Usled toga odredi Francezka u Nimfenburg skup 18. Svibnja 1741. K ovom se osim *Karla Albrehta* 21) pridruži *Spanjolska*, *Palatinat* (*Pfalz*) i *Köln*. Kurfiršt od Saske 22) pristupi takodjer naslonjajuć

*) Poznati i veleumni spisatelj Časopisa „das Reich der Todten" god. 1797 ovako je pěvao nemirnoj Europi, što se i na ovu dobu prenesti može:

„Macht endlich uns durch Frieden froh!
Und schließt ihn menschenfreundlich so:
Daß, wenn ihr theilt ein Stückchen Erde,
Nicht Krieg darinn gepflanzet werde."

21) Vidi Pölitz Geschichte des öster. Kaiserstaates str. 260 u opazki iz oporuke *Ferdinanda* I. slědeće rěči navodi: „Begebe sich, daß alle unsere Söhne ohne eheliche Leibeserben mit Tode abgingen: so soll aus unsern verlassenen Töchtern Eine die Königreiche Ungarn und Böhmen, sammt denselben anhängigen Landen, als rechte Erbin inne haben und besitzen"; und mit Codicille vom 4. Februar 1547: daß in solchem Falle (wenn die Söhne ohne eheliche Leibeserben abgingen) beide Königreiche Ungarn und Böhmen sammt ihren angehörigen Landen an unsere älteste Tochter, so zu derselben Zeit am Leben sein würde, erben und fallen solle.

22) Augusta III. se je supruga odrekla Austrijskih dèržavah, a i on je sam sanctiu potverdio. Sada pako na

se na pravo svoje supruge kćeri *Josipa* I. **19.** Rujna saveznikom. Pruska pako istom **1.** Studenoga. Najposlě i *Sardinia* hteći *Milan* imati savezu se priklopi. K ovom dojde i to da je kurfiršt *Albreht* **24.** Sěčnja **1742** za rimskog cesara odabran.

Ovakovi je bio stališ Austrijskih dèržavah, kad se je *Trenk* carskom dvoru predstavljao i proti dušmanskim pletkam pomoć molio. — Čim je osiguran bio proti njim ponudi *Franji*, hercegu od Lotaringie i Suvladaru — jer ga je njegova supruga *Maria Terezia* dana **21.** Studenoga 1740 za takovog naimenovala — jednu četu pandurah o svojem trošku proti nepriatelju izvesti. Njegova ponuda bi s tim radie primljena; jer bi hercegu *Franji* hrabrost i priverženost věrnih Slavonacah poznata. [23])

---

podgovor ostalih vlastih datu rěč pogazi i proti Marii Terezii se podiže.

23) Za veću važnozt mojim rěčma dati navest ću opata *Dobrovskoga* rěči koje je u svom govoru god 1791 u Pragi *Leopoldu* II. rekao: „Von 367000 Kroaten (ich nehme fast immer die geringsten Angaben an) stehen alle Waffenfähige zu ihrem Befehle, zur Vertheidigung ihrer Staaten bereit. Ihre Tapferkeit ist weltkundig, und sie waren mit den Slavoniern die ersten von allen österreichischen Unterthanen, welche die in diesem Hause errichtete und auf das weibliche Geschlecht erweiterte Erbfolge im J. 1713 feierlich angenommen und mit ihrem Blute vertheidigt haben . . . . Die Slavonier (253000) haben nebst den übrigen, die zur Illirischen Nation gerechnet werden, das schönste Beispiel von ihrer Ergebenheit an das Haus Oesterreich, allen übrigen Unterthanen desselben zur Nachahmung, zu einer Zeit gegeben, wo so manche Unzufriedenen in ihrer Nähe laut genug murrten; und sie haben hierdurch die Unzufriedenen zum Stillschweigen gebracht, und sich der Versicherungen von Huld und Gnade, die sie von E. Maj. erhalten haben, werth gemacht.«

TRENK PANDURSKI MAJOR.

„Može Turčin i Bavar,
Prus može znati,
Isti Francuz ovu stvar
Može kazati:
Svi narodi mogu reć',
Kak' Iliri znadu sěć',
Svi su vid'li, šta smo mi.
Šta su Iliri. !
M. Topalović

Čuvši toli opasno stanje, svaki se je pravi domorodac i věrni podanik slavnog Austrijskog doma tèrsio, da ili oružjem u ruci, ili novcem u koliko mu sile dopuštjaju pripomogne. Medju ovimi baron ***Franjo Trenk*** nebiaše poslědnji. On ponudi **1000** Slavonacah sa vlastiti troškovi s odělom, oružjem i inimi potrěbnimi proti obćem domovine nepriatelju izvesti. Ovo nesamo mu biaše dozvoljeno, nego i čast majorska poděljena, da kao takovi sam svoje junake upravlja. Na ovaj način siguran od nepriateljah i davnožudjenom željom okrunjen s početkom Ožujka **1741**. povèrne se u Slavoniu. Buduć pako da je od svojih zemljakah, a osobito od podajnikah veoma obljubljen i štovan bio, pojde mu za rukom za tri nedělje **700** izabranih junakah ubirmati pod svoj barjak slobode. S ovimi se najprie sa dopuštenjem Slavonske kraljevine ravnitelja GFM. grofa ***Khevenhillera*** proti razbojnikom podiže, stěra ih u kùt, gde Orljava u Savu utiče, i **300** ih prisili, da oružje polože i njemu se predadu. 24) Ovo je dakle

24) Orljava (Rimljanom *Picentina*) sliva se u Gradiškoj rgti, medju *Prišcem* i *Kobašom* (Oriovačke kompanie) u Savu kod *Kloštra*, starodavne cèrkve reda cèrkvarah (templarah.)

bio onaj srětni čas, u kom je mogla potlačena Slavonia, poslě 150 godišnjeg turskog jarma a 54 razbojničkog slobodno odahnuti naime god. 1741

Na ovaj način za 3 nedělje danah imade *Trenk* 1000 vojnikah od dětinjstva naučenih hrabro smèrt prezirati, svakoj nepogodi vrěmena odolěti. Oružje, plivanje, hodanje biše im igra. Ljudi uzrastni, nijedan manji od 6 cipelah, košćunasti, odvažni, hrabri, postojani i jaki. *Trenk* znavši dobro, da će se njegovi *Panduri* [25]) u hrabosti odlikovat, htěde da im i nošnja bude odlična. Na město klobukah nošahu na glavi cervene kapice, ili, nalik turskim janjičarom cèrvene kapuce (kamilavke). Uslěd čega budu poslě od Francezah cèrveni kapucini prozvani. Kose su po turski do kože šišali a trup oblačili u cèrveni zobun s dva puceta (dugmeta, gumba) da pèrsa ne ostanu gola kod razgaljene košulje. Na město pojasa turski ćemer sa 4 pištolje i andžarom vitko tělo opasivaše. Na město hlačah, modre boje dimlije dobiše. Obuća im biahu iznajprie opanci, a poslě cipele. Prěko zobuna ogèrtali su obične slavonske gunjce. Poslě im je i cèrvene kabanice dao. Odkud su je Francezi i Donjozemci (Niederländer) Cèrvenokabaničare (Rothmäntler) nazvali. Osim spomenutog oružja imali su i dugu pušku inače šarku zvanu. Najposlě na město zastave dao im je konjski rep. Ovako su — izuzamži hrabrost i gunjce — u svemu bili prilični turskim vo-

25) Ovo ime „*Pandur*“ rado da dolazi od nědgašnjih *Banderiah*, koje su morali velikaši na vlastite troškove proti nepriatelju podizati i voditi. Ne pako od sela Pandur kako piše D. O. L. B. Volf Conver. Lex. Leip. 1837 kad veli: Panduren von dem Dorfe Pandur in Niederungarn den Namen führend, sind jetzt reguläre Grenzregimenter und werden zu den Croaten gerechnet.“ — Po svědočanstvu svih zemljopisacah takovog sela u Ugarskoj neima. Odkud slědi, da ako ga u měsecu neima, to gospod. *Volf* zlo poučava.

jakom. Medjutim još je jedno falilo. A to je turska banda. I nju nabavi, koja je s tim znamenitia bila, što do ovo doba nijedna ju europejska vlast ne upotrèbljavaše. Dakle pèrva se je slavonsko-pandurska četa rukovodstvom *Trenkovim* s bandom na polju od bojišta dičila. Ovo vidiše drugih regimentalı vlastnici, te i oni ju uvedoše. Istina bog poslě se je vojnička *Banda* veoma preobrazila. Nu *Trenk* joj je svakako početnik i njemu se pèrvenstvo tokuje. [26])

Ovako zaoděvenu četu nekoliko danah *Trenk* u oružju i soldačkom kretanju věžbaše. [27]) Po tom se 11. Travnja 1741 put Beča krenu. — Medjutim red, pokornost, zavisnost kod toli razuzdanog ljudstva

---

26) Vidi Čaplovič Slav. str. 366 pod opazkom. „Poslě je ova banda popravljena i poveksana. K njoj spadaju tanjurći (zile, Teller, Tschinellen.) Oni su do god. 1814 u Turskoj kupovani, i to samo u jednoj fabriki. Ova bo je tajna — da mogu naime dobar glas davati — od otca na sina prelazila. Nu god 1814 kako veli „Hesperus“ Nr. 46. god. 1814. priče u Beču *Ivan Toman* 11 — 13 oolah široke u razměrju praviti. Oni, ako ne bolji, a ono takovi kao i iz turske fabrike glas daju.

27) Vidi *Šubart* Buch 1. str. 146 veli:, da je jedan red pandurah, na *Trenka*, kad ih je věžbao, pucao. Nu da ga nisu pogodili, nego muz njeg stojećeg slugu (?) *Trenk* dobro znavši, komu je to zèrnje opreděljeno, dade svakog četvertog pogubiti. Kad je ovaj način po treći put ponoviti htěo skoči jedan arambaša iz reda i zavikne: „Barune! dosta je, brani se!“ i u taj mah tèrgne andžar. Nu *Trenk* ga prie saseče njege što je zamahnuo. Zatim htěde da dalje svoju executiu sa četvèrtim čověkom nastavi, kad se na jedanput čitava buna proti njemu podigne. On se na to razljuti, skoči medju nje, kolovodje saseče, a s drugimi se pomiri. Ovo je mučno gosp. *Šubartu* věrovat s tim manje; jer niti on, (*Trenk*) niti koji drugi spitatelj o tom šta govori. Ali ako su i ti zaboravili tako nebi njegovi nepriatelji, koji su sva moguća tražili da ga obtuže. — Odkud se vidi da je to gola laž.

uzderžati bi samo osobitom strogostju našem *Trenku* i někojim značaj. naroda poznajućim, častnikom moguće. Medju kojimi dično ime onoga, u dogodovštini Austrijsko - Ugarskoj dobro poznatoga i neumèrlimi lovori ověnčanoga, viteza *Gideona Ernesta Laudona* [28]) pèrvo město zaslužuje.

Baron *Trenk* sa svojimi junaci došavši u Beč prijavi se kod kraljevskog dvora. *Maria Terezia* kralj Ugarski i kraljevska visost *Franjo* od *Lotaringie* udostojiše tu četu sa svojom posětom. [29]) Po tom se

28) Putujući na svèršetku měseca sèrpnja 1842 iz Zagreba u Slavoniu navernem se u *Paukovec* (Zagr. varmed. dobro g. *Nikole* *kneza* *Sečena* od Temerina verh. župana varm. Požežke.) — Ovdě najdem osim inih spomene vrědnih stvarih u jednoj čarobnoj šumici sliku iz kamena izsěčenu spomenutog viteza *Laudona*, koju je glasoviti *Lavori* Talijanac, u prirodnoj velikoći izdělao. Stoji na jednom kamenu sa slědećim nadpisom:

GEDEONI LAVDONI
BELLI DVCI
DE BORVSSIS SCHVEIDNITZII
ET
FRANCOFURTI AD . . . .
DE TURCIS AD BERBER NOVI
BELGRADVM „ SEMENDRIAM.
ORSOVAM
TRIVMPHANTI
GEORGIVS NITZKI
COMES VEROCIENSIS
F. F.
A. D. MDCCXCII.

29) Pripovědio mi je vrědni starčina gosp. *Mudrovčić*, kod kojeg je otca jedan Trenkov pandur služio, od kog je mnoge, kao i slědeću priču čuo: „*Trenk* jednoć je zapovědio pandurom kad su u Beč došli — buduć su ih Bečljani kao kakva još do sad nevidjena čudesa smatrali i sa svih krajevah letěli da ih vide — da se koj kljast, koj ćorav, hrom, sakat i. t. d. pri-

krenu u Šlezku i 15. Svibnja kod Nisa (Neiße) sastane se s generalom *Braunom.* Poslě tri dana na zapověd grofa *Neuberga* podignu se Trenkovci prema Strelicu. Noćom su samo putovali, da ih nepriatelji nevide. Srětno se utabore na běrdu Koten. Otmu mnogo kolah zaire i dva Švidnička (Schweidnitz) tèrgovca uhvate. Ovi su bili austrijski podajnici. Nu osim druge robe imadoše i silu rakie. Panduri to opaziv obojicu ubiju i oplěne, bez da bi ih *Trenk* — koji je za to kasno čuo — osloboditi mogao. *Neuberg* sbog ovog čina zatvori *Trenka* — prem nevina kako sam izpověda — a rukovodstvo svèrhu pandurah izruči *Metzelu,* koji je ne samo nenavidnik, nego i veliki nepriatelj njegov bio. [30]) Panduri čim začuju, da je njihov vodja i priatelj zapèrt, pobune se. Zato ih 40 bude u tvèrdjavu

nakazi, dok on dojde od carice. I sbilja grohotom su je izsměvali i psovali Bečljani, jerbo su sbilja prave nakaze predstavljali. Medjutim nadošastje *Marie Terezie* i ine mnogobrojne gospode s *Trenkom* učini ovoj spèrdnji konac.“ *Trenk* im zaviknu „Junaci evo naša Carica!“ Na ovaj se glas junaci izprave, u red postave, i skinuv cèrvene kape, u jedno gèrlo zaviknu „Živila naša Mati! — *Trenk* je s tim htěo ljubopitne Bečljane pedepsati, koji su se poslě krasoti njegovih ljudih divili. —

30) Vid. Lebensgesch. des Franz Freiherrn Trenk. str. 80 Ovaj Bezimenović veli: da *Trenk* nije zato zapert, što su dva tèrgovca poginula, jer je on dva pandura za to kao kolovodje ustrělio: nego što se je *Neubergu* suprotivio, koj je svom silom htěo, da *Metzel* njegov ljubimac s panduri upravlja, i da mu *Trenk* bude podložan. Nu *Trenk* se toj zapovědi pokoriti nije htěo i za to da ga je u zatvor postavio. — Medjutim bilo ovo ili ono uzrok, svakako je naš junak nevin bio; jer povoda dao nije. Ali pravo Slavonac veli: „ja o onom na koga priěmu vikat: uh kurja!“ — Dosta je neka svaki ono promotri; qui est causa causae est etiam causa causati.“ A to je gosp. *Neuberg* s njegovim ljubimcem.

Glać na rabotu odredjeno. Gosp. *Metzel* vidivši da ga panduri netèrpe, poděli izmedju njih od tèrgovacah zarobljeni plěn i na taj ih način za vrěme sebi pridobi. *Trenkovo* pako vlastito oružje i 100 dukatah, koje je u njegovom sanduku našao, za sebe ostavi. Od šta naš junak ni komadića natrag dobio nije. Medjutim je *Trenkova* pravda tekla, dok je *Metzel* s panduri varoš Koten upalio i 500 Prusah raztěrao. Ovom je prilikom 20 mèrtvih i 36 ranjenih pandurah bilo. U isto je vrěme *Trenku* sloboda povratjena, i on pravdu dobije. Panduri se takim kod grofa *Neuberga* izjave, da ako im *Trenka* za vodju nedade, da će se kući povèrnut. *Neubergu* se ino nemogaše — jer je vojakah trěbovao — za to im ga povrati na veliku svoju i svog ljubimca žalost.

Treći dan poslě izpusta udari *Trenk* na zadnje čete (Ariergardu) iz *Strelica* u *Svidnicu* (Schweidnitz) putujućeg nepriatelja i 11 ih pogubi, bez da bi od njegovih samo koji ranjen bio. — Několiko danah poslě toga putujuć bude od uhodah uočen. Nepriatelj pošalje jednu rotu konjanikah proti njemu. On bude istina prisiljen natrag se u jednu šumicu povući; nu 1 major, 8 prostih i 13 konjah ostavi Prus u vlastitoj se kèrvi kupajuće na bojištu. Četiri nedělje kasnie Prusi pojdu iz *Svidnice* proti *Nisi*. Nu *Trenk* noćju okolo 10 satih napade na pèrtljagu. Otme 34 kola, 300 konjah i preko 80 pobije. Njegovih je koje mèrtvih, koje ranjenih bilo 25.

Na ovaj je način sva moguća upotrěbio *Trenk*, samo da si kakvu takvu zaslugu kod dvora učini. Nu badava. Grof *Neuberg* uvěk je dvoru suprotivna izvěstja o njem davao, ili je posve šutio. Ovaj način postupanja nesamo *Trenka*, nego i njegovu četu na toliko razjari, da su se kući povratiti odredili. Ali dok su panduri u toli zlu glasu kod austrijskog dvora stajali; dotle su se u nepriateljskih ustih orili i ne bez straha spominjali. — Panduri se sbilja po-

bune i odpute u domovinu, koje *Trenk* ili nije htěo ili nije mogao sustaviti. U ovo je baš vrěme dobio naš junak od FM. grofa *Mönica* svědočbu, za koju ga je umolio bio. Ovaj čověkoljubac dade bolju pohvalu, nego što ju je naš baron i zaslužio. S njom je svoje nepriatelje, ponajbolje pako *Neuberga* u rog stěrao.

Medjutim ni 6 danah od razpèršenja njegovih pandurah neprojde, kad iznenada doprè glas, da se francezko-baburska vojska Beču približava. *Trenku* naloži grof *Khevenhiller*, da se na město od pogibli požuri, neznajući još ništa od razsutja njegove čete. *Trenk* u ovaj pár sve zaboravi i pohiti za panduri. Sbilja 300 ih blizu Beča stigne i sustavi. S njimi se uputi Zvězdogori (Sternberg) dvě milje od *Línca*, gdè su se nepriatelji ulogorili. Sutra dan se podignu bliže *Líncu*. Naši panduri za njimi ustopce, i već ovaj dan pojde jim za rukom 2 častnika i 20 prostih konjanikah pogubiti. Odavle se privuku Dunavu, otmu 5 velikih sa sěnom nakèrcanih ladjih i u Beč pošalju. Francezko- baburska kao i pruska vojske povuku se natrag. Pèrva kod *Ensa* potoka u logor stane. — Pogibao u kojoj je ovdè bio *Trenk* sa svojih 300 junakah, lasno je uvidět, ako se promisli, da je 1500 nepriateljah bilo, i da su im oni put preprěčili. Nu Slavonac měri pogibao ne s brojem, nego hrábrostju, koja ga, kad se njegovih svetinjah, naime „Věre, Kralja i Domovine“ tiče, verhu sebe istoga diže.[31])

---

31) Odvažni ovaj čin *Trenkov* more nas u malom opomenut na rěči pěsnikove, kojimi neumèrlog *Leonide* opèva:

„So stritt einst bei Thermopylä
  Leonidas, und mit ihm dreihunderte.
Er und dreihundert wurden dort begraben,
  Allein sie trugen doch im Tod den Ruhm davon.
Dreihundert eine ganze Million
  Zum Steh'n genöthigt zu haben.„

Po neprijateljskom povratku Austrianska se vojska u zimne konake postavi. I to one čete, koje su pod upravom princa *Karla* bile, u Ćeskoj i Moravskoj stanu. Druge pako rukovodstvom grofa *Khevenhilera* moradoše iz Talianske pomoć očekivat. Dok su ove došle svuda su *Trenka* slali. Tako bi poslan da izvidi položaj francezke vojske. Došavši tamo noćom ništa započeti nije mogao. Uslěd toga pričeka zoru. Ali Francezi prě urane i krenu se na put kroz *Zvezdogoru*. *Trenk* vidivši da su ga u nadi prevarili, da jim ništa dužan neostane na prědnje straže (Avantgarde) udari, koja o njem ni sanjala nije. Nu u kratko vrěme bude prisiljen natrag se povući. Samo osta jedan ritmajstor i jedan prosti konjanik neprěstano na našeg junaka navaljujuć. Medjutim posla obodvojicu u věkověčnost. Poslě ovog začuje *Trenk* da se 120 nepriateljah u Veihernu nedaleko od Veidhofa nalaze. On pohiti tamo. Nu nepriatelj dosta rano začuje njegov dolazak, zato se povuče natrag. Ovde istom opazi naš delia da se je od vojske odviše udaljio. Zato da cěloj nepriatelskoj vojski u ruke nepadne na dvě strane svoje junake razděli i tako se u logor povèrne.

Medjutim dok se je *Trenk* povratio na toliko je Austrianska vojska narasla, da su na tri města naime kod Ensa, Linca i Steina, na nepriatelja udariti mogli. Dok su na Ensu mostovi pravljeni dobije *Trenk* nalog, da varoš Stein, koji je general *Minucci* sa 3000 Bajeracah i 600 konjanikah čuvao, otme. *Trenk* dojde 30. Prosinca 1741 noću u dva sata tamo; nu bi s takovom vatrom dočekan, da mu nebiaše moguće išta poduzeti. K tomu se još oštra zima pridruži, koja ga je skoro s kupa s njegovimi udavila. U toli opasnoj nepriliki kao ćorav na grad nasèrne, 45 uhvati, drugi se natrag povuku. Nu čim upaze slahoću našeg *Trenka* pričmu se pripravljati, da na njeg udare. Ali jim *Trenk* ustupi i naměri se

na 40 konjanikah naměri, koji su sa avantgardom vojske grofa *Mercia* išli, a pod njegovom upravom stajali. Ove uzme, i natrag se povèrne. Nu konjanici vidivši veliki broj nepriateljah, suprotiviše se *Trenkovoj* zapovědi. Na taj način bi prisiljen grofu *Khevenhilleru* se povratiti. Ali prě nego doprě u logor, susrěte zapověd, koja mu nalagaše, da sa svojih 250 pandurah pohiti u Štajersku, i tu da Klaus, Vindišgarten, i Spital gradove otme. U ova je tri grada stajalo 664 nepriateljskih vojakah i 5 topovah. U koliko je ovo poduzetje odvažno bilo, u toliko je više koristi nosilo. Ovi su gradovi na toli stèrmih i visokih stěnah bili, da se je šaka odvažnih junakah sve tri proti najvećoj vojsci obraniti mogla. Nu *Trenk* negledeć mnogo na toli okrutne prěprěke nego pèrvih danah Sěčnja 1742 dojde noću gradu *Klausu* i pèrvu stražu vlastitom rukom pogubi, zatim u stražaru stupi 8 uhvati, a drugi izmaknu i larmu dignu. Nu *Trenk* jim dade razuměti, da je francezko- baburska vojska pobijena, u jedno ih nudeć da se mirno predadu. Usuprot, ako se koji usudi suprotstati, da će bez miloserdja sve pogubiti. Upravitelj se grada dade prevarit i izruči grad sa posadom našem deliji. Ovo čuvši vojnici u Vindišgartenu i Spitalu, bez da bi se dugo moliti dali, Trenkovcem se predadu. Na ovaj način dovede Baron *Trenk* 664 zarobljenika, 48 velikih pušakah (Doppelhacken) i 5 topovah sa 22 častnikah. Ovaj ga čin na toliko proslavi, da su ga isti njegovi nepriatelji sve nehotice hvaliti morali.

U koliko je sbilja grof *Khevenhiller* našem junaku zaufati mogao, pokaza se skoro. Dana 21. Sěčnja 1742 dojde veliki Herceg *Franjo od Lotaringie* k vojsci, i odredi 23. na Linc udariti. Poslě dugog věćanja ponudi, Trenkovcem i inim neregularnim Slavonskim i Hèrvatskim četam, ako sva prědgradja u-

pale, nagradu od 200 dukatah dati. *Trenk* u 11 satih noći poslě kako bi vatra u prědgradja bačena bila, popne se na Kapucinsko inače kalvarie bèrdo. *Segur* francezki ravnitelj vidivsi varoš u plamenu pohiti u pomoć. Nu panduri ga vèrnu natrag, koji su se bili u Opatičkom samostanu ulogorili. Pošle na grad jurišem udare, okolo pol dana granatire raztěraju i gradske palisade osvoje. *Segur* vidivši da spasenja nije, ponudi kapitulaciu, koja bi i primljena pod tom pogodbom: da posada godinu danah proti *Marii Terezii* ne vojuje. Na ovaj dakle način 24. istog naši dično u grad ulězoše. Od nepriateljske strane mnogi padoše, medju kojimi je osim ostalih častnikah glasoviti *Marquis d'Ache* pèrvi s ovim se světom oprostio. Od pandurah 6 biše ubitih a 15 ranjenih, medju njimi i *Trenk* u lèvi obraz.[32]) Ovaj je isti dan Baburski kurfiršt za Rimskog cesara pod imenom *Karla* VII. odabran. — Pa dobro! Topovi su mu kod L i n č a na veselje pucali?!

BAVARSKA I MAJOR TRENK.

„Nescia mens hominum fati sortisque futurae.“

Dva dana poslè predobitja L i n c a dobije baron *Trenk* nalog, da se krene u Bavarsku za generalom *Bernklauom* sa svojih sada samo 200 pandurah. Tako došavši na granicu, toliko saonicah dade iztěrati iz bližnjih selah, koliko je bilo dosta za njega i njegove pandure odvesti, da bèrže *Bernklaua* stigne, koji je u Š e r d i n g u bio i malo prie baburskog generala *Deringa* pobio. Ovdě nadošavši bi poslan da *Blatingu* otme i *I z e r* rèku izvidi. Ovo k sversi privesti nebiaše mala stvar, buduć su nesamo

32. Vidi Mar Geschichte des 53. ungarischen Linien-Infanterie Regiments str. 14.

na *Isru* sve ćuprie porušene, nego je i mnogo jačji nepriatelj bio. Zato se naš delia obèrnu na lukavštinu. Kao fratar obučen dojde u varoš i priče gradjane světovati, da bèrže most preko vode ograde; jer ako panduri budu morali plivat, da će sve bez milosti izsěći. Dok su gradjani věćali, što da čine? dva pandura preplivaju i jedan čamac prevezu, na kom ih onda 24 u varoš preide. Gradjani vidivši da se panduri približavaju, pograbe oružje i pohite na susrět. Nu ovi je uzbiju, varoš otmu, i u njem se nastané. Ovdě se je samo 4 dana bavio, dok je most načinio, i oplěnio što za plěn biaše.[33]) General *Bernklau* čim dobi od toli srětnog uspěha věst, naloži mu, da se krene u gornji Fale, da i tamo malo oholi svět, kao što je i u Bavarskoj, ukroti. Nu da mu to lašnje za rukom pojde, posla mu 600 karlovačkih graničarah u pomoć. *Trenk*, za sigurniju pobědu poveze na kolih jedan čamac. Došavši u Dekendorf, bavarski strělci navale na 40 Trenkovacah koji su htěli Dunav da preidu. Ovo *Trenk* vidivši, ode jedan sat dalje nuz vodu i ne bez velike se neprilike — jer su od leda sante vodom plovile — preveze. Bavarci i nesanjajući od pandurah, ugledaju je u bojnom redu proti varoši stupati. Ostave takim onih 40 prěko vode, i oružje proti ovim okrenu. Ovom su prilikom Trenkovci imali u rukuh goruće lučeve. Gradjanom bi ponudjeno, da se predadu, ako nežele sabljom i vatrom biti poraženi. Budući pako da se je sve stanovničtvo, izuzimajuć 30 soldatah, u bližnju šumu povuklo, tako mu nebia-še

33) Vidi Lebensgeschichte des Franz Trenk. Wien 1788 str. 59. Pripověda bezimeni spisatelj, da su panduri na Trenkovu zapověd jednog tèrgovca oplěnili, i da mu je to poslě mnogo jeda prouzrokovalo. — Ali to Trenk nije bez uzroka učinio. Nesamo da je taj tèrgovac pandurom perkosio, nego je i u Straubingen po pomoć letio bio.

mučno ove poplašiti, i varoš 20 Sěčnja 1742 dobiti. Most dade opet postaviti, a po cělom Falcu harač (contributio) razpisati, kao što je i u Bavarskoj činio.

Odavle se krene u Landshut generalu *Bernklau-u.* Ovaj mu naloži da ide proti Reichenthalu. Nu prie nego je otišo doprě glas, da je general *Döring* sa 4000 vojakah kod Novog města (Neustadt) Dunav prešao i kod Maienburga se ulogorio. Upravitelj takim odredi tamo 1000 konjanikah, toliko dragunah i *Trenku* s njegovih 200 pandurah. Rukovodstvo ovog odděla poduze sam *Berenklau.* Pojde u sat po ponoći, a na odredjeno město dojde do 5 satih poslě podne. Ovdě *Trenk* izruči svoje pandure najstarjem svomu častniku, a on ode avangardom. Nu u osobito odělo, kao kaludjer naime obučen, uzme još od duhovnika *Palfiove* rgte razpelo i tako se odpravi. Okolo 6 satih nabanu na generala *Sesela,* bitku zametnu i prisile ga běžati. *Trenku* pojde za rukom 192 prosta, 4 častnika od generala *Sesela* i jedan barjak uhvatit. Něki vele da se nepriatelj nije ništa branio, odkale slědi da je *Trenku* lasno moglo biti 20 ljudih — kako sam veli — uhvatiti.

Istom što se je *Trenk* u logor svojim pandurom povratio, dospě glas, da je njegov drug major *Molinar* smèrtno ranjen, — u kojoj je rani malo poslě i umro — a da se je *Deringova* tělesna četa u jedno groblje ne daleko od Meiburga povukla i do stražnje kaplje kèrvi braniti odredila. *Trenk* na ovaj glas sa panduri dojde tamo, napade je, stotnika i 6 prostih ubije, inih 55 uhvati sa dragocěnim barjakom, kog je ovoj rgti supruga *Karla* VI. poklonila, čim ga je prě vlastitom rukom izvezla. S ovim se slavodobitjem okolo po noći povrati *Trenk* ne bez velike slave i pohvale u logor. Svuče habit fratarski a zeleni kaput obuče. Gospodarica, gdě je *Bernklau* bio u kvartiru, deržaše ga za dvorjanika iz ovog konaka protěranog grofa *Sesela.* Ovo se našem Tren-

ku dopadne je li zato, da more šalu sbijat, ili kakovu hasru imat? — to je on sam najbolje znao. Dosta, da joj se nije htěo odkriti. Divaneć se s njom i izlikom požalujuć gospodara *Sesela*, u koga je službi bar s rěčma stajao, reče: „Bog zna kud je njegova roba dopala?" — Kuće gospodarica neznajući s kim se divani, odgovori: „Tamo su u kutu pod kolnicom kola sa pertljagom, valjada jih neće panduri spazit, i tako bi ih mogli njegove sluge oslobodit." Ovo si nedade *Trenk* dva puta kazat. Pokaza joj se, uze svu pertljagu i u sirgurnost postavi. — Istu još noć uhvati grof *Rudolph Palfi* 130 a *Trenk* 270 Bavaracah. Ovo prisili generala *Deringa* da se sa ostanci pobědjene vojske povèrne preko Dunava još istu noć. — Poslě tri dana bi poslan *Trenk* da Straubingu otme. Ali bez uspěha. Nu da mu put nebude zaludan otme 10 nakercanih kolah zaire i u Landshut se srětno povèrne.

U svom dolazku u logor mišljaše, da će pohvalu dobiti. Nu gorko se prevari u nadi. Dok se je on borio, u to dojde proti njemu tužba sbog plěnjenja i inih nepravdih. Medju tužitelji se je nalazio i spomenuti tèrgovac iz Blatinge. *Trenk* da se ga rěši, upita što vrědi njegov kvar? Ovaj reče 800 forintah. Takim jih izplati. Ali ti ga novci něsu toliko pekli, koliko nemilost *Khevenhilera*, koju si je tim privukao bio. Na koliko zavist vojuje ?? — Njegovi nepriatelji nemogavši njegova junačka děla gledati, tražili su svaku moguću priliku, da ga stèrmoglave. Što im za sada bar u několiko za rukom pojde.

Naš junak od ovog dana jedinu tu misao gojaše u pèrsih, da si grofa *Khevenhilera* ljubav i privèrženost iznova zasluži. Ali za to postići, trěbalo je štogod odvažnoga poduzeti i srětno izvesti. Medjutim skoro mu se prijazna prilika ukaza. Pojavi se opet francezka vojska pod upravom *Harcourta* u

Bavarskoj. *Trenka* dakle R e i c h e n t h a l u pošalju 16. Ožujka, kamo je 29 istog došao. U gradu je bilo 300 vojnikah i 700 strělacah. On se varoši približi, jednog kovača kuću obori, u nju topove postavi i priče oštro pucati. Medjutim dojdu mu dvě kompanie granatirah u pomoć. Pukovnik *Merci* vidivši da se obranit neće moći predade se 30. Ožujka pred večer s vojaci. *Trenk* najde prěko 300,000 forintih vrědnosti u soli. Ovdě pade 6 pandurah a 15 biše ranjeni. S ovim si opet *Trenk* milost *Khevenhilerovu* priskerbi.

Malo poslě doprě glas, da su bavarski strělci generala *Herberšteina* pertljagu porobili i 40 ljudih skupa sa stotnikom ubili. Tamo *Trenka* sa 124 pandura i 400 Hèrvatah odprave, da strělce, kojih preko 1200 biaše ukrote. Došavši do T e l t c a začuju, da je već 1800 strělacah. Hèrvatskih vojakah stotnik podgovori svoje, da se u očitu pogubu nemetju nego povèrnu. Nu to *Trenk* nehtěde. Obodri svoje junake i po stranputicah dojde u selo L e n g r i e s gdě su se strělci ulogorili. Iznenada je napade, 36 kućah zapali, 62 strělca obori, drugi uplašeni puste se u běg. Nu sutradan mu svoje oružje i one svezane požalju, koji su Herberšteinovu pertljagu porobili bili s nekojimi stvari, koje još razvučene nisu bile i 15000 forintih koje je *Herberstein* iskao. Osim toga dobije zaire u izobilju i 572 konja. Ovde su 2 pandura ubita a 6 ranjeni. Ovaj dogadjaj *Trenk* sam ovako opisuje. Drugi si pako spisateji tako protivgovore, da nije moći razaznati laž od istine. Čini se ova pripovědka malo pretěrana; ali koliko putah se dogodi da vrěme i okolnosti, takove čine proizvadjaju, koji bi se u drugo vrěme za podpunu nemogućnost deržali. — Povrativši se odavle, bi odaslan u *Torsburg* da položaj nepriateljski izvidi. Odavle na zapověd *Bernklaua* u E t a l, T e g e r n s e e, F i r š t e n f e l d, B r u k i F r i d b e r g da harač

(Brandsteuer) iztěruje. Ovakov je posao najmučnii, i doista da je koji drugi najsavěstnii častnik bio poslan u ovoj naměri, tako bi se i on morao zaměrit čitavom světu, kao što je i *Trenk*. On se je morao tèrsiti, da vojska dobije jěsti, a to bez strogosti nitko neda. — Nu nije ni pravo da svoj trud drugôm pripustì. Medjutim je *Trenk* na svaki način izpričanja vrědan jer je on uslěd sebi datog naputjenja postupao.

U ovo vrěme dobiju Bavarci 20000 Francezah u pomoć. Herceg *Harcourt* posla taki 4000 proti Monakovu (München). — F.M. *Stents* dana 28. Travnja ovaj grad u kom je 2000 Austrijanah u posadi bilo ostavi, i povuče se natrag. Ovo nije bilo *Khevenhileru* po volji. *Bernklau* sa 5000 vojakah morade tamo, da varoš opet dobije. K njem se *Trenk* sa 164 pandura pridruži. Naši doprù 6. Svibnja pred varoš. Francezi su samo još tri milje daleko od njeg bili. Gradjani vrata pozatvoraju i na nase 36 topovah napere, k tom se još i to sdruži da su na Izru sve moste porušili. *Bernklau* dade u zoru most — nepazeći na germljavinu gradskih topovah i pušakah, od kojih mnogi padoše — praviti. Panduri pèrvi s Trenkôm predjoše. Nje su slědile neregulirane slavonske i hèrvatske čete. Najposlě ini vojnici. Čim *Trenk* preide Izar dovuče se u predgradje Lŏhel zvano. Ovdě jednu četu strělacah — koji su mnogo kvara učinili — izsěčě. Odavle se povuče na gradska vrata, nu opali top i 8 njegovih obori. Ovo město dakle ostavi i dalje pojde i u jednu se kuću naprema kneževskoj palači postavi. Ovdě ugleda u zidu jedan otvoren prozor, a preko šamca bèrv. Lasno je dakle ovuda mogao svoje pandure upustit u grad. Nu nensudi se, jer se je bojao, da nebi pričeli plěnit, te bi si tako nekriv zlo na vrat oběsio. Derža dakle za probitačnie, *Bernklau-u* tu stvar sobćiti. Ovaj mu zabrani s tim više jer gradjani kapituliraše. Poslě

unide u varoš i ukvartiri se kod jednog bogatog tèrgovca, koji mu je osim jela i dvorbe još 10 forintih na dan sam ponudio, da ga njegovi panduri samo neoplěne. Trenkovci ostadoše čitav měsec danah u ovoj okolici.

U povratku iz Monakova — jer je *Khevenhiler* s koncem Lipnja s jedinjenimi silami na nepriatelja udariti odredio i uslěd toga kod *Vilshofa* čete očekivao — u jednom selu gdě su Trenkovci prenoćili, pohvali se gazda Trenkov — u zao čas po sebe — da imade roda u Slavonii i to već spomenutog Osěčkog auditora *Salzentala,* koji mu je brat bio. Ovo Trenku dobro dojde. Izpripověda svom gospodaru kako nepravičnog brata imáde i kako ga je na kaznu od 1700 forintih odsudio. Zatim nastavi dalje da je jedan brat za drugoga dužan plaćat. Bavarac se pričme izgovarat. Nu sve badava, morade mu 500 dukatah za svoga brata nepravdu, a svoju pako govorljivost izbrojiti. Nije anda *Trenk* uzalud rekao *Salzenthalu* - Manet alta mente repostum — Judicium — — [34])

Na ovaj način obogatjen dojde tada nědga u logor k Vilshofu, gdě su već dvě ćuprie preko Dunava načinjene bile. Nepriatelj je stajao kod Am-

34) Sbog ovog čina veoma *Trenka* kao za osvetom hlěbtećeg krive mnogi. Nu ja je pitam, što će reći za onog francezkog generala, koji je baveći se u Ruskoj, kod jednog gostoljubivog starca obědovao. Po obědu dade svu sreberninu natovarit i odvesti. A to e bio izobraženi Francez! Nu kad je Napoleonov lovor kod Lipske pogažen, dopru Rusi u *Paris.* Sin spomenutog starca kao general dojde srětno toli nezahvalnom Francezu u kuću i na isti način po obědu svu srebèrninu i dragocěno posudje odnese. — Čast u zajam vele naši. Pa ovo se je dogodilo izobraženog 19. věka. Nije se dakle čudit, da je onih tavnih vrěmenah *Trenk* isto tako radio, kao neizobražen.

berga. Odavle se povuče proti Dekendorfu niz Dunav i stane 20000 jak kod Nideralteiha. — *Bernklau* i *Trenk* biše poslani preko Dunava u Cel sa 6000 junakah, gde su samo sat razstavni bili od nepriateljà. Pèrvo poduzetje Trenkovacah biaše na postu, koja je kod grada Vincer 300 momakah jaka stajala, raztěrati. Što jim za rukom i pojde. Zatim odoše sutradan dan u bèrdine da marvu za vojsku robe. I zbilja od strělacah 382 govedah i 700 ovacah otmu. Kad su k vojsci došli, *Trenk* se kod dělbe prerěči sa *Bernklauom*, koji je skoro bio za njegove pandure zaboravio. Usled toga se zahvali na sličnom poslu. General posla dakle 100 konjanikah i 300 Hèrvatah. Ovi se s gubitkom 6 mèrtvih povrate bez da bi išto doněli. Gdě je usuprot *Trenk* kao dobitnik s druge strane došao. Poduzeo bo je sa 80 pandurah bitku proti 100 nepriateljah. Poslě tri sata trajuće vatre 13 ubije a 58 sa 2 častnika uhvati. Od pandurah 3 padoše a 7 zadobi rane. Na ovaj se je glas *Bernklau* ljutio, jer vojska neimade šta jesti. — Medjutim *Khevenhiler* začuje razpru medju ovom dvojicom, zato je razstavi. *Bernklau* dobie nalog, da se postavi kod Gešvinda. *Trenk* pako dobije u pomoć 500 dobróvoljacah od Andrašieve i Forgačeve rgte sa 4 topa i ode proti Dizensteinu, Grafenau i Bernsteinu. Svèrha pako biaše, da ova tri grada osvoji, te tako da sa Českom u savezu budu.

U Dizenšteinu su stajali već višeput spomenuti strělci pod upravom barona *Šrenka* i pukovnika *Braklera*. *Trenk* obkoli 22. Sèrpnja tako grad da ni unići ni izići bez pogibeli biaše moguće, svoje topove naperi, i ponudi posadu na predaju. Nu ova, na město odgovora, opali 6 topovah. Ovo naš junak dobro razumě, i takim priče ozbiljno na grad pucati. Zidine se bèrzo poruše. Da pako bèrže k cilju dojde, baci 4 bombe u grad, od kojih samo

jedna pogodi, i 3 čověka sa 22 konja ubije. Posada vidivši pogibao priěme iz grada jurišat, da si tako s oružjem u ruci put napravi i izmakne. Nu panduri je smetoše. Veći děo bude izsěčen a ostali se u grad povuku. Po tom vatra zamukne a spomenuta dva ravnitelja dojdu na bedem i ponude kapitulaciu. Nu *Trenk* ju neprimi, nego da do konca života strělci kao robovi u Ugarskoj rade. I to zato, jer su mu oni već mnogo neprilike činili. Posada poslě duljeg otezanja privoli. Uslěd toga se *Trenk* sa svoja 4 častnika odputi sutradan u grad da sva primi neznajuć što ga tamo čeka. Poslě kako bi 193 strělca, oružje, prah, zairu i pertljagu od upravitelja primio, dovede ga ovaj u jedan podrum. Ovdě *Trenk* opazi jedna vrata, koja na drugu stranu vode. Taki upita, kakvi je zatvor? Za odgovor dobije, da je tavnica. Nu skupa upravitelja opazi u někoj smeći. Medjutim misleći, da će koga od svojih pandurah unutra zapèrta naći, priskoči, vrata poruši i stupi unutra. Ali tud několiko sudićah s barutom. U taj čas, kad je unutra stupio, barut se zapali. podrum u zrak odnese, i našeg *Trenka* na stranu hiti, buduć je podaleko stajao. Oděło se na njem zapali i dva roga baruta, koja je nuza se imao. Ovaj ga požar tako preinači, da nije bio čověku naličan. Badava je za pomoć vikao, nitko se nesudi unutra. On si dakle sam pomože, dočim na sebi oděło podera. S ovom je prilikom ponajbolje lice i ruke izžgao. Isti je udes dělio š njim upravitelj baron *Šrenk*. Něki vele da su oni u taj podrum sa svěćom išli i tako da je iskra na barut pala, Kako mu draga naš Trenk plati svoju smionost ostro.—

Na ovaj nesrětni glas lěkari dohite i ranjene zaviju. Po tom se krenu u Pasovu. *Trenk* bi u hintov postavljen. *Šrenk* odostrag privezan. Okolo hintova 139 zarobljenih. Ovdě je u bolnici puni 10 danah naš junak u nesvěsti ležao. Pet lěkarah koji

su ga polazili, izgubiše sve ufanje na njegovom pridignutju. Nu vĕkovita providnost odluči inače. Jedna se stara žena ponudi, da će ga s domaćimi lĕkovi izlĕčit. *Trenk* to primi. I sbilja za 15 danah u toliko mu pripomože, da je mogao prem još sa zavitim rukama i obrazom grofa *Khevenhilera* posĕtiti. Ovaj je mudri čelovodja medjutim — negledéć na nepriateljska rapotanja — našem junaku od carskog dvora priskèrbio podpukovničku čast, da mu se bar u nĕkoliko hrabrost i trudovi nagrade.

BARON FRANJO TRENK

pandurski podpukovnik.

Haec ossa, haec rudera, hae depopulationes — fructus belli sunt.

Gustavi Adolph. Vita & facta

Grof *Khevenhiler* upita našeg junaka poslĕ kako mu je patent podpukovničke časti predao, koga scĕni za najsposobnieg častnika kod pandurah, da ga pošalje — dok on ozdravi — haračiti. *Trenk* se sam ponudi nastavljajuć, da su njegove boli podobro uminule, i da on na nje mnogo i nepazi, kada obće blagostanje i kraljevska visost pomoć trĕba. Ova se ponuda u toliko dopade upravljajućem grofu, da je sve potanko kraljevskom dvoru s novimi preporukami izjavio.

Ovom daklo prilikom dobije *Trenk* nalog, da se uputi za nepriateljskom vojskom, i u Veisenšteinu stane, i magacin nedaleko od tog mĕšta ustrojeni upali. Ovo je poduzetje s tim opasnie bilo, s čim se je morao 6 miljah od vojske udaljiti, a samo dva sata od nepriatelja razstavan biti. Medjutim obeća mu grof, da je *Bernklau-u* nalog dao, da

mu několiko četah u pomoć pošalje. *Trenk* s ovim naputjenjem dojde 9. Kolovoza u Veisenštein. Najde 200 nepriateljah u varošu Regen. U gradu Au-u kom je naznačeni magacin bio, biaše 150 pěšakah. Osim ovih biše u Cviselu, i Fihtahu nepriateljske čete. Nu ovo sve našeg junaka neuplaši. Sa 38 konjanikah udari na 200 nepriateljah i dotěra ih do grada Au. Ovdě zaišće da se predadu. Pukovnik biaše pripravan, nu major upravitelj grada Au suprotstavi se. *Trenk* od svega pošalje izvěstje generalu *Bernklau-u* s molbom da mu pomoć pošalje. Što mu ovaj i obeća da će dojduću noć s 6000 vojakah poslat. *Trenk* ovom věstju obodren, grad obsědne. Nu đobiti ga nemogaše sbog dubokih šanacah. Medjutim dovedu mu njegovi jednog uhvatjenog seljanina, koga je grof od Sakske sa listom u grad poslao. U listu veli: da se posada samo hrabro děrži, dok jim sutra 2800 vojakah u pomoć pošalje. *Trenk* dade od svega takim izvěstje generalu *Bernklauu*[35]. Nu nedobi odgovora. Sutradan mu dakle pošalje jednog barjaktara s molbom, da na dolazeću pomoć bar popazi i put joj preprěči. Ali opet nikakvog odgovora. — Ovo Trenka razjari. Zato htěde sam da š njim govori, da zna na čemu je. Izruči dakle upraviteljstvo majoru *Šlangenu* i stotniku *Erlahu*. Stražnjeg prie odlazka postavi na jedan brěžuljak blizu opustjenog grada Veisenšteina s naputjenjem, da se s toga města do stražnjeg čověka nemakne.

Jašući k *Bernklau-u* približi se hotomce nepriateljskom logoru. Kad tamo, ali opazi obećanu posadi pomoć već na putu. Takim dva od svoje pratje konjanika pošalje svojim drugovom s izvěstjem, da se nepriatelj približava. On pako ode skokom generalu, predstavi mu pogibao, u kojoj je njegova

35) Vidi Mar. Geschichte des 35. Ungarisch. Rgt. str. 17.

četa i skupa naprědak ako mu takim 2000 vojakah dade, da nepriatelja odostrag napade i od ine vojske odsěče. Nu badava, *Bernklau* se izrazi da mora prie feldmaršala pitati, prem je već prie obećaǒ. *Trenk* vidivši, da general furtuči odpremi se svojim drugovom, da š njimi dično pane, jer běžati nebiaše jim prirodjeno. General mu za pratnju dade 30 konjanikah. Kako je u ovaj pár nasem junaku na duši bilo svaki lasno mislit more.

Došavši *Erlahu* stotniku, upita za nepriajelja. Ovaj mu izjavi da je 3200 nepriateljah na nje istina navalilo, da je major *Slangen* sa svojim batalionom izmako i nje u najžešćoj vatri ostavio. Nu da je on i tako sa 146 pandurah pobědu oderžao, nepriatelja sa 8 kolah ranjenih i toliko mèrtvih natrag protěrao. Ovom su prilikom tri pandura ubita a 6 ranjenih. Čuvši toli veselu věst, uze 50 pandurah i pohiti u grad *Au*. Kad tamo ali u njem ni traga od posade. Najde 15,000 vozovah sěna i sláme, množinu zobi i druge zaire u magacinu. Ovo sve buduć voziti nemogaše upali. — Po doveršenom poslu povrati se pěvajuć u logor. Tamo baš onda dospije, kad se je glas u logoru bio razpèršio, da je *Trenk* sa svojimi pao, kako je to morebit general *Bernklau* želio.

Poslě kako bi u logoru jedan dan njegovi umoreni panduri opočinuli i s novom se municiom obskèrbili dobije zapověd, da se opet podigne za nepriateljskom vojskom. Krene se dakle 30. Kolovoza i dojde u *Fihtah*. Odavle pošalje svoj batalion u *Pasovu*, a on sa dvě samo kompanie ostane. Nepriateljska se je pako vojska do *Dekendorfa* povukla. Nedaleko odavle je samostan *Nideralteih*, Poglavar ovog samostana je mnogo jeda *Trenku* jednom prilikom prouzrokovao i priněo, da je bio u nemilost *Khevenhilera* pao. Sad mu pade na úm, da ga kazni. I sbilja, uze 6 konjanikah sa sobom, doj-

de u samostan, ote oružje od francezkih vojakah, otca gvardiana i vikara zovne preda se i negledeć na „salvu guardiu" zaiska za kraljevsku kasu 6000 forintah. Ovimi se ino nemogaše, za to izplatiše iskani broj. Po odlazku *Trenkovom* vidivši Francezi da naš junak novce odnese, razsèrde se, sve gdě je što bilo, oplène i odu. Na věst, da je *Trenk* novce odněo poglavar se razboli, a kad od francezkog plenjenja začu umrę.

Medjutim se nepriatelj od *Dekendorfa* preko Dunava do *Straubinge* povuče i tude stane. *Trenk* dobije nalog da sa 140 pandurah i 300 slavonskih i hèrvatskih dobrovoljacah, zatim sa 2 kompanie *Andrašiove* i *Forgačeve* rgte na varoš *Cham* udari. Upravitelj je od posade bio pukovnik grof *Kinigl* sa tělesnim bataliunom bavarskog kurprinca i dvě kompanije granatirah. Osim dva jaka bedema biaše u gradu 13 topovah, 2 mužara, i 48 velikih pušakah. Polovica od ove posade biaše u *Lincu*, gdě je obećao pod zakletvom da za godinu danah proti austrianskoj sa svojimi vojevati neće. *Trenk* imavši nalog ma na koji mu drago način grad osvojiti, posla dakle svog stotnika *Erlaha* u grad, da zaište od upravitelja s tim više grad, jer se u njem posada proti svakom pravu nalazi, koja bi morala svoju bojazljivost bezposlenostju kaviti. *Kinigl* zaište 24 sata da se more promislit, ufajući se medjutim pomoć iz *Amberga* dobiti. To mu *Trenk* dozvoli. Nu to vrěme upotrěbi, da svu okolicu dobro izvidi. Posada to nemogaše gledati, zato proti svakom pravu opali jednu veliku pušku proti njemu s takvom věštinom, da je srěćom zèrno pred njega palo. *Trenk* takim zaišće od upravitelja toga i strělca. Nu za odgovor dobije, da je iz straha, da nebude pcdep-san uteko. Isti dan pred večer uputi se jedan barjaktar nuz bedem izvidjavati. Posada ga ugleda i rani. Medjutim i vrěme domišljavanje izteče. *Kinigl*

pošalje tambura da od *Trenka* dopuštenje ište, da more list grofu *Khevenhileru* preko jednog trubetaša poslati. U suprotivnom slučaju, da će protestirat, ako Trenk šta poduzme, buduć, da se ta stvar mirno dade opraviti. — *Trenk*, koji je baš malo prie dobio novu zapevěd od grofa, da grad ma na koji mu drago način otme, odgovori da će to dopustit, nu da će prie sam list čatit. U ostalom da će on, — ako mu ona dva strělca, koji su se usudili u mirno vrěme na njegove pandure pucat, neizruči, do sutra 10 satih na grad udarit i silom je kaznit; da što više, da će častnika, koji je tu věst ovamo donio, zadèržati; i ako te strelce nedobije, oběsiti na očigled posadi. — Na město svakog odgovora dojde u 10 satih tambur poručika iskati. *Trenk* na ovu věst razgnjevljen, poruči da mu se takim varos izrujči. U pol jedan poslě pol dana dospije isti tambur i javi *Trenku*, da mu je *Kinigl* poručio; da neima kad jer još odručao nije. „Dobro" reče *Trenk*, idi i kaži mu da ću mu ja stolnu muziku napravit, od koje će mu sve u uših pišćati." — Isti čas dade na oružje zapověd. Nu da kod te časti i ognjeno veselje (Feuerwerk) nemanjka, tri pandura dade obući u seisko odělo žensko, da se mogu lašnje u predgradje 220 kućah brojeće uvući i vatru podmetnuti. Vatra sc u skoro ukaže, i dvě granadirske rgte pozove iz grada, da ju tèrnu. *Trenkovci* na nje navale, uzbiju ih bližnju redutu sa tri topa otmu i na nje napere. Medju tim su pako Trenkovi topovi sa tako zvanog *Mačjeg brěga* neprestano u varoš orili. Vatra pako, koju je vĕtar hranio, iznenada se na više nego 50 městah pojavi. U tolikoj buni panduri se popnu na zid, otmn sve velike puške i okrenu na varoš. U to sem doba barutana upali i još veću opasnost učini. Stanovnici vidivši svoju pogubu kroz mala vratca preko bèrvih pričmu běžati. *Trenk* pošalje za njima u potěru i 172 osobe zarobi. Ovdě su panduri veoma ukrutno baratali sa gra-

djanstvom i to zato, jer su gradjani prë kratkog vrëmèna 6 pandurah bili uhvatili, ruke im poodrëzivali i onako po varoških sokacih vodali. Jedan děo posade pohiti, da se u bĕgu spase. Nu, *Trenk* polěti za ňjima, dostigne ih, i zapovědi, da oružje polože. Ali u isto oka trenutje opali jedan barjaktar na njega samokres; nego ga srěćom nepogodi, već njegova konja. *Trenk* uzjaše drugog i pohiti za njim u potěru. Nu na putu mu drugi častnik na susrět izide da š njim mejdan děli, te tako onaj izmače. Sèrditost i osveta objačiše još bolje našeg delie desnicu, i on s pèrvim mahom protivnika sruši na tla mèrtva. Odavle se povèrnu k svojim, 4 pandura posla za poběgavšim barjaktarom a on zarobljene primi. Od ovih je 425 u austrijsku službu prešlo, inih pako 347 s *Kiniglom*, majorom, tri stotnika, 7 poručikah i 4 barjaktara bišę u Ugarske gradove na rabotu, kao prekèršitelji kapitulacie, poslani. Osim toga pade mu u ruke 5 barjakah, 11 topovah [36]) i ostala pertljaga. Ovdě je našao množinu blaga i dragocěnostih, koje su iz cěle okolice, kao u sigurno město stanovnici doněli. — Ovu su okrutnost takodjer njegovi nepriatelji poslě proti njemu naveli. Ali on tomu svemu nije bas toliko kriv. *Khevenhiller* mu je svaki čas poručivao, da grad ma kako mu drago dobije, *Kinigl* se je zatim s njim izpèrdavao, to dokazuje njegovo postupanje. Napokon su datu rěč u dvaput prekeršili. Ova ga sva na to spraviše. A zar nebi i drugi to isto bili učinili? — — Imade dogovština još i čemerniih dogadjajah, pak zato nisu bilu njihovi čelovodje tuženi. —

36) Vidi Lebens-Geschichte str. 116. Višeput spomenuti Bezimenović piše, da je do ovog dana *Trenk* 4500 prostih, 72 častnika; 9 štabsoficirah; 22 topa; 3 mužara, 7 barjakah i 3 štandarte zarobio.

S padnutjem *Chama* bi otvoreno sa Českom občenje, a *Trenku* naloženo, da za kratko vrème Bavarsku ostavi i prelaz kod *Konjske glave* (Roßhaupt) u Českoj osigura i nepriatelju, koi se je kod *Nove kuće* (Neuhaus) utaborio i samo na pomoć čekao, da u Česku napade, put preprěči ili bar otežča. *Trenk* se takim na naznačeno měsťo odputi sa 140 pandurah. Tud je našao generala *Šmercinga* sa 600 konjanikah. *Nadaždia* sa 800 katanah, *Helfrića* sa 300 Slavonacah i Hèrvatah. Ovi su bili pripravni, da se sa 24000 vojakah jakim nepriateljom za spomenuti bogaz (klanac) pobiju. Naši su se dobro obšancali a straže su tako blizu bile, da su se neprestano puškarale. *Trenk* znajući dobro, da se generalski štop u *Novoj kući* nalazi, odredi je uznemirivati. Nu da taj nemir s tim směšnii bude, dade po svoj okolici mačke kupiti. Nitko nije znao kuda ťto smèrava. Nu svaki je želio već iz ljubopitnosti, da mu ta šala za rukom pojde. Ali se prevari. Nepriatelj se u 9 satih na večer podigne i dalje u Bavarsku do *Plana* povuče i utabori. Na ovaj način izpusti *Trenk* pohvatane mačke kojima je bio naumio za repove goruće lučeve privezat — kao někoč Samson lisicamí — i u *Novu kuću* dotèrat, da generalstvo malo razveseli. S ovom bi se prilikom naravno i selo zapalilo bilo. *Trenk* se vidiv u nadi prevarena, zadovolji se s tim, da neprijatelja po navadi s puškaranjem sprovodi. Čim neprijatelj u logor stade, *Trenk* se u bližnju šumu povuče. Ovdě puna 3 dana ostadoše. Pervi dan 19, drugi 9 soldatah, a treći 26 konjah, 600 volovah i 27 ljudih uhvati. Ovo Franceze prinudi, da si drugi put potraže zairu dovoziti, i to preko *Egra*. Medjutim dobiju Francezi pomoć [37]) i odrede svom silom na našu voj-

37) U ovo je od prilike vrème glasoviti *Voltaire* pruskom kralju Frideriku pisao o pandurih slèdeća, s čim je htěo da kralju samo što lěpoga rekne. „Et les hon-

sku udarit. Nu u ovo vrěme dobije austrijska vojska zapověd, da se natrag povuče i kod *Plana* brěžuljak jedan obsědne, *Trenk* pako ostade na městu sa 200 svojih i pukovnikom *Minskom*, koji je Hèrvatske i Slavonske čete upravljao. U pomoć dobiše ova dva još 200 konjanikah. — Nepriatelj začudjen nad povratkom naše vojske, pošalje 6000 (něki vele 2000) za uhodjenje. Ovi moradoše kraj *Trenka* proći. Ovaj udari na nje i s pomoćju generala *Nadaždia*, koji je još dosta rano sa 700 katanah u pomoć došao, neprijatelja s velikim gu[illegible] rastèra.

Zimno vrěme prisil[illegible] vojske, da se u zimne konake povuku. Usled [illegible] se Francezi u Bavarskoj nestané, kamo su [illegible] naumili bili. *Trenk* je bio u ovaj pár kod prednjih stražah. Nu veliki herceg ga odazove i naloži, mu da *Novigrad* otme. On se istu noć podigne sa 140 pandurah i 180 oklopnikah (kirazirah). Došavši tamo, najde u gradu glasovitog partajaša (četovodju) *la Croix*-a, koji je sa 500 u varošu bio, i samo 200 konjanikah očekivao, da kod *Neuburga* stojeće generale *Karla Palfia*, *Demnica* i *Preisinga* uznemiruje. Nu to *Trenk* sve uništi i zaiska da mu se grad predade. Ali mu Francez oholo odgovori; „Javi" reče „pukovniku baronu Trenku, da sam naumio snjim se po sabljam upoznati i prijatelstvo s kervjom ustanovljeno posvetiti." Ovo *Trenk* težko dočeka, i takim umoli za 300 Slavonskih i Hèrvatskih dobrovoljacah. Ali na město pomoći dobije nalog, da se do dojdućeg dana mirno dèrži i onda k vojsci povrati. Na ovu věst malo *Trenka* kap neudari, jer mu iz rukuh priliku oteše za novo prijateljstvo složiti.

U povratku k vojsci opazi *Trenk*, da je njegov nesudjeni prijatelj 1500 vojakah u pomoć dobio i

---

grois, et les pandours vont au diable au son de vos tambours" naški: „I Ugre i pandure tèraju k vragu vaši bubnjevi."

u logor se uputio. Čim se javi kod herccga, posla ga takim, da *Dekendorf* otme u komu se je 800 Bavaracah nalazilo sa 73 priběga. Istu noć došavši prem s mnogo manjom vojskom na Dunav, jednu četicu od 40 soldatah digne, 5 uhvati sa 3 ladje s vinom, rakiom i sirom nakèrcane. Dojde k varošu, i kod jedne šume množinu snopovah u red izstuboča i na nje pandursko odělo postavi. Posada neznajući ništa od prevare, uplašena od množine pandurah kapitulira baš onda, kad su prednje straže od 6000 momakah naše vojne tamo dospěle. Odavle se požuri generalu *Festetiću* u pomoć, koji je *Bernu* obsěo, u kom se je maršal *Broglio* sa 1000 vojnikah nalazio. Već su sva gotova bila jurišem na varoš udarit, kad iznenada uskoči glas donesu, da se gradu pomoć od 12000 približava. Veliki herceg odmah dade zapověd da se natrag povuku. Medjutim došlo je samo 1200, a to je bila pogrěška pisara, koji je na město 1200, napisao 12000. Ovo veliki herceg nije bez uzroka učinio, budúć je znao dobro da ovaj grad nije od tolike važnosti, a kèrv bi se mnoga prolila. [38]). K tomu se još i to združi, da je velika zima nastala, i bi u napréd viděti da se već ove godine ništa poduzeti neće moći. Usléd toga se vojska u zimne konake spusti, a Trenkovci dobiše dozvolenje da idu u Slavoniu rodjake posětiti kamo se je *Trenk* prie několiko danah već odpremio. [39])

---

38) Max Gesch. des 53. Ung. J.R. st. 20: gdě veli, da je *Festetić* za uzdèržati, slobodno obćenje preko Vutave (Wltawa Moldau) pandure kod K u h e l a i K ö n i g s s a l a sa inimi insurekciaši postavio. Nu ovi odu 26. Listopada kući, samo mali broj ostane, koje je Festetić podgovorio, dok je 20 Prosinca 1742 našim P r a g predan. — More bit da su dobrovoljci otišli, ali panduri nisu kako to ini spisatelji svědoče. Istina da su několi još i prič otišli, ali u věkověčnost. —

39) Vidi *Šubart* str. 210 — 216. „*Trenk* — veli on — došavši u Beč najde onog barjaktara, kog su njegovi pan-

NOVA PANDURSKA ČETA GOD. 1743.

„Hilf Gott, hilf! Sieh uns gnädig an!
Kind, bet' ein Vaterunser!
Was Gott thut, das ist wohlgethan.
Gott! Gott erbarmt sich unser."
Bürger.

Baron *Franjo Trenk* baveći se u *Beču* dobije iznenada nalog, da se u Slavoniu požuri, da bunu, koja se je medju stanovničtvom podigla, utiša, a za tim nove čete da birma.[40]) U putu se navèrne svojem starom i bolestnom otcu u *Levoči*. Radost poštenog i zaslužnog starčića biaše neopisiva, kada je ugledao svog jedinca poslě tako dugog vrěmena, i toli pogibonih ali i dičnih vojnih poduzetjah. Vodena bolest, podagra i žutunica su mu staro tělo na

---

duri kod Chama uhvatili, što je na njeg pucao. Poslě dugog iztraživanja začuje, da se zove baron *Lestoh*. Kad tamo, ali to nebiaše *Lestoh* nego njegova supruga, ona gospodična koja je něgda iz Oséka sbog gojene prama Trenku ljubavi morala u samostan. Ona se je poslě za Lestoha udala, koga je i u vojnu slědila. Nu buduć da je on od pandurah pao, odredi Trenku se osvetiti ne samo zato, nego i što ju je *Trenk*, koga je neizměrno ljubila, ostavio u samostanu nehoteći ju oslobodit. — Nu nepojde joj za rukom. —

40) Vidi *Šubart* Band. 2. str. 1 — 31. *Trenk* je putovao iz Beča u družtvu s baronicom *Lestoh*, s kojom se je pomirio. Ona ode u Osěk iz Levoče da svoju baštinu digne, dok se je naš junak kod otca i u Požegi bavio. Za čudo je, kako je jadikovao ovaj toli věrni ratnog boga, Davora, sluga za svojom ljubovcom. Nu veli Němac: „Alte Liebe rostet nicht." S njom ju po drugi put Liskavi Lado sastavi, da ga i drugi put ražalosti. Povratjajući se u Beč opet je s njom putovao. Baronica, kao svaka udova, željna muža dobiti, dala je našem junaku razuměť, da kad se nisu u pèrvi krat věnčali, de se sada uzmu. — Nu *Trenk* na nista

toliko trapile, da su lěkari izjavili, da skoro žertva nemile smèrti postati mora. Što se je sbilja u kratkom i dogodilo. — Nu prè napisa stražnju oporuku (Testament) kao ugarski plemić i vlastelin. U njoj svoga jedinog sina za baštinikah svih spailukah naredjuje. Ako bi pako ovaj bez odvětka umèro, tako neka sve sinu njegova brata *Frideriku* pripade. Oporuku je Šipuški (Zipser) kapitul pod kog se je 7 kanonikah podpisalo, na prošnju slabog starca sačinio. Palatin grof *Palfi* ju je potvèrdio i bojnom věću u *Beč* podněo. Osim velikog broja novacah ostavi spahiluke *Brěstovac* i *Pleternicu*, zatim *Pakrac*, koji je bio za našeg junaka kupio. On pako sam, kada se je iz Ruske povratio, kupi Veliku i Nuštar. Na ovaj je način *Franjo Trenk* preko 60,000 forintih godišnjeg dohodka imao. On se je mogao medju pèrve i najbogatie ugarske plemiće brojiti, jer je u tih 5 spailukah 150 selah.

---

gorje nije mèrzio, nego na ženidbeni jaram, zato nije ni htěo da razumije baronicu, zadovoljan s tim, da ga ona u prijateljstvu zaderži. — Ali badava. Poslě dugog laskanja morade joj obećati, da će ju za suprugu uzeti. — Medjutim njegov udes drugačie odsudi. Jedno jutro kad su se vozili i samo dva dana od Beča daleko bili, susrětnu jednu kočiu, u kojoj se jedan zamišljeni putnik vožaše. Baronica ga pogleda i u taj mah, kao od groma udarena, pade u nesvěst. Naš *Trenk* zagèrmi kočiašu, da stane neznajući uzroka. U taj čas i prolazeći putnik dotèrka s golom sabljom u ruci. Takim navali na Trenka. Ovaj bi prisiljen takodjer sablju u pomoć pozvati, i jedan bi od njih pao, da se baronica nije osvěstila i pomirila ih, izjasnivši svomu suprugu — jer je on to bio — da je *Trenk* nevin. Ovaj poslě kaza, da je kod Chama medju mèrtvimi jako ranjen ležao, odkud ga je jedan seljak oslobodio i izlěčio. Od njeg pohiti u Beč, da potraži svoju suprugu, a ondale do ovog města pošav u Osěk. *Trenk* se smèjuć i hvaleć Bogu, da ga je na tako lěpi i nenadani način od ženidbenog jarma oslobodio sam u Beč odputi. —

Primivši blagosov od svog otca odhiti u Slavoniju da s pomoćju generala *Engelshofena* i 900 soldatah bunu utiša. Nu takim po njegovom odlazku 11. Veljače 1743 proměni ostarěli otac sa věkověčnostju ovaj hinbeni svět. — *Trenk* priklopi svojih svojih 100 pandurah koje je u spahilucih imao, i postavi se medju buntovnike, kojih je preko 4000 bilo. Ovi vidivši da to šala nije, pošalju 4 kolovodje i 30 drúga, da *Trenku* i *Engelshofenu* uzrok bune odkriju. Nu čim stupe budu taki povezani. Pèrvi kolovodja *Mato Lucić* bude na četiri děla razsěčěn, drugi bude oběšen, treći strěljan, četverti sa ina 32 na galije poslan. Ovu je kaznu sud doněo, a ne *Trenk*. Buntovnici vidivši, što se čini, razidu se jedan po jedan kući. 41)

Dok se je *Trenk* u Slavoniji bavio, pozove ga baron *Pejačević* jedan dan na oběd. Ovdě se je nalazio něki Š. . . siromašni baron, koji je od plemića do plemića išao i sa šalom ine veselio, da jesti dobie. — Pod ručkom medju ostalom govoru dojde rěč i na šljivovicu. — *Trenk* u šali rekne, da on u svojih spahilucih svake godine iz balege (Kuhmist) rakiju peče i 30,000 forintih za nju dobije. Š.., ovo za istinu primi i umoli ga, da bi ga naučio tu znanost. *Trenk* mu to směјuć se obeća. Na to Pejačević nastavi, da će mu iz svojih spahilukah 30,000 kolah gnoja (djubreta) dati. Nu *Š*. . . . primetnu, odkud će dèrva dobiti. Na što *Trenk*: Ja ću dati 30,000 hvatih dèrvah. Po obědu budalasti *Šigrai*, koji se je već za bogata dèržao, zaiska od obo-

---

41) Vidi Lebensgesch str. 124. Bezimenović ovako veli: „Zur gänzlichen Genugthuung für ihre Ausschweifungen, war ihnen auferlegt, und zwar dem Sobocker District 550 Mann, dem Obergranitzer 700, dem Mittlern 700 und dem Untergranitzer Districte 500 Mann als Soldaten in das Feld zu stellen, welches auch erfolgte".

dvojice pismeno. Što mu i dadoše.[42]) Nije *Trenk* doista mislio, da će ga ova šala skupo stati. God. 1749 kada je on u Bèrnu (Brünn) umèro, dojde na obći poziv i *Šigrai*, predade pismo i dobi za troškove i dèrva 45,000 forintah. Nu *Fridrik Trenk* za ovo začuje i sudište ubavěsti, da je to šala bila, i da je Cèrna gora, u kojoj su dèrva naznačena preko Save a ne u Trenkovih spahilucih. Te tako siromašni Šigrai opet iz novčanog neba upade na zemaljnu sirotinju. —

Ukrotivši *Trenk* buntovnike, poduze novo birmanje. Ovo mu u toliko za rukom pojde, da je u kratko vrěme 700 pandurah, i 100 konjanikah ubirmao. Medjutim ovo mu se nevidjaše dosta za podpunu rgtu, zato još 600 katanah i 150 strělacah zaodi, i to sve iz svoje kese. Nije dakle *Trenk* zarobljeno blago krio, nego ga je opet izdavao. Ovako ustrojenu novu četu od 1550 ljudih dovede preko Beča měseca Svibnia 1743 u Bavarsku. Ovdě mu se ostavši panduri — koji su po prědobitju *Praga* pod upravom firšta *Lobkovića* u Falcu zimovali — pridruže. Na ovaj način postade nova Ugarsko-Slavonska rgta, koja je ime i u buduće „pandurska Trenkova četa" vodila.

Došavši *Trenk* u Bavarsku najde neprijatelja nuz vodu Leh kod Raina, odkud ga Austrijani u kratko protěraše. Druga nepriateljska vojna stajaše medju Lehom i Donauvertom. Biaše dakle našim potrěbno na Lehu postavljeni most oteti da tako neprijatelju sve obćenje s ovim krajem prerěžu. Za predobiti ga bi odaslan *Trenk* s pan-

---

42) Vidi Lebensgeschichte des Freiherrn Friedrich. Wien 1787 Thl. 1. str. 253. Des Trenks Billet lautete so: „Ich Endesgefertigter bevollmächtige hiemit, und erlaube dem Baron daß er sich im Walde Tschera hora dürfe unentgeldlich 30,000 Klafter Holz gegen diese meine Anweisung schlagen lassen." Trenk.

duri, 300 Slavonacah i Hèrvatah sa 10 kompanie 'granadirah i 6 topovah, *Trenk* htěde taj most inače „Tête du Pont" zvani da sam otme bez topovah; zato uze 20 pandurah. Što smisli, to i izvede. Sědnu na konje, jašući tamo amo, zatèrču se medju Franceze, sve raztěraju, i nasèrtanja sva hrabro odbiju, dok su jim u pomoć došli. Mnogi se Francesi běžeći utope, drugi budu potučeni, dočim drugi na čamcih srětno izmakoše. Ovo srětno poduzetje na toliko kraljevsku visost obradova, da je *Trenka* još s jednim od odličniih pandurah na večeru pozvao, gdě su mu ustmeno vas dogadjaj pripověđali. Po dokončanoj večeri odkri *Trenk Karlu* od *Lotaringie* svoju naměru još noćas neprijateljski logor uzbuniti. To mu bi dozvoljeno. On dakle uzme svojih 30 pandurah, a ostalim zapovědi, da neprestano iz topovah pucaju i u derva lupaju, da naime neprijatelj pomisli, da naši novi most prave. Čim se buka i lupa podigne *Trenk* s panduri Leh prede i na šatore navali. Nu koliko se začudi, da mu nitko na 'susrět neide. Medjutim dojde u logor i najde ga prazna. Vidivši dakle da je neprijatelj izmako, na redute stražu postavi, a 120 šatorah sruši i sutradan u logor prinese, i princu, kad je ustao, predade, koji ga pohvali. *Subart* veli da mu je s ovom prilikom sam princip podělio patent pukovničke časti.

Neprijatelska se vojska razděli. Bavarci stanu kod Donauverta, a Francezi Elsasu pojdu. *Trenk* pohiti za njimi. 14. Sèrpnja doprě u Burgau. Odavle u Constadt. Gdě je dobio od FML. věst, da se Francezi starom Breisahu približavaju. Gdě je kolo bez Kokana? da i bez Trenka Francezi. Pohiti sa 500 pandurah tamo. Nu dobi nalog, da se u nikakova plěnjenja neupuštja. I sbilja oni isti ljudi koji su toliko u Bavarskoj plěnili, u Švabskoj kao da nigda ni bili nisu. *Trenk* je svaku i najmanju pregrěšku oštro pedepsao. I zaista svi su se nad redom i

krotkoćom pandurah divili.[43]) *Trenk* dopèr na žudjeno mesto 29. Sèrpnja, izměni posadu Daunove rgte, koja je iz 400 vojakah sastajala, i u Freiburg ju pošalje. Jedan dan pozove Trenk više gradskih osobah obojeg spola k sebi na oběd. Po dokončanom obědu pojdu nuz Rajnu u šetnju. S one strane běše neprijateljska straža. *Trenk* reče jednom panduru ako mu njegovu glavu donese, da će mu dva dukata dati. Čim to izusti 10 jih se javi da skaču u vodu. Nu on samo jednom dopusti. Ovaj andžar u zube uzamši baci se u vodu. Straža opali. Pandur čim spazi da ce onaj opalit, zaroni, te tako ga nepogodi. Stražan pričme běžat, ali ga pandur stigne, glavu mu odsěčě, u Rajni čisto opere, na andžar natakne, metne ga opet u zube, natrag prepliva, i predade glavu pukovniku. Svi ga nazočni častniki i gospoje pohvališe i darivaše. Medju inimi poduzetji u ovoj okolici preide sa 230 pandurah Rajnu, 8 soldatah ubije i 48 volovah uhvati. Dana 6. Kolovoza preide opet sa 200, otme jednu ćupriu, ubije 1 stotnika i 14 prostih. Njihova pertljaga i konji padnu mu u ruke. Ostale zatěra u jedan mlin gdě su izgorěli. Principu Karlu pošalje odavle srebèrni ubitog kapetana mač i jedan barjak. Nu princip mu barjak opet povrati sa slědećimi rěčmi: „Vaši su ju hrabri junaci dobili. Vrědni su da se nad njimi vije, jer su ga sa vlastitom kèrvlju posvetili.“ Ovom su prilikom jedno selo i 3 mlina izgorěli. Od zarobljenih, pošalje někoje s pismenim pozivom u němačkom i francezkom jeziku (taj poziv Šubart Thl. 2. str. 34 s rěči na rěč navodi) da mu

43) Vidi Šubart Band 2. str. 33. „Die Einwohner staunten über die Gleichgültigkeit der Panduren, die, wenn sie aufgeknüpft werden sollten, und ihnen schon der Strick um den Hals geschlungen war, doch ihre Tabacks Pfeife nicht aus dem Munde brachten. —

se kontribucia (odkupna plaća) šalje. Dana 14. Kolovoza prepliva opet Rajnu, uhvati 4 čoveka i podignutu bateriu poruši. Slědeću noć upali kladaru (Blockhaus). —Panduri zatim zatěraju Franceza do mosta „Tete de Pont" zvana. On im je s topovi s jednog brěga pomagao. Po tom se povuče opet natrag. Nu isti još dan okolo 5 satih po poldana preide sa 100 pandurah opet i potuče nove poste kod mosta postavljene. Medjutim nepriatelj načini novu kladaru. *Trenk* je to mirno gledao, dok se je pravila. Ali čim ju sgotoviše, on uze 100 pandurah i zapali ju. Francezi ju i treći put podignu. Nu *Trenk* i treći put imade veselje gledati ju u plamenu. Ova je stvar Francezom naravno nepovoljna bila. Nu ko proti sili? Panduri biše dan na dan znamenitiji kod Francezah, koji pričese trubit, da nikakovi savoir vivre (način postenog življenja) nerazumiju. Na što im *Trenk* odgovori, da je baš zato svoje slavonske zemljake ovamo doveo, da se štagod poštenja od izobraženih Francezah nauče. Medjutim neka im Francezi oproste, što oni nisu Němci, koji (mit vollen Händen in Frankreich Geld verschwenden) običaju u Francezkoj ono razsipat, što su im starji stekli: nego da su oni Slavonci, koji uče teći, da što ženi i děci ponesu. Istina, ovaj se odgovor nedopade Francezom, a još manje njegovo izpunjenje. Nu da im se u koliko toliko osvete, pričeše se spěrdat, da su cèrveni kapucini. Medjutim pandure toli nespretna Francezka delikatesa ni najmanje u plěnjenju nepobuni.

Slična natèrkivanja trajaše čitavog měseca kolovoza, za koje su vrěme Trenkovci mnogo posla Francezom prouzrokovali. Medju inimi poduzetji biaše izmedju najglasovitiih predobitje grada Mortiera, na kojeg su utvèrdjenje Francezi mnogo blaga i poslenikah žertvovali. *Trenk* ga nepazeć na germljavinu od 100 topovah prešav Rajnu sa 800 pandurah i Hèrvatah otme, poruši i srětno se sa 6 zarobljenikah povrati.

Medjutim kralj. visost princip *Karlo* dopre sa cělom vojskom *Hohstadu*. Ovdě u bojnom věću bi 3. Rujna odlučeno, da se Rajna preide. Uslěd čega su slědeće naredbe učinjene: Pod upravom *Nadaždi*nom stadoše Slavonci sa dvě rgte katanah kod *Hininga*, — Firšt *Valdek* kod Merzlog konaka (Kalte Herberge) — a grof *Hohenembs* sa konjaničtvom kod Novog grada. Nedaleko od ovog stade general *Ghilani* s ostalim konjaničtvom. Palfi sa gradiri dojde u Breisah. Malo dalje bi postavljen general *Berlihingen* sa rezervom; nuz njeg general *Trips* sa katanami i pukovnik *Mincki* s Hèrvati. Kod Birkheima izpod starog *Breisaha* biaše naš junak *Franjo Trenk* s panduri. — Prem je ovo razredjenje veoma dobro učinjeno, ipak nebiaše moguće ništa uspěšnoga poduzeti, sbog dobrog položaja nepriateljskog. Medjutim ipak firšt. *Valdek* noću medju 3. i 4. Rujna pokuša srěću, prebrodi sa komp. granadirah i 600 Slavonacah i Hèrvatah Rajnu i ote jednu Francezku redutu. Ali je Francezi s većom silom obkole, i skoro sve pobiju. Istu noć pokuša *Palfi* kod Breisaha prělaz, ali s istom srěćom. Princip *Karlo* vidivši, da bez *Trenka* ništa nema, odredi njega. Ovaj sa 500 pandurah preide, jedan šanac poslě duljeg kèrvavog boja otme, sve izuzimav 10, koji su se medju mèrtve sakrili, i poslě milost dobili, pobije. Ovom je prilikom *Trenk* vlastitom rukom grofu *Crevecoeur* i stražanina pogubio. Od njegovih bi samo jedan poručik i 3 prosta ranjeni. Medjutim su naši most načinili i vojska priče 4. istog u dva sata poslě podne prelazit na otok Geis zvani, koga samo jedan rukav od Rajne děli od Elsasa. *Trenk* htěde dalje za Francezi. Nu berzina vode i njihovi topovi učiniše, da ostane još za něko vrěme na Geisu, dok ga je obšancao, a vojvoda *Karlo* sa 3 bataliuna utvèrdio.

Ovaj mudri vojvoda vidivši, da u Elsas i Lotringiu preko Rajne tako lasno — bez mnogog prolitja kèrvi — nemore; zato posla *Trenka* u grad Bazel, da tamošnje poglavarstvo umoli, neka mu dopusti preko njihova Kantona (preděla) mirno proći i odtale u spomenute krajine udarati. Ali badava, nebiaše dozvoljeno. *Trenk* se dakle **23** Rujna povrati odkud je otišao.[44] *Karlo* pokuša još jedanput, nu badava. Maršal *Csigni* i generali *Berenger, Balincourt* i *Caraman* stajaše na oprezu. — Uslěd toga se odredi za ovu godinu natrag, u Bavarsku povèrnut. Dana **16**. Listopada poruši na Rajnu mostove; Breisah sa zemljom sravni. Nasuprot pako *Freiburg* bolje utverdi i dobre straže nuz Rajnu postavi. Trenkovci biše postavljeni takodjer u Freiburg. Nu poslě je pošalju u stari Breizah. Prem je ovo město bilo porušeno, ipak se je *Trenk* dobro u njem uzdèržao, jer Francezi nesmědoše k njemu, dok nedobi zapověd, da se sa **1200** pandurah u Freiburg povrati.

Panduri nezadovoljni, da nemogu kući zimovat ići pričmu se buniti. Tako u Breisahu koji su ostali, htědoše svom silom da u kasarnu dojdu, nehtijući kod gradjanah biti. To im bude dozvoljeno. Ali i s tim nezadovoljni **23**. Prosinca **180** krenu se u domovinu. General pošalje **200** konjanikah za njimi u potèru. Oni se povuku na jedno bèrdo. Major vidivši, da ih stěrati nemore priče s lèpim. I tako ih sbilja podgovori, da su se opet povratili.

---

44) Vidi Lebensgesch. str. 132. Bezimenović pripověda: da se je — jašeć iz Bazela pod Trenkom konj poplašio. Oba opanu, konjaniku zapane deblji kraj. Biaše bo mu konj na pèrsa ztao. Došav u bolnicu — gdě se je něko vrème ličo — piše grofici Lostange koja je bila za general-majorem Trenkom udana, da nje-

VOJNA TRENKOVACAH
god. 1744.

„Hanibal ad portam."

Stražnji měseci prošaste i pèrvi dojduće godine **1744** veoma su u europejskih kabinetih živahni bili. Gdě je nasuprot vojna bezposlena stajala. Francezka najprije objavi proti *Marii Terezii* i *Gjuri* II. rat. Isto učini i kralj obiju Siciliah. Uslèd svog izjavljenja podiže Francezka četiri brojne vojske. Izmedju kojih jedna bi za *Provencu*, dvě za *Flandriu*, a četverta za Rajnu braniti, odredjene. *Ljudevit* XV. htěde svoju srěću najprie u Flandrii pokušat. U tu svèrhu odabra najzaslužnieg generala grofa od Sakske, komu izruči vèrhovnu upravu.

Medjutim ni Bečki dvor nije uzalud vrěme trajao. *Trenk* bi iz svog zimnog konaka u Beč pozvan zbog pravde, koju je sa nepomirljivim nepriateljom *Mentzelom* imao. Nu poslě dugog prepiranja bi ovaj posao na srètnija vrěmena odložen, a on u Slavoniu poslan, da svoju četu umnoža. Na ovaj način dojde *Trenk* pèrvih danah Sěčnja **1744** u Slavoniu i nadopuni broj prošale godine umaljenih pandurah. Ove je godine za svakog novaka od dvora dobio **80** forintih srebra. — Uredivši svoje poslove kod kuće, krene se **6.** Travnja u Beč, a odavle k vojni.

S početkom měseca Svibnja podigne se austrianska vojska u **5** odsěkah proti Rajni. Dana **17.** Svibnja utabori se u okolici Heilbrona i Nekarsulma. General *Bernklau* vodio je pèrve čete

---

zinom sinu majoru Frideriku Trenku sav svoj imetak ostavlja, ako bi on umro. Ovo je izvěstje za Friderika Trenka poslě nepresanljivo vrělo nepogodah bilo.

sastojeće iz **18,000** vojakah, medju kojimi se je *Mentzel* nalazio. Druga je četa bila pod upravom generala *Berlihingena* **20,000**, kojim se je *Trenk* s panduri priklopio. Ovi stadoše kod Freiburga. Ovamo dospije vojvoda *Karlo* **19.** Svibnja i primi verhovno upraviteljstvo, [45]). Nepriateljska vojska biaše pod upravom generala *Csigny* kod Vormsa, Špeiera i Stokstata. *Sèkendorf* pako bi kod Filipsburga postavljen. Osim ovih postavio je nepriatelj na raznih městih manje čete, tako, da je bio podpuno uvèren, da Austrijani Rajnu preći nemogu. Nu budućnost je drugi plod donèla.

Princ *Karlo* poslè kako bi někoje proměne gledeć na města učinio, odobri kod sela Šrek prèlaz preko Rajne. Ovo mèsto nedaleko od Germersheima a 4 sata poviš Filipsburga leži. Za ovu tajnu nitku neznade osim FM. *Trauna,* mostovah stotnika Tromba, generala *Nadaždia* i *Trenka.* Ovi dva stražnji světovaše vojvodu, da je ovdě najpriličnije mèsto, što on i odobri.

Pokušavanja *Bernklau-ovih* četah, zaderža Franceze kod Filipsburga. Pojačenje posade na otoku, marljivost okolo mostovah, popravljanje redutah na spomenutom otoku; vèćanje generala *Bertlaha* u Maincu, povlačenje vojske niže, premetnutje glavnog konaka u Ladenburg svakomu pokazivaše, da će se prělaz kod Stokstata kušati. Što pako ponajviše nepriatelja u toj misli potvèrdi, bijaše to: da se je skoro sva vojska tamo skupila.— Dana **27.** Lipnja dopru Trenkovci u Firnheim dva

45) Vidi Lebensgesch. str. 136. Bezimenović veli: „Diese Armee bestand aus Sr. Hoheit selbst, einem Feldmarschall, 2 Feldzeugmeister, 7 Feldmarschall-Lieutenants, 10 General-Majors, 2 Generalen von der Kavallerie, 7 Feldmarschall-Lieutenants bei derselben, dann aus 2 Husaren Gen. Lieut. 12 Gener. Majors und die ganze Mannschaft 52,000 Mann auserlesenen Kriegern, die Korps des Obersten Menzl und Trenks nicht mitgerechnet."

sata od Manheima; odavle se još isti dan u Nekerau upute, dok je vojska na slědeći način razředjena: desno krilo stane kod Ladenburga lěvo pod upravom generala *Berlihingen*-a kod Valdorfa i pruži se do Vagheisela, nuz kog su slavonski i hèrvatski dobrovoljci stajali. Nuz desno su krilo postavljeni generali *Hukenems* i *Grüne*, gen. *Königsek* kod Sekenheima, gen. *Bernes* kod Lorša, gen. *Daun* s granadiri kod Stokstata, napokon general *Bernklau* sa avantgardom kod Trebura, nuz ovog su bili Trenkovci, graničari na konjih i pěšaci. Večerom u 9 satih podignu se pèsaci u tihoći u Astheim i Günzheim i u kuće i sgrade se tako posakrivaju, da nepriatelj ni najmanje sumnje imati mogao nije.

U isto vrěme bi 700 konjanikah i 100 pěšakah sa 2 topa preko Maina odaslano, da dojduću noć kod Valofa nedaleko od Mainca Rajnu preidu. Nu ipak su bili Trenkovci pèrvi, koji su Rajnu prešli, a za njimi Nadaždi.

Dan 1. Svibanj bi za prělaz odredjen. U oči ovog toli kobnog dana pozove *Karlo* vojvoda sve generale na večeru. Po večeri dobie svaki zapečatjen list, koga je u 12 satih noći otvoriti morao. Naš je *Trenk* od ove večere na čitav sat prie otišo, bez da je tko opazio osim jednog vojvode Karla. Došavši k pandurom s malo, ali hrabrimi je rěčmi obodri i na dužnost vojničku opomenu. Po tom ih 1300 uzme, u čamce sěde i u najvećoj tihoći Rajnu prebrodi. Njega je slědilo takodjer njegovih 40 konjanikah, graničari sa 8 topovah i podobar broj dèrvodělacah.

Trenk se vidivši na čelu toli hrabrih junakah, koji osim poběde i smèrti ništa neznaše, srětno preide Rajnu nepazeć za tri carske regemente Taxisa i Oetinga. Stupivši na tvèrdu zemlju podigne s panduri svoj obični „Alah“ i na nepriatelja udari

s takvom žestinom, da je podpukovnika, 37 prostih, logor i pèrtlagu uhvatio, 532 obalio, a ostale raztèrao. On pako imade 60 ranjenih i 13 mèrtvih. Ovo je bio posao od jednog sata. Za tim pohiti k bližnjój šumi, nju iz rukuh nepriatelju otme i tud se nastani. Medjutim ga je general *Nadaždi* uzastopce slědio i pomogao dragunske tri regemente raztěrat. — Dok se je ovdě Trenk s Francezi naganjao, naši su iz ladjih kod *Šreka* most napravili i u 11 satih prevede Nadaždi još 6000 vojakah prěko nje u pomoć. — Vojvoda *Karlo* dade znamenje 1. Sèrpnja u zoru sa 6 topovah, da generali na odredjena města stupaju. Mudro razděljenje vojske, nemalo doprinese žudjenom uspěhu. Ovo je ono kobno město, gdě si je veliki vojvoda *Karlo* neumerli spomenik mudrosti razboritosti, postojanosti, věštine i vojničke hrabrosti položio i potomstvu lěp nauk uměrenosti i umětnosti ostavio. — *Nadaždiu* je ustopce sledio firšt *Valdek* i gen. *Berlikingen* s ostalom vojskom i to s takvom bèrzinom, da je isti dan veči děo vojske Rajnu prešao. Isti se dan u 5 satih poslě podne podiže i desno krilo Ladenburgu. Konjaničtvo uzagrabce a pěšaci ništa neštentaše. Vojvoda vidivši da sve u žudjenom redu ide, 2. dojde sa generalskim štopom u *Srek*, prem je još i 3. prelaz trajao. Na ovaj je način 3. Sèrpnja 1744 austrianska vojska na francezkoj zemlji — što su Francezi za nemogućnost dèržali — u logor kao prečarana stala.

Spravom se je mogao austrianski vojvoda nad najlěpšom grančicom svog nepovehnutog lovora u kruni razboritosti i umětnosti kao poběditelj radovati. Nu bio je i odviše pravičan, nego da taj uspěh samomu sebi pripisao bi bio. Baron *Franjo Trenk* pukovnik i general *Nadaždi* biše javno pohvaljeni i proslavljeni. Pèrvi, jer je s mudrohrabrim poduzetjem svojih pandurah franceze u běg natèro,

da drugom olakša posao kod gradjenja mosta. Ova su dva junaka tako složno u ovoj struci postupali, da je bilo opasne francezkih stanovnikah vikanje: „Běžite děco, eto idu panduri" slušati; nego někoč Rimljane „Hanibal ad portas." —

U koliko se je radost i veselje u austrianskih děržavah zbog srětnog prelaza preko Rajne razpěršila, u toliko je i još běrže francezku žalost i strah obuzeo. Isti *Ljudevit* XV. kad ovaj glas u Pariz dopre, zaboravi na sva u Versalju (Versailles) veselja.

Francezi vidivši sebi na suprot austriance,děržali su se kao de žele bitku zametnuti. Nu iznenada ostave Mainc i Vorms te odu od Špeier i Germersheim. *Bernklau* je izprati do vožeskih gorah (Vogeses.) Jedan děo česarske vojske, koji je stajao kod Rheincaberna i Lauterburga pojde Elsaskoj granici. S ovimi se združi grof *Sekendorf* sa maršalom *Coigny* kod Germersheima stupajuć proti Filipsburgu. Ovo opaziv vojvoda *Karlo* posla Trenka i Nadaždia za njimi. Oni uzmu osim svojih junakah Hěrvatske graničare, Esterhazia i Forgača konjanike te se u potěru odpreme. Za njimi je grof Valdek ustopce išao. Došavši Rheincabernu, najdu ga u pepelu, jer ga Bavarci sami upališe. Odavle posla Nadaždi několiko vojakah da put do Lauterburga izvide. Ovi u skoro donesoše glas da se samo 400 vojakah u posadi nalaze. Tamo se dakle podignu. Nu prie nego do grada dopru francezki GL, *Geusac* sa 1000 soldatah i 700 seljakah gradu u pomoć doterče, buduć je ovo město za Franceze od velike važnosti bilo. *Trenk* ga 4. Serpnja pozove na predaju. Nu ovaj od tog nehtěde da čuje. Panduri anda na grad nasěrnu i u kratko vreme — prem je *Trenk* u ruku ranjen bio — konjske repove na bedeme postave. *Geusac* vidivši da mu ino neostaje nego pasti; zato ponudi kapitulaciu. Što *Trenk* i *Nadaždi* primiše, pod tom

pogodbom da u gradu nahodeći se kroz godinu danah proti Austrii vojevati nesmiju. U gradu su našli sto hiljadah porciah sěna, 15000 slame, 2000 vrěćah zobi, 17000 vrěćah brašna, 148 sudovah pirinča, 112 kolah s podpregom zaire, 600 košuljah, toliko pari cipelah, 10 topovah i 121 hvat dèrvah. Francezi nemogavši toliku štetu pregorěti, upru sve sile da grad natrag dobiju. Ovo opazi vojvoda. Posla dakle — čim dojde u *Lauterburg* — 5. istog spomenuta dva junaka s jednim bataliunom forgačeve regemente proti *Veisenburg*-u (Weisenburg.) Ovo se je moralo s velikom hitrinom poduzeti, jer je bavarsko-francezka vójska 40000 jaka kod Gersheima već bila. *Trenk* s pèrvim jurišom grad otme. U njeg stane Pukovnik *Forgač* s jednim bataliunom. Isti se dan pokažu na linii nepriateljske prednje čete. *Trenk* se odmah s panduri, Hèrvati, Slavonci i svoimi konjanici baci pred nje, dobivši nalog, da ga tako dugo uzderži, dok Austrianci *Lauterburg* projdu. Onda stopram da grad ostavi i natrag se uzmakne. I zbilja. Panduri na Franceze navale. Ovi nemogavši se uzderžati ledja okrenu. S ovom prilikom osim mnogih koji u sužanjstvo padoše, dva barjaka osvoji. Dana 6. se je 40,000 nepriateljah približavalo. Doista lěp posao za junake. *Trenk* se s Nadaždiom dogovori, da će se — prem samo 10,000 imadu — š njimi pobiti. Vojvoda bi jim rado pomoć bio pružio, nu nesměde svoj umětno odabrani logor ostavit, a gen. *Preizing* zbog zločestog púta kasno dojde. Na ovaj način naši junaci imadoše samo dva puta, naime dičnu smèrt, i potišteno sužanjstvo. — Bitka se dakle zametne i do sunčanog zahoda — punih 8 satih — trajaše. Naši neimavši već baruta, moradoše nepriatelju ustupiti, ostavivši što mèrtvih što ranjenih do 1000; dočim nepriatelj 5000 mèrtvih i 7000 zarobljenih požali. Ovi dva stupajuć natrag htědoše uzput da i *Forgača* povedu, da

nebude nepriatelju sam izvèrgnut. Nu ovaj nehtède volivši pasti, nego sebi zaufano město potišteno ostaviti. Vojska se dakle Franceska skupi i poslě kèrvavog boja šaka ljudih pade. ***Forgač*** bi s nekoliko uhvatjen, dočim su drugi pali. — Ovo pandure na toliko razjari, da su se zakleli prie nemirovat, dok se Francezom neosvete zbog prolite bratinske kèrvi, (Forgačeva bo regementa biaše iz Slavonacah i Hèrvatah dobrovoljacah složena) — — I zbilja bili su ljudi od rèči. — Medjutim nesmědoše se dugo Francezi kod Veisenburga baviti, jer se je vojvoda ***Karlo*** sve bolje i bolje kod ***Lauterburga*** utvèrdjivao. Uslěd toga se u okolicu od Hagenau povuku, da stare linie poprave i nove podignu. De Coigni ukonači se u Bišveileru a Sekendorf u Šveighausenu. Naš ***Trenk*** kroz dulje s Francezi obćenje nauči nešto malo politike. I zato im nemoljeno s čestimi posèti izkazivaše poštenje, mnogom Francezu, kako sam veli, poznati ***Mon dieu***! (moj Bože) sa ustih odsècajuć. Dok se je ***Trenk*** s posèti bavio, ***Nadaždi*** je iznova oteo Veisenburg i magacine u vrědnosti do dva miliuna forintah. Odavle pohiti Trenku u pomoć da 9. Sèćnja Hagenau otmu, a ***Esterhazi*** se požuri ***Fortlouis*** obsèsti. K ovomu se gen. ***Bernklau*** pridruži. ***Trenk*** se sa Nadaždiom postavi kod sela Šulc poviš Hagenau-a. Nepriatelju se ovo razredjenje veoma pogibiono vidjaše, zato s ovimi bitku zametnu. Obě strane hrabro vojevaše i svoja města zaderžaše. Nu samo s tom razlikom da je Francezah više poginulo, nego je ***Trenk*** pandurah brojio. Medjutim se princ ***Karlo*** od Lauterburga podigne, i 16. Sěčnja kod Drumbaha utabori. Ovo nepriatelja prinudi svoje město proměniti, i tako dojde cesarska vojska Drusenheimu. — Medjutim, prem su se Francezi nuz potok Moter tia do Raine protegnuli, ipak nisu mogli preprèčiti, da ***Trenk i Nadaždi*** nove i nove lovore pobède ne-

beru. Pèrvi dojde do Pfaffenhofena, drugi do Bišveilera, dok *Bernklau* konačno zatvori sa svih stranah Fortlouis [46]) — Sad istom opazi nepriatelj da će za malo od lotarnigskih bèrdah od- sěččen biti, odkud mu pomoć dojti ima, zato se *Sekendarf* povuče u Hagenau.

Ovako su stajale obě vojske, kad se iznenada kolo srěće krenu, naokolo. Austrianska vojska dojde u veliku pogibao, čim se iz logora krenu. Neprestano osmodnevna kiša tako otežča putove i na Rajni moste potèrga, da su samo srědstvom čamacah sa austrianskimi deržavami obćiti mogli. Ovo bi propast vojvodi Karlu stalno privuklo bilo, da je samo nepriatelj toli za njega prijaznu priliku upotrebiti znao. Medjutim ipak nisu generali mirni bili. Grof *Daun* koji je u Lauterburgu bio ostao, sve sile upotrěbi, da šance opet podigne. Vojvoda se pako krene od Bihela i ulogori se kod Šulca. Nu Trenku dade zapověd da se s druži sa gen. *Gjulajom* (koji je sa Nadaždiovimi junaci upravljao, jer se je on razbolio) i od Hagenaua do Pfaffenhofena protegne. Što i izpunjeno bi 28. Sěčnja. Nasuprot pako gen. *Bernklau* Povuče se proti Drusenheimu. Na ovaj način biaše Francezka vojska u srědini, a *Trenk* do-

---

46) Vidi *Šubart* Band. 2. str. 101. Francezi uhvate několiko Hèrvatah. Poslě kako bi je izpitali i ništa začuli nebi, ošišaju je (onda su perčini nošeni) do kože, po francezki naolputraju i natrag pošalju. Ovo je veliki směh kod vojske prouzrokovalo. Nu *Trenk* si to dobro zapanti i pèrvu zgodu pričeka, da im se stim bolje osvěti, jer je čuo, da su Francezi někoje pandure po Štrasburgu svezane okolo vodali i za novce pokazivali. — Što je čeko, dočeko je. Poslě 4 nedelje uhvati u jednom mlinu 4 častnika i 36 prostih. Dade je po pandurski ošišat, perčin privezat, u pandursku opravu obuć i natrag u logor potèrat. Ovakovih pričicah dan današnji Francezi i Němci od Trenka pripovědaju, kojimi su oni sami povod dali. —

bi opet priliku Franceze pozdraviti. Nu cesarska vojska vidivši pogibao, noću medju 28. i 29. istog tihim ali berzim se korakom iz postavljene stupice srětno izvuče, ostavi svoje linie na Materu i Hagenau. *Trenk i Gjulaj* to opaze, te ju doněkle po običaju izprate, uhvativši 1 generaladjutantu, 1 majora, 1 regimetskog misnika, koji je kod sebe 3000 forintih imao: dok je gen. *Bernklau* Franceze progonio i množinu konjah zaire i pèrtljage uhvatio. — Nepriatelj je istina posadu u Drusenheimu, Bišveileru i t. d. ostavio; nu ova bèrzo bude stranom pohvatana, stranom pobita. Osobito gèrbavo pojde 600 seljakom, kojimi su ugarski konjanici i panduri, da svoju obećanu rěč izpune zbog izmercvarenih pandurah u Veisenburgu nos, uši i ruke rězali. [47]) Odavle se upute panduri Hagenaui, i otmu ga s andžarom u ruci. Dana 30. Sèrpnja razděli se vojska u dva odsěka i ode dalje, a vojvoda Karla dèržaše svoj slavodobitni ulaz u grad Hagenau medju gèrmljavinom topovah i cičanjèm zvonah. Gradjanstvo obeća věrnost i sva koja se budu iskala. Samo jedino to prosiše da pandure u varošu neukonači. Što im i dozvoljeno biaše, stim sigurnie, jer su morali dalje stupati. — Nepriateljska se vojska usuprot povuče preko Lamperheima i Štrasburga. *Trenk* i ovdě neuzmanjka, da im obično podvorenje s pratnjom neuči-

47) Od ovog dogadjaja sam Trenk u svojem životospisu veli: „Es ist zwar dergleichen Verfahren von einigen den ungarischen Völkern zur Grausamkeit gezählt worden; es ist aber auch bekannt genug, daß eben diejenigen, welche am meisten darüber geklagt, in ihren Patenten, die sie in Feindesland auszustreuen pflegen, den Einwohnern sogar mit dem Strang gedroht haben, wenn sie die Waffen ergreifen würden. Und man weiß, daß sie dergleichen Drohungen erfüllt haben. Sollte denn bei uns nicht billig seyn, was bei jenen recht ist.“

ni. Ovom je prilikom dva varoščića Vancenau i Gambsen popalio.

Medjutim preide Austrianska vojska potok Moter, *Trenk* i *Nadaždi* — koji se je od bolesti predigo — dobiju nalog da Elsascabern otmu. Ovaj je grad od velike koristi bio za naše, buduć je samo jednu milju raztavan bio od Falcburga, za pokriti desno krilo i odrezati dolazeću pomoć iz Doljne zemlje (Niederlanden) nepriatelju. — *Harcourt* bo je već blizu Falcburga sa 20,000 stajao. Nu pored svega toga naši junaci 31 Sèrpnja sa 6000 vojakah pod gradske zidine dojdoše. Nadaždi upravitelju ponudi, da se dragovoljno predade. Ali ovaj pospèrdljiv dade odgovor. Oni dakle nahrupe na grad. Nu učini se dugotèrpan posao pandurom pucati. Zato se popnu na zid i u biskupovu bašću dopru, a iz nje nenadano u varoš. Ovo spazi upravitelj, povuče se kroz druga vrata s posadom natrag, ostaviv samo 200 seljakah u gradu. Ovi udare srezno na pandure ali budu svi do jednog izsěčeni. Po dokončanoj bitki pričmu plěnit bez da bi im palo na pamet, da vrata otvore. *Trenk* i *Nadaždi* da kardinala *Rohana* palaču oslobode: moradoše vrata razbiti i tako u grad unići. Došavši k palači baš kad su tri pandura stupili unutra. *Trenk* svetrojicu vlastitom rukom odnah na městu pogubi, davši s tim ostalim izgled. *Trenk* ostavivši *Nadaždia* u gradu s panduri se povuče na jedno bèrdo blizu Falcburga. Ovaj je poležaj toliku korist za našu vojnu doprineo, da se nisu imali ništa generala Harcourta i njegovih 20,000 bojati.

Austrianska se vojska medjutim 1. Kolovoza kod Soora utabori i obsigura Drusenheim, a *Trenk* se pako sve tvèrdje i tvèrdje medju Elsascabernom i Falcburgom tražiše obšancat, da more lasnje i sigurnie za vojsku zairu plěnit. — Kakogod si *Trenk* glasovito ime steko u Bavarskoj,

tako je i u Elsașu. Svaki je dan marljivo vojsci novce i zairu slao. Tako je na primĕr grad Cabern sam sa 50,000 dukatáh, Elsascabern 25,000 talirah, varoš Hagenau 627,000 forintih it.d. platio kèrvarine.

Saveznici, da zbilja uzajemnost sa Lotaringom neizgube 3. Kolovoza ostavę Strasburg i utabore se kod Molsheima. Cesarska usuprot stane kod Egersheima. — Do ovog dana biaše igra Austriancem vojevanje. Nu od ovog bi potrĕbita odvažnost, jer se je saveznikom nova pomoć sastojeća iz 35 bataliunah i 50 eskadronah približavala. Kralj francezki *Ljudevit* pojde sam u Osobi na vojsku. Nu na putu se jako razboli i bi prisiljen natrag se povratit, predavši verhovno ravniteljstvo Hercegu od Noalja (Noailles.) Ali i Austrianci dobiše 20,000 u pomoć i još druge čete očekivaše. — Vojvoda *Karlo* dobro razmotrivši obiuh stranah položaj podiže svoj logor i prenese ga 10 Kolovoza Vingersheimu. Nu *Trenk* i *Nadaždi* ostanu u Elsascabernu čvèrsto odlučivši pobiti se ma i pali. Medjutim začuje *Trenk* da se je glasoviti četovodja (Partheigänger) *Jakob* sa 200 vojakah u jedan mlin nastanio. Podigne se tamo da ga lično pozna i ogleda, čija sablja bolje sĕče. Došav tamo, mlin upali i sve do jednog pobije. Konj i samokres pokojnog Jakoba dopadu našem Trenku. Herceg *Harcourt* odredi ga osvetiti. Uslĕd toga podiže svojih 20,000 dana 13 Kolovoza i dojde k Falcburgu. Ovo *Nadaždi* začuje, i htĕde da mu osnovu pokvari. Nu biaše kasno. Francezi sa svih stranah vu naša dva junaka udare. Oba bi ovdĕ za stalno bili pali, jer šta će 5000 proti triput većem nepriatelju, da im još dosta rano *Bernklau* u pomoć nedojde, i na Franceze iz šume s takvom silom neudari, da su se primorane poslĕ kèrvave bitke vidĕli pleća okreniv bĕžati, ostavivši 900 na stratištu, dočim naših do 300 pade.

Što su tražili, našli su. — Odavlě se *Trenk* povèrne opet u Elsascabern — kog su bili ostavili — i najde u njemu 150 francezah. Sve do jednog pobije i grad izuzimavši dvě kuće oplěni. Pèrva bi sačuvana zato, jer je u njoj bila Trenkova ljubovca, a druga, jer je gospodar pozvao Trenka k sebi i sve mu blago ponudio, samo da ga s plěnjenjem sačuva. *Trenk* tim ganut, nesamo da mu je njegove novce povèrnuo, nego ga je i od plěnjenja oslobodio. Panduri dočepe se opatičkog samostana, i njega oplěne. Nu začuvši ovo *Trenk* pohiti tamo, kolovodje pedepsa, a plěn natrag trostruko povèrne. [48]).

Malo zatim morade *Trenk* ovo město ostaviti, jer je saveznikah vojska do 80,000 narašla i svaki misljaše, da će do obće bitke dojti. Ali ne. Nepriatelj biaše s tim zadovoljan, ako Austriancem magacine popali, i savez ukine. Nu vojvoda *Karlo* dosta rano njihovu naměru opazi, koju mu je naš *Trenk*, odkrio, zato 15. Kolovoza zapovedi, čim je čuo da se nove čete u pomoć približavaju, da upravitelji na svaku zapověd pripravni budu. I zbilja još isti dan odredi, da se pèrtljaga a za njom vojska od Vingersheima prěko rěke Soora na brěžuljke od Brumpta povuče, i to tako, da lěvo krilo kod Viezersheima ostane, a desno do Mumelna protegne. Ovamo su dakle *Trenk* i *Nadaždi* morali. Nu prie nego su Soor prebrodili, udari 1000 Francezah i jedna četa konjanikah na nje. Ali po navadi bèrzo budu raztěrani, a junaci s plěnom nakèrcani srětno dopru na naznačeno město. — Nepriateljska

48) Vidi *Šubart* Band. 2. str. 120. Ovde je u samostanu našao *Trenk* baronicu Lestoh, koju je njezin suprug iz ljubopitnosti odredio ubiti. I zbilja zapovedi momku, da ju u bližnjoj šumi ubije. Nu ovaj milosèrdjem ganut, oprosti joj. Ona se dakle kradom u ovaj samostan dovuče i tude ostane do ovog dana. —

vojska ostavi obale Rajne i Strasburg, te su povuče Hohfeldenu da se more s hercegom Harkourtom sastati.

Ovako ostadoše obě vojske do 20. Kolovoza, kad doprě glas vojvodi da je pruska vojska kroz Glac u Česku sa 16,000 vojakah udarila, a da je još 18,000 na putu kroz Sasku i Lužice (Lausitz) da se 24. istog sjedine. Isti dakle dan sazva vojvoda bojno věće. U njem biaše jednoglasno odlučeno da se *Marie Terezie* děržave oslobode. Medjutim je *Sekendorf* ubavěstjen od pruskog dolazka, našoj vojski put htěo prepriěčit. — Kako komu; ali je pandurom itako bilo žao otići iz francezkih děržavah.

FRIDRIK II.

i Pukovnik Baron Trenk.

„U slobodi bez ozira
S njima obijaš strane i polje,
Da se žeže, plieni, odira,
Hara, bije, sieče i kolje."
Minčetić.

S čim su se opasnia vrěmena pakazala bila za Mariu Tereziu; tim su joj se većom priverženostju sve njezine děržave priklopile. K ovom se i priateljstvo *Gjure II.* engelskog kralja pridruži; kog je morska sila mladog napuljskog kralja 2. Kolovoza 1742 nijednostranosti dovela; a pomoč koju dade Sardinii 1. Veljače 1742. za Austriu pridobila. Zatim s posrědovanjem istog kralja ugovori *Maria Teresia* mir sa Fridrikom II. poslě kako bi poběd u oderžo 17. Svibnja 1742 nad vojvodom Dragutinom od Lotaringe. Ugovor ovog mira bi u Bre-

tislavi 11. Lipnja dèržan. A dokončan i podpisan 28. Sèrpnja 1742 u Berlinu. Uslěd ovog ugovora odstupi Maria Terezia gornju i dolnju Šlezku sa grofiom *Glac* Frideriku, [49]) Sakska, koja je, uzdajuć se u Francezku, na jedan děo Šlezke i Moraviu ufanje imala, vidivši da se pomoći neće pristupi ovom miru 20 Prosinca god. 1743. [50])

U sěvernih i istočnih stranah od nepriateljah oslobodjena, okrenu se proti zapadu sa uspěhnini postupanjem. Francezi moradoše Česku; Spanjolci Taliansku; a po bitki kod Sempaha 9. Svibnja 1743 Cesar *Carlo VII,* svoju bastinsku dèržavu Bavarsku ostaviti. Ova je kroz ugovor (Evacuations-vertrag) u Niederšönfeldu 27. Lipnja 1743 dèržani věrnost *Marii Terezii* zaklela; dok se je Cesar *Carlo* u Frankofurtu bavio. *Gjuro II.* sa Hanoveranskimi, Hessenkaselskimi i svojimi vojaci prinudi firšta od Falca nijednostranosti, zatim sa pragmatičkom vojskom pobědi Franceze kod *Detinge* 27. Lipnja 1743.

Stalnost, s kojom je *Maria Therezia* francezko-bavarsku ponudu mira odbacila 15. Svibnja 1743; zatim savez koi je austria sa Engelskom i kroz ovu pomirenom Sardiniom 13. Rujna 1743 utvèrdila prinudi francezku nesamo Anglii, Austrii i Belgii god. 1744 pod upravom grofa Morica od Sakske rat navěstiti: nego i u Slezku se podići. Buduć pako da je već Slezka u Fridrikovih rukuh bila, zato ga *Carlo VII.* u Frankfurtu dèržanom Ugovoru (Unionsvertrag) 22. Svib. 1744 u svoje družtvo privuče, komu su se osim francezke Falc i Hessenkassel pridružili.

Ova su u kratkom navedena samo sato, da čitalelj ponjatje u kratkom imade od čitave vojne ko-

---

49) Vidi Venck. Codex juris gent. T. I. pag. 734. i. t. d

50) Vidi Isti. Codex juris gent. T. I. pag. 722. i. t. d.

ja je ovih godinah vódjena; prem naši panduri svagdě nesudělovaše. Nu da se opet knjiima povratimo. Prići Rajnu nebiaše malenkost. Isti Francezi potvèrdjuju, da si je vojvoda *Karlo* od Lotaringe neumèrlo ime stekao i věkoviti spomenik s prelazom Rajne tamo i ovamo stekao. Negledeć na sve od francezke strane zaprěke. 22. Kolovoza podigne se Austrianska vojska od *Drusenheima* i 24. istog, obalivši sve teškoće i suprotivštine, bez svake skoro štete pride Rajnu, ćuprie poruši i blagom obogatjena povèrne se u Česku. *Trenk* u svojem životopisu od ove vojne na slědeći način besědi: „Wir hatten uns so wohl gehalten, daß uns die Einwohner mit heißen Thränen nachsahen. Frankreich hat gewiß seit langer Zeit in seinen Landen keinen solchen Stoß bekommen, als ihm Prinz Carl zufügte."

Za čudo je, da ga Francezi proganjati nisu htěli. Erceg od Noailles izgovaraše se, da mu zbog zločesta puta nemoguće biaše. Ovo je nemalo jada pruskom generalu *Šmetlau*-u priskèrbilo, koi je u to sve ufanje polago da se *Karlo* što dulje zadèrži ovdě, da tamo Prusi lasnje plěnit mogu. Medjutim privari se. Dana 25. Kolovoza posla *Karlo* pèrtljagu preko Raštata, a on s vojskom u 3 odšeka 28. istog se šnjom kod Pforcheima sastane, odkud je k Dunavi hitio. Kod ovog je putovanja *Trenk* u zakrilu (Arirgarde) bio. Jedini *Belle Isle*, želeći se našem junaku osvětiti, pohiti da ga izprati. Nu kad bi vidio, da se nie kadar š njim uzporediti, povèrne se sa sramotom natrag.

Austrianci se krenu iz Donauverta 14 Rujna priko gornjeg Falca u Česku, pod upravom Maršala *Trauna*, jer je *Karlo* u Beč otišo. Na ovom putu *Trenk* i *Nadaždi* činise Avantgardu. Buduć pako da je Novigrad (Neuburg) za usphěnie putovanje za naše od velike važnosti bio: zato *Trenku* bi naloženo, da ga otme. Što mu bez jednog hitca za ru-

kom i pojde. I to na slědeći način: Sědnuv sa nekoliko svoih častnikah u hintov, dovoze se gradskim vratam. Straža upita „tko je?“. Ovi dadu odgovor da s poslom u grad od Cesarske vojske putuju. Na ove rěči straža u zao čas otvori vrata i oni unidu. Častnici stražu pogube, i pričekaju, dok doper 200 Konjanikah i 1700 pěšakah, koi su je zastopce slědili. Posadu uhvate i grad osvoje. Ovaj je lukavi čin na toliko kurfiršta uvredio, da je našeg junaka — nu bez uspěha — u Beču tužio. Medjutim *Trenk* se nie dao smesti, jer austrianske vojske peneznica biaše skoro prazna. Da se anda u koliko toliko ovoj nuždi prisusrětne, pričme u Novigradu i Salcbahu palježinu těrati. I zbilja mu ova dva města dadoše 300,000 forintah, koi u peneznici baš prostrano město najdoše. Medjutim je u Donauvertu nekoliko stotinah pandurah i Hèrvatah ostalo [51]) Ovi vidivši da se ovdě uzderžati neće moći, u najboljem redu čitavih se 6 satih s nepriateljom puškarajuć i 500 Francezah šmaknuvši povrati za vojskom, dok je *Trenk* Neumark oteo. Odavle vojska priko Dietfurta u Valdmünchen stražnje bavarsko selo na českoj granici, dojde. Ovdě ostane gen. Bernklau sa 1600 vojakah da Sekendorfu — ako bi kušao ulaz u Česku — zabrani.

Naši došavši 24. Rujna u Česku, sva u nepovoljnom stališu većom stranom obataljena najdu. Glavni Varoš sa okolo ležećimi biaše u pruskih ru-

---

51) Od spomenutog sam slob. Požeške varoši starešine g. Mudrovčića čuo i slědeću věst; da su naime panduri dali kod pekara slične maloj děci hlebe peći, na ražanj natači i tako kroz Donauvert nositi. Hodeć putem kidali su ruke i noge te su je jěli. Uplašeni stanovnici nisu od straha mogli spazit, da je to tisto, i samo da je na děčnu sliku izpečeno, zato je poslě prozvaše da su malu děcu klali i jěli. Eto dakle odkud izide da su panduri za čověko jedje (Menschenfresser) p. oglašeni.

kuh. Logor pako imadoše u veoma prikladnom městu kod' *Tabora*. Ali poleg sveg njihovog srètnog postupanja, — jer nikog ná susrèt neimadoše — nepojde jim za rukom opreděljena osnova uslěd koje bi bili morali Francezi Austriance progonit, i tako Prusom u ruke utěrat. Nu ovo je bilo zanemareno, od kud je slědilo da im je na taj način u Beč bio put zatvoren, koi su prie odpèrt imali.

U Teinicu uzme opet vojvoda *Karlo* verhovnu upravu, i pojde u Borič, vidjaše bo mu se, dá će ovim putem najlašnje Pruse od Praga protěrat. Ovi nasuprot ostave svoj logor kod Tabora i privuku se bliže Boriču. Vojvoda se pako iznenada obèrne i u pražki kotar udari 2. Listopada. *Trenk Nadaždi* i *Gjulaj* idoše s pèrvimi četami, i dojdoše na puškeni hitac k nepriatelju. Karlo se kod Mirotica utabori. Lěvo mu krilo do sela Cernhoniča dosigaše, gdě je gen. *Batjani* sa 20,000 stajao i nepriateljska napadanja srětno odbijo. Ovako postavljena naša vojska broiše 66,372 vojaka osim dobrovoljacah i inih neregularnih četah. Zatim logor biaše nesamo mudro, nego i probitačno odabran. Pred njim biaše potok Moldava a priko velika šuma. Desno je krilo s barami, potoci i gradom *Klingenberg* zaterto bilo. Prusi usuprot preidu Moldavu; 4. Listopada se povuku i 7. Budweis Tein i druga města zasědnu.

Ovdě je *Trenk* opet upoznao svoje pandure s Prusi. Rětko je prošo dan da se nisu s jedne i druge strane s kèrvavimi glavimi u tabor vraćali. Osobitu je brigu naš delia nosio da si Prusi želudac s mnogim jělom nepokvare, dočim je sva kola koja su s hranom dolazila, otimo i magacine koji su u Pardubici — dakle podaleko od logora — postavljeni bili, popalio. Ova i bèžanje pruskih vojakah više nepriatelja oslabi; nego da je najveću bitku izgubio. Dogodi se jednoč kod sličnog naganjanja da se je-

dan mladić sa 4 konjanika usudi udariti na 40 nepriataljah. Ali vele naši: „dva loša obale Miloša.“ Da i to. Trenk vidivši hrabrog mladića u pogibeli, pohiti sa svoih 20 konjanikah, nepriatelja raztěra a svoje oslobodi.

Ova i ovim slična gibanja prinudiše pruskog kralja da opet Moldavu natrag brodi, što je 8. List. kod Velikog- temelina i učinio. Ali ne tako mirno, kao kad je na ovaj kraj brodio. *Trenk* i *Gjulaj* pohite da ga sprovedu. Kod Teina je gotiv nepriateljski logor bio, u koj su naši došli. Medjutim začuje FML. *Gjulai* da su Prusi Temelin ostavili i proti Teinu se digli. Na ovaj glas pošalje dva Podpukovnika sa 500 u pomoć. *Trenk* pako bi u jednu šumu postavit, ako bi morebit Prusi iz Vodniana u pomoć pošli, da je smete. On je svoju zadaću sa velikom hrabrostju i postojanostju izpunio, prem je nepriatelj neprestano na njeg pucao. Da što više, u toliku se pogibelj baci, da je granadire, koi su se kod ćuprie obšancali, s velikim gubitkom protěrao i na njihovo město stao. Medjutim mu dojde general *Minski* sa Banatčani i Varaždinci u pomoć. S ovimi čitavu ćupriu otme i prisili granadirski batalion koj je bio Tein opet zauzeo, běžati sa velikim gubitkom. Nu *Trenk* jih progoni do mèrkle noći.

Karlo vojvoda medjutim za Prusi ustopce iduć preide 15. List. Moldavu i utabori se najprie kod sela Kostelz, a zatim kod Milhausena, několiko samo miljah od Tabora. Ovdě dobie *Trenk* nalog da Budveis i Frauenberg otme. Obkoli Budveis, i pričme ga topovi rušiti. Nu to mu se vidjaše posao dug, zato noćju 21. Listopada u 12 satih jurišem udari, koi je do pet satih trajo. Ovdě 10 častnikah i do 200 pandurah koje pade koje ranah zadobi. Nu i grad pade i š njim 900 pruskih vojakah. Ovdě su panduri svi prusko odělo obukli,

da im pèrkose; jer su se oni njima zbog cèrvenih kapicah spèrdali. Drugi dan dojde **Frauenbergu.** Ovaj kao i pèrvi leži na obali Moldave, vlastitost kneza *Švarcenberga.* Ovdě je dosta patio prie několiko godinah knez *Lobković.* Trenk zaiska od majora *Konradia,* koi je sa 600 Prusah posadu činio, da mu ga izruči. Nu badava. *Trenk* dakle vodu od grada odvèrne. Na ovaj način morade Major 23 istog zbog zědje grad predati. Za ovim gradom pade pandurom u ruke Taboř grad, a pukovnikom *Kalneinom* i 1700 prostih, 36 častnikah, 10 barjakah, oružjem, barutom, novci i pertljagom. Princip *Karlo,* da bar u čemugod Trenka zbog tolikih činah nagradi, ponudi mu da svoju četu u reguliranu rgtu obèrne. Nu *Trenk* se zahvali na toj milosti stim dodatkom, da on još něko vrěme more svojom kesom vladalicu pomagat.

Naša se vojska medjutim 16. List. utabori kod Hlumca samo 7 miljah od Praga. Pruska je pako u Benešau stajala. U to někako vrěme okolo 20. istog povuče se austrianska vojska gradu Vosočcu gdě joj se 22. istog 20,000 saksonacah pridruži, pod upravom Saksen-Veisenfelsa koi je lěvo krilo činio i do sela se Hodiebica protego. Obe su se vojske na ovaj način tak približile, da je neobhodiva bitka bila. Nu vojvoda *Karlo* inače misliše, prem je *Fridrik* sa bitkom hleptio. U ovo baš vrěme dojde *Trenk* u logor i potverdi věsti da se naime pruska vojska kroz koi dan povratiti mora iz Česke, zbog nastajućeg pomanjkanja hrane. Ovo je dakle uzrok bio, koi je našeg vojvodu dèržao da bitku nezametne, jer je obsvědočen bio da će bez kapi čověčanske kèrvi Česku osloboditi. *Fridrik* se austrianskom logoru povuče i htěde da sam bitku zametne. Nu vidivši u najboljem redu Austriance, neusudi se, nego drugi dan t. j. 25. se poslě kako bi cělu noć na jesenskoj vedrini bez krova probavio,

natrag do Konopišta povrati. Dana 26. List. preidu Sazavu, i utabore se kod sela Pišeli na putu pražkom. Nu naši ostanu do 28. istog nepomični, zatim preidu u Pruski logor kod Bistrice.

Manjkanje zaire biaše u pruskoj vojsci na toliko skočilo, da već dva dana hlěba dobili nisu. Nuz to je *Karlo* sve moguće načine upotrěbio, da jim i ono otme što još imadoše. Uslěd toga se je baron od Švabske u Kolinu, a poslě u Kutnojgori nastanio. *Trenk* je pako sad ovdě sad ondě bio i kvar činio. Prusi vidivši da jim ovdě nije stanka sa 1000 momakah povekšaju pražku posadu i povuku se Cèrnom kostelcu. Gen. *Nasau* preide Lab (Elbu), a FM. *Šverin* dojde u Časlavski kotar da naše iz Kutnegore iztěra, jer su se Prusi bojali, da jim neće naši uzajamnost sa Šlezkom i Galiciom, odkud su zairu dobivali, prekinut. Nuz to nehtědoše Prag i magacine u Litoměricih (*Leitmeritz*) ostavit, á obodvoje nebijaše moguće obranit. Uslěd toga biše prisiljeni medju dva zla manje odabrati. A to je Prag svojem udesu izverći. Ali ni Kutnugoru nebijaše moguće osvojiti. Vojvoda *Karlo* ostavi svoj logor kod Bistrice 30. Listopada. Lěvo sasko krilo protegnu se do Konopišta objačeno s novimi četami. Odavle se lěvo krilo preko Kutnegore prešav Sazavu do Zvězdogore (Sternberg) povuče i kod Rataja utabori. Odkud je *Trenk* neprestano neprijatelja napastovao. Medju inimi začuje da je pukovnik Šverin sa pèrvim, batalionom Staro-Anhaltske rgte u selu Dobropul zvanom. Ovo su izabrani momci bili; svaki hvat i više visok i koštao je do 2000 škudah jedan. Odluči dakle da se s njimi ogleda, s tim više, jer su bili najsigurnia Fridrikova četa, koju je još njegov otac s razsipnim troškom ustrojio. Ali njegova naměra nemogaše tajna ostati, da za nju nebi začuo princ Lavoslav od Anhalt-Dessaua, koji ga kroz dva čast-

častnika dade opomenuti da odstupi od te nakane. Nu *Trenk* častnike zapre, radujuć se, da će moći kralja s tim razljutiti, ako je raztěra. I zbilja pošlo bi mu bilo za rukom, da nije jednom od zapèrtih častnikah sluga izmako, i pukovniku Šverinu njegovu nakanu odkrio. Ovaj takim selo ostavi, i u polju se u bojni red postavi, *Trenk* vidivši, da mu je osnova prodana, za ovaj put se zadovolji s tim, da je Šverinova bataliuna pertljagu i zairu predobio bez jednog hitca, i medju pandure razdělio.

Fridrik kralj vidivši da je za njeg Kutna gora izgubljena, zato se povuče desno i 3. Studena kod Planiana nuz Lab utabori. Vojvoda *Karlo* pako dojde 5. u Kutnu goru. S ovim postupkom izgubi Prus svu uzajamnost s Pragom. Obě vojske biše dobro utaborene. Nu nijedna nehtěde bitke zametnut. Fridrik vidivši da nije spasenja 8. i 9. Studena preide Lab. a *Karlo* 7. istog u Kolinu stane. Fridrik prešavši Lab, utabori se od Nimburga i Poděbrada do Kraljeva gradca tako umětno, da je za několiko satih cělu vojsku skupiti mogao, ako potrěba bude, jer je odlučio u ovom okružju zimovati. Ali sa ovo izpuniti, bi potrěbno austriancem prelaz preko Lab preprěčit. Uslěd toga dade Novi Kolin i Pardubie dobro oboružat. Ovako ostade do 18. Studena, kad se austrianska vojska podiže da kod Telšica Lab preide. U večer okolo 9 satih bi poslan GL. grof *Šulemburg* s artileriom, da se medju Cdekovicom i Kvaleticom postavi. U isto je pako vrěme bio Fridrik s gardom na konjih i pěšice zatim s drugim i trećim bataliunom garde u Kolinu. Pred večer zatěraju Trenkovi konjanici pruske straže u varoš. Citava je okolica vèrvila s vojniötvom. Kralj pohiti na cèrkveni toranj sa zurmom u ruci, inače s nemirnim sèrdcem. Medjutim dojde njegov adjutant po nove zapovědi. Na što zapovědi da se čete u

pèrvom predgradju nalazeće natrag povuku i u drugom predgradju čekaju oboružane. Istom što ovo razredi, nastade velika tmina i kiša. Okolo 9 šatih dojde naš *Trenk* u varoš provodjen svojom bandom i zapali několiko kućah. Prusi se na ovo uznemire. Niti su znali kuda će, niti kamo li. Jedni su izlazili, drugi unilazili, te tako još veću bunu i směću sami prouzrokovali. Medjutim dade *Trenk* šance zatèrpati. Po tom u predgradju stojeće ete do pojasa u vodu dopadu. — Da je mogo *Trenk* svoju naměru izvesti na kraj, tako bi za stalno bio kralj s posadom istu noć ufatjen, te tako bi ovom toli opasnom dugotèrpnom, i nekoristnom ratu na jedanput konac učinjen bio. Ali udes htěde inače, *Trenk* bude u nogu s topovskim zèrnom ranjen na toliko, da su ga morali sa ratišta odněti. Čim njega nestade ta i vatri bi konac učinjen, jer panduri uzeše svog vodju i donesu ga u Patškan odkud je u Znoim u Moravsku poslan da se lěči. Na mesto njega bi podpukovniku njegovom baronu *Dalne* rukovodstvo pandurah izručeno. *Maria Teresia* mu posla čak iz Beča lěkara, jer bo rana biaše pogibelna. Puna je 4 měseca morao ležati i na šljakah hodati dok je ozdravio. Za vrěme ove bolesti je strašno psovao i larmao; ne toliko zbog boli, koliko zbog toga, što se nije moga s nepriateljom sastati i pobiti. *Fridrik II.* reče poslě toga svojim častnikom: „Trenk mi je mogao strašan udarac zadati. Nu dobro je da ga je u tom po moju srěću rana preprěčila. — Dana 19. istog sdruži se kralj sa Nasauskom pomoću i ostavi Kolin, koji su Austrianci sutradan zauzeli, ali medjutim preidu 18. kod Telšica Lab. Ovo Pruse uznemiri na toliko: da su se morali pašćiti da što skorie Česku ostave. I zbilja, dana 26. Studena Pražka posada iz 11,000 vojakah sastojeća ostavi varoš. Sutradan se pako *Fridrik* s cělom vojskom podiže ostavljajuć Česku,

u Šlezku. Ali mu i ovdě Austrianci nedadoše mira, jer doperše u grofiu Glac. Nu na putu mu se htědoše još panduri da osvete, kada je u Šlezku putovao, zbog svojeg vodje. Za ovo lašnje postići sakrije se jedan děo panduręh blizu ćuprie gdě se kod Jaroměřicih Metava prelazi. Ovdě pričekaju dok je ariergarda došla. Na nju udare i više od polak pobiju. Istom što su s tim gotovi bili nabane jim pod ruke pražka posada, koja se je za vojskom žurila. Napadu sa svih stranah za nju i tako kreševo učine, da ih je samo mali broj izmako.

Ovako je sverha učinjena ovogodišnjoj za Austrianski světli dom srětnoj vojni. Jedan izmedju najmogućniih nepriateljah bi iz Česke bez jednog — tako rekuć — udarca nesamo iztěran, nego i tako oslabljen, da je više vrěmena potrěbno bilo, da zadobite rane zalěči. —

Fridrik kralj mišljaše, da *Maria Terezia* neimade nikakvog prava u Šlezku udariti. Ali mu ona činom dokaza da smije; kaogod što je i on smio u Česku pogazivši Brebislavski ugovor i Berlinski mir dojti bez da bi rat i navěstio, kao što se to pristoji. Panduri, sa dobrovoljni Slavonci i Hervati dojdu u gornju Šlezku zimovati. Firšt Lavoslav Desau koji je po kraljevskom odlazku verhovnu vlast imao, morade se po najvećoj zimi iz doljne Šležke u gornju krenut. Čim tamo dojdu, panduri se povuku u šume. Lavoslav tri dana i tri noći provedrivši, prisiljen bi povratiti se 21. Sěčnja 1745 s velikom štetom; jer je zima tako oslabila junake, da su sve na gomile padali. Čim se ovi udalje, panduri izidu iz šumah i sve do Vratislava opuste [52]).

---

52) Vidi Max Geschichte des 53. ung. Regts. str. 29. Veli: Dana 12. Sěčnja predu pod rukovodstvom firšta Lavoslava Nisu. — Nu naša vojsku biaše kod Novogvaroša. — Dana 12. Sěč. povuku se panduri pod

TRENKOVA SREĆA I NESREĆA
god 1745.

Ovako dojde puno kobna godina nesamo za našeg junaka, nego i za cělu Europu. *Karlo VII.* ovog imena rimski cesar, koji je jedini bio uzrok ovog dugotèrpnog i kèrvavog rata, umèr 20 Sěčnja 1745 i ostavi skoro čitavu Europu pobunitu, na město što bi ju bio morao miriti.

S koncem měseca Sěčnja sva moguća su Prusi kušali da pandure i druge austrianske čete iz Glaca iztěraju. Ali badava. Ovako su se do 20 Veljače natěrivali. Ovaj dan navali gen. Lehvald sa 14,000 na nje. Panduri u skrajnoj stisci sve svoje sile upnu, da padu ili město zaderže, dok pomoć dojde. I zbilja. Pomoć dojde iz 4 bataliuna pěšakah 3 eskadrona katanah i dvě konjaničke reg. Dok su ovi došli 50 pandurah je već mèrtvih bilo. Nu njihova dva topa, koja su imali, više štete počiniše, nego neprijateljskih 14,000 pušakah. — Ostalo vrěme provedoše u plenjanju do 26. Ožujka. Ovaj dan dojde gen. de la Motte sa 12,000 vojakah i jednim odsěkom topčiah, kod Ratibora prebrodi Odru i 29. kod Loslave bitku zametne, koja je od 10 satih prie do 2 poslě pol dana trajala. Ovdě su se panduri s takvom hrabrostju ponašali, da su najviše dopriněli pobědi i neprijatelja sa više nego 100 mèrt-

---

Nadaždia upravom na lěvo krilo i dojdu u Jegerndorf. Dana 16. dospije vojska u Beniš, nu panduri ostanu u Patšcavi pod upravom Luchesiovom. Dana 17. opet se proti Jegerndorfu povuče zbog nadošastja Pruskog. Buduć pako da i ovdě nenajde stalnog města, dopre u Landek i hogaz (klanac) u Glac otvore. Odavle budu panduri poslani opet u Beniš gdě su i zimovali.

vih preko Odre, gde su se opet mnogi potopili, pretěrali. Dana 20 Travnja otmu Ratibor i Tropau Nu ostavimo bojište i pogledajmo gdě je naš *Trenk*.

Pukovnik baron *Franjo Trenk*, pridigavši se malo, uputi se iz Moravskog Znoima u Beč. Njegovo došastje u glavni grad biaše slavodobitnom ulazu prilično. Svatko je toli glasovitog i hrabrog čověka želio viděti. Dapače i ista ga vladalica k sebi pozva. Prem na šljakah 17. Sěčnja 1745 uputi se k njoj. Ona vidivši njegovo stanje ponudi mu stolicu. Pohvali njegovu hrabrost i obodri ga k novim sličnim i toli uspěšnim za Austriansku kuću zadaćam. Tolika milost, pohvala, i dopadnutje kraljično na toliko ga upali, da je bio pripravan takim, prem još šepav, na bojište poći. Ali tko bi mogao i pomislit da će ovaj isti nesamo kraljičin nego i pučki ljubimac još iste godine u zatvoru sědit? Pa ipak se je to našem hrabrom i zalužnom Trenku dogodilo. Istu je pohvalu dobio i od ercega Karla Lotaringskog. Povrativši se opojen svetom ljubavju domoljubja u svoj konak gdě je od měseca Veljače stajao. Okolo polovine spomenutog měseca — prem posve nezdrav — pohiti u Slavoniju, da svoje domaće poslove stranom uredi, stranom pako da pojavljajuće se pustaije ukroti i nove pandure birma. Došavši u Osěk usleđ danog od bojnog věća naloga Osěčkom upravitelju, dobi vojake, s kojimi se 17. Ožujka proti razbojnikom uputi. Poslě kratkog vrěmena, nesamo da je raztěra; nego i izkoreni [53]) Po dokončanom

53) Vidi Šubart Band. 3. str. 47—68. Trenk nemogavši razbojnikom u trag dojti, pošalje svoja dva konjanika u šumu, da se k njima priklope, dok pronče njihova města. Ovi odoše i učiniše, kako jim biaše naloženo Poslě kako bi sve izvidili, jedan srětno noću izmaknu, i javi Trenku njihovo prebivalište. On takim uzme vojnike i pohiti tamo, gdě su se pod zemljom zaderžavali. Zažge baklju, unide u podrum i najde je sve

ovom poslu ubirma 800 pandurah i podignu svoju četu na 3000 momakah. Ona je ove godine stupila u broj inih reguliranih regimentah pod imenom „Trenkova pandurska Regimenta“ Iz Slavonije dojde u Beč, od kraljice bude nesamo radostno primit, nego i nadaren. A odavle u Slezku pohiti.

Fridrik II. s koncem Travnja povuče svoje čete iz zimnih konakah, za ovogodišnju vojnu otvoriti. Panduri nalazeći se u gornjoj Šlezkoj markgrafa Karla několiko miljah izprate i nemalo mu štete učine, osobito kad je htěo magacine iz Jegerdorfa u sigurno město preněti. Kod Mokera, gdě su se bili s nakercani koli obšancali, nesamo da su pobijeni; nego su i 600 kolah pandurom prepustit morali, dočim su samo 68 oslobodili. Sama Kalmukova rgta izgubi 61 kola, 59 sudovah brašna, 262 konja, 8 volovah i ina pèrtljagu. — Na ovaj način bude primoran markgraf *Karlo* preko Novog varoša u Nens otići. — General *Festetić* udari 10 Svib. na Novivaroš. Nu morade se zbog množine nepriateljah natrag povući, prem' su panduri već gradska vrata razbili i u grad počeli unilazit. Ovo pandure na toliko razjari, da su za osvetom plamtili. Da ju izpune pruži jim se 22 istog prilika kad je markgraf *Karlo* kroz Novovaroško okružje prolazio. U ovo je baš doba *Trenk* s novimi panduri u pomoć prispěo. *Trenk* — koi biaše s njimi jedne misli

---

pijane spavajuć. Takim je dade povezat, a one koji se htědoše suprotstavit, pobit. Najde tude mnogo blago i dragocěnosti. Sve pokupi i povèrnu onim, od kojih su oteli. Kada bi sve prigrade ovog podzemljenog stanja izvidjavo, najde, medju mnogimi sužnji i baronicu Lestoh, koja je putujuć u Slavoniju oslobodita iz samostana, pala u razbojničke ruke. On se je htěo kad ju je u samostanu našao s njom po treći put věnčat, nu udeš nedade. —

udari na njeg s takvom navalom, da ga je nesamo raztěrao: nego 100 obalio, 1000 ranio, zatim pertljagu, zairu, barut i lěkarnicu oteo. Odavle pohiti Koselu, kog je malo prie *Fridrik* utverdio i dopre 26. Svib. sa pukovnikom Bukovom i majorom Ivariom. Došavši u 2 sata noći gradu, 12 se pandurah ponudi da će 15 cipelah široki sanac preplivat. Bi jim dopustjeno. Ovo vidivši drugi, prem je do vrata duboka voda bila, pohèrle za njimi. Nu *Trenk* pusti samo 200. Pruska straža čim opazi pandure opali dva topa na larmu. Ali ovo pandure neuplaši. Na blizu stojeća debla se popnu i na bedeme sve jedan drugom pomognu se — pucajuć — popet. Došavši na zid dolazeće neprijatelje raztěraju i njihovu bateriu od 5 topovah otmu i odma proti varošu okrenu. Prusi neprěstano bacaše kartače i velike topove opaljivaše, ali kad bi se jedan poručik s několiko pandurah približio, a drugi s andžari u ruci nje slědili, Prusi uteknu u varoš. Medjutim je na drugoj strani podpukovnik baron *d'Olne* vrata razbio i u grad unišo. Posada se vidivši u stisci položi oružje. Od naših samo 10 pade a malo bi ranjenih medju kojimi je bio major *Ivarić;* dočim je 60 Prusah ubijeno, medju kojimi je i upravitelj pukovnik Floris bio. Uhvatjeno bi 19 častnikah i 400 prostih sa 27 topovah i više prěko 100 kolah s barutom i olovom, zatim zaira i pěneznica [54])

---

54) Vidi Mar, Geschichte des 53. Rgts. str. 31. veli „17 častnikah medju kojimi biaše jedan major i 2 stotnika sa 583 prostih položiše oružje. Upravitelj Foris s 1 majorom, 2 stotnika, 3 poručika i 97 prostih pade. — Trenkovci brojiše 10 mèrtvih i 35 ranjenih. Posada 60 vojakah već pod bitkom pride pandurom, kojih oružje dobru im službu ukaza, jer su se njihove puške plivajuć okvasile. 17 gvozdenih, 8 mědenih i 2 velika topa u gradu najdoše. —

Ovako ostadoše stvari bez da bi se štogod znamenitog dogodilo do 4. Lipnja. Medjutim je naredjeno, da se austrijska sva vojska u gornju Šleziju povuče. Trenku pako biaše naloženo, da stane neprijatelju s panduri i insurekciaši iza ledjah. Ali im sréća neposluži. Bitka se kod Stridgaua zametne, koja je za naše nesrětna bila, jer 18,000 na bojištu ostade. Nu nebiaše bolji ni neprijatelju. Odavle se dakle Austrijani povukoše u Česku do Kraljevskog gradca, bez da bi nepriatelju na um došlo sprovoditi je. — Nu *Trenk* nehtěde da ide. *Fridrik II.* pošalje gen. Nasaua sa 14,000 da ga iz Šlezke iztěra. *Trenk* neimavši kod sebe dosta praha i olova bi prisiljen povratiti se s mnogim plěnom u Kraljevski gradac s početkom Kolovoza poslě kako je Neis 7. Sèrpna sa 3 topa i mnogom pèrtljagom oteo i Novi varoš 28. istog bio obsěo, i već dvoja vrata razbio, nu zbog prevage natrag se povèrnuti morade.

Istom što je došao u Česku dobije 13. Kolovoza zapověd da se sa svojom regementom opet u gornju Šleziju povèrne. U glacku okolicu dojde 5. Rujna i taki proti Novom varošu pojde. Na putu se sastane sa Andrašiovom malom četom. Grad 11. istog obsědne, kojim je upravljao major *Tanenzin*. Ovaj se je hrabro deržao. Ali badava. *Trenk* je dvě volje imao, pasti ili dobiti. Pol varoša bi porušena u 5 danah. Trenku se to produlji, zato vodu odvèrnu. Posada imaše sada dva neprijatelja, naime: Trenka i žedju, kad iznenada general *Molin* sa 12,000 gradu u pomoć dojde. *Trenk* se povuče malo natrag. Nu sutradan, prie nego bi iznova grad obsěo Prusi ga ostave i odu, videći da ga uzderžat moći neće. Slavonci i Hèrvati taki u njem město uzmu.

Pruska se vojska 20 Rujna podigne prěko Jaromirica. Nu 22. *Trenk* i *Nadaždi* napadnu na jednu njihovu kolonu od 15,000. Mnoge pogube,

raztěraju i 16 topovah otmu. Ali ni to nebiaše dosta nego ga uzastopce několiko danah sprovodiše i mnogo štete učiniše. Medjutim je general *Moulin* kod *Salcura*, gen. *Lehvald* kod *Trautenave* a gen. *Winterfeld* kod *Braunaua* stao. Ovo ja od prilike, pruske vojske stanje bilo, kad je vojvoda *Karlo* proti Kenigshofu pošao da preduzetu osnovu izvede. Ova mu se s tim lažnja vidjaše jer je pruska vojska u Českoj, Šlezkoj i Saskoj razkomadana bila i samo 26,000 uderžala; gdě usuprot austrianska do 86,000 brojaše. Igra mu se dakle činjaše vojšćicu ovu uništiti. Za ovo postići bi 30 Rujna 1745 odredjeno kod Sora. *Fridrik II.* začuje osnovu vojvode *Karla* i za to se tako umětno utabori, da se je već u naprědak mogao pobědi nadati, *Trenk* i *Nadaždi* biše odredjeni, da nepriatelja iza ledjah napadnu nu onda kad im se k tomu znak dade. Ovi dva vidivši prazan pruski logor približe se k njemu i oplěne ga. Ovom prilikom šator Fridrikov sa blagajnom, dragocěnostmi i pisarnicom, zatim princa pruskog i princa Henrika pertljagu, konje, oružje i ostala koja su se nalazila, osvoje. Kraljevska pertljaga i srebernina biaše već natovarena. *Trenk* se radovaše, da je sve u kolih i da bar s tim vrěmena gubit nije trěba; i tako Fridriku i njegovim ništa neostade, osim što su na sebi i kod sebe imali. Ovdě su našli dopise, koje je pisao princu *Karlu* iz kojih je mnoga tajna na světlo došla. U pěneznici najdu 80,000 dukatah, a ostali plěn bi na dva miliuna zlatnih računan. Nu ovo bijaše i 400 Prusah zarobljeno. Što ovi nisu mogli odněti to su popaliti tako su medju ostalimi 100 kolah sa pertljagom i barutom upaliti. Medju zarobljenimi bijaše kraljevski pomoćnik (Flügeladjutant) Cečvic 2 poručika *Butler i Bachstein*. Tajni kabineta věćnik *Eichel*, dvorni věćnik *Kesser*; tajnik *Koper i Diecenhof* i 107 kraljevskih dvorjanikah. Dok su *Trenk i Nadaždi* logor plěnili

Fridrik dobije bitku. Austrijanah 19,000 pade mèrtvih a ostali se povuku do Arnaua i Königsfelda. Uzrok pako bijaše adjutant, koji je bio zabludio, istom onda došao 's věstju Trenku i Nadaždiu, kad je *Fridrik* bitku dobio, da udare na njeg. Razno govore pisci od ove bitke. Nu ja se deržim Trenkova izvěstja, koji svu krivnju na adjutanta, koji je kasno zapověd donio, obara. Ovo mi se stim věrojatnije vidi, s čim je *Trenk* više za slavom hleptio, koja mu je ovde izgmula. Zatim svědočba vojvode *Karla* koji ju za Trenka opravdati sudijam dade, kako ćemo poslě čuti. Pa i narav njegova nebi mu dopustila mirnim okom gledati, gdě se tuku, da nije morao. Zatim da je on sve točno izveršivao, što mu se je naložlilo, to se more iz svih dogadjajah viděti. Medjutim kako mu drago *Fridrik* osta poběditelj, gdě bi najlašnje potučen mogao biti.

Težko da se je vodja koji radovao, da mu neprijatelj logor plěnju, i sve zarobi, što je u njemu dok se on na bojišću tuče, kao što je *Fridrik II.* kralj pruski. Jer dok se je ovo na jednoj strani radilo on je na drugoj poběđu oderžao. U najvećoj mu vatri donesu glas od toga. Nu on s veselim licem odgovori „s tim bolje, s tim bolje, bar se imadu moji nepriatelji s čim zabavit, te ja tako neću biti u poglavitijoj stvari bunjen“ [55]). — Prusi ostanu kod Sora do 5.

55) Vidi Lebensgeschichte des Franz Freiherrn von Trenk. Wien 1788 str. 155 gdě spomenuti Bezimenović ovako veli: „Die dabei gewesene Mannschaft hielt einige Tage nachhero mit dem erbeuteten einen ordentlichen Jahrmarkt. Sie verkauften goldene Uhren zu 2—3 Dukaten: Die schönsten Pferde das Stück um 4, 6—8 Gulden; Silberne Teller um 17 Kreutzer, Schüssel von Silber um 1—2 Gulden, Ringe von 1000 und mehr Gulden am Werthe für 2, 4—6 Dukaten, je nachdem sich ein Kauflustiger fand.“ —

Listop. kad su došli u Stari varoš (Altstadt), gdè do 15. istog ostadoše. Odavle se krenu prěko Saclara i u pervom Šlezkom selu Libau zvanom stanu. *Trenk* ih nije uzmanjko sprovodit i mnogo im štete zadati, dok su se u Českoj bavili. Ali kad se je ova kraljevina pričela radovat, da je od neprijateljah oslobodjena, Moravska dèrhtaše, jer je *Fridrik* u njoj naměravao zimovati. Nu naši to isto u gornjoj i dolnjoj šlezkoj pokušaše. I zbilja ovo izmami gen. *Keila* iz Moravske u Šlezku. Isto bi naloženo F. M. Grofu Hohenembsu prěko Trautenava i Landshuta pokušati, dok s ostalom vojskom vojvoda *Karlo* u dolnju Šlezku kroz Lužice dojde. *Trenk, Nadaždi* i *Franguinis* činiše avantgardu i često se s Prusi pobiše. Tako stražnji dojde u Šmidberg te varoš s cělom okolicom otme. Odavle se s konjanici krene u Hiršberg, dok je Nadaždi s mačem u ruci kèrvarinu (Contribution) razpisao, jer nije znao kako će dugo u Šlezkoj ostati. — Landshut, Hiršberg i Šmidberg moradoše najviše tèrpiti, jer su u zao čas zaměrili Trenku na uzmaku kod Hohenfriedberga. Vrědno je da se i to napomene, da je stotnik *Laudon* kod pandurske čete kod koje je pričeo služit, do ovog dana osto Nu poslě u Prosincu kvitiro.

Medjutim se naši tom nadom pitaše, da će u Mašendorfu magacine podići i sa pruskom hranom napuniti, kad se iznenada kolo srěće okrenu naokolo. Princ *Karlo* bi iznenada prisiljen Lužice oštaviti i u Sasku se povući. Ovdě se opet nova vojna otvori. Nu po Austrijance nesrětna; poslědice biše da su se naše čete iz Šlezke povući morale, a kroz to je Saskoj sve veća i veća pogibao prětila, dok *Lavoslav Desau* neizgubi bitku dana 15 Prosinca 1745 kod Kesseldorfa. — Da se ovom nekoristnom prolitju kèrvi jedanput konac učini nastojaše ponajviše Englezki dvor. I zbilja dana 25 Prosinca 1745 bi u

Draždjanih (Dresden) medju Austrijom, Pruskom i Saskom mir ugovoren. Ili bolje reći bio je samo Berlinski potvèrdjen s tom pogodbom, da *Fridrik* svoj odvět Franji od Lotaringie, suprugu Marie Terezie, za cesarstvo dade.

Trenkovi neprijatelji neuzmanjkaše upotrěbiti toli sgodnu priliku, da ga kod dvora obtuže, da je on naime *Fridrika* kralja uhvatio u logoru, nu sa zlatom podmitjen, da ga je pustio. Zatim da se je tako dugo s plěnjenjem logora bavio, dok su naši pobijeni. Ova i ovim slična roptanja sobćiše mu njegovi prijatelji i zajedno dadoše mu na znanje, da se je njegov obzor kod dvora veoma naoblačio. Ali ova sva neuplašiše Trenka, jer je znao, da ga u tom njegov nutarnji sudac neosudjuje. — Medjutim se sa Draždjanskim mirom za ovu godinu učini vojni konac, i on pohiti u Beč. — Došavši tamo najde prěko dvadeset častnikah, koje je on tečajem ovog rata sbog zločestog ponašanja od svoje hrabre čete odpustio. Mnogimi izmedju ovih doista nebi nigda na um bilo palo někdašnjeg svoga upravitelja tužiti, da nisu podgovoreni i s novci podmitjeni. Osim toga tužiše ga *a)* da je nesamo u nepriateljskih deržavah nego i u Austrijskih kèrvoločan bio. *b)* Da je kraljevsku haznu porobio. *c)* Da je kako proste tako i častnike okrutno pedepsao. — *Maria Teresia* naimenova vrědnog poštenog maršala Kordua, da ovu tužbu izvidi. Ovaj poslě duljeg promatranja i iztraživanja najde, da su to s većom stranom gole izmišljotine. Nu ipak da baš bez ikakve kazni neode, osudi ga da 12,000 forintah někojim manje krivim častnikom plati. — *Trenk*, stranom razjaren, stranom pako ohol nehtěde ni krajcare platit. Da što više s početkom god. 1746 ode u Slavoniju i tako poslědja od pèrvih opasnija za njega postaše.

KONAC TRENKOVOG VOJEVANJA.

Došavši *Trenk* u Slavoniju prěduze svoje domaće poslove, da je u red postavi. Medjutim su ga njegovi neprijatelji u Beču tužili, da je u otišao obogatjen blagom kući, i da će s njim ako ne sad a ono sigurno poslě u nastražak Austrianske světle kuće dělovati. Nu baron *Trenk* ih sve pobi s novim činom. On bo ubirma novih 600 pandurah, i obèrnu je na korist slavnom domu, dočim s njimi ode prěko Beča u doljnu Zemlju, gdě se je njegova četa već iz 3 bataliuna i 2 grandirske komp. pod upravom F. M. L. grofa *Grüne* nalazila. Nju dakle s ovimi podpuni poslě několiko danah t. j. 17 Travnja 1746 priklopi Gen. *Löven* dvě regemente konjanikah Trenkovcem i stane s njimi kod Basuta i Revećoma za lěvo krilo obsigurati. Dana 11. Svibnja dopre 500 francezkih grasinah (*Grassins*) do Rotselaera i utvèrde se na desnoj obali potoka Dile. Ovo začuvši upravljajući general kod Aeršota, Baranjaj, pošalje Trenka sa 200 pandurah da to město otmu. Baron je noću medju 11 i 12 istim napade, 150 ubije, 1 barjaktara 1 seržanta i 4 prosta uhvati. Poslě je *Trenk* pod Baraniom do Breda sva nasèrtanja dělio i arirgardu činio dok nedojdoše u Hogstreten 22 istog.

U ovo je vrěme kod Austrianskih rgtih veliko běžanje nastalo. Dakle i kod Trenkovacah. Tako ih na jedanput 64 uteknu. Za njimi pošalju konjanike u potèru. Nu oni se u jednu kuću povuku i suprote Medjutim i pěšačke čete proti njimi dojdu. I težko da bi je bili odavle protèrali, tako su se hrabro deržali, da se kuća zapalila nije, Prědadoše se pako istom onda kad ih je 31 stranom palo, stranom ranjeno. Francezi su ovo bèžanje dobro upotrèbili,

dočim su iz sličnih uhodah od raznih rgtih u Gentu jednu kompaniu složili. Medjutim dobije *Trenk* nalog da sa panduri stupa proti Turnhoutu, gdě će se kod Maasa s ostalimi sastati. Dana 1. Kolovoza stane Austrijska vojska desnom brěgu *Mehaigne* medju Vasaigom i Ostainom. *Trenk* stane sa Baranjiovimi četami uz Hanut.

Vojvoda *Karlo* medjutim dade zapověd da se 27. Kolovoza do Mastriha povrate. Isti dan zorom ode *Trenk* u okolicu Ohei i očisti ju od nepriateljah, da lašnji prelaz vojšci pripravi. S doveršenim ovdě poslom dopru na obalu Maasa, da obsiguraju i ovdě prělaz. Ovdě udari na nje gen. *D'Etrees.* Nu panduri se po navadi ne makoše s město, general se morade sa velikim gubitkom povratit. Ova bitka povuče i to za sobom, da nije mogao *D'Estrées* Viset prěći, jer su se u okolo ležećih selih panduri nalazili, te tako mu biaše 15. Rujna nemoguće u St. Pierre dojti. Dana 21. Istog posla *Trenk* 100 pandurah FML. Kolovratu s ovimi sutradan dva sela Sluzei Malle otme, Franceze s velikom štetom protěra i pèrtljagu njihovo predobije. Poslě ovog 23 stane *Trenk* kod Tica k lěvom Valdekovom krilu.

Po padnutju grada Namura naměravaše vojvoda *Karlo* bitku zametnuti; uslěd česa 7. Listopada preide Jaar: a do 9. istog sve priredi za tako zvani od Rocoura boj. Trenkovci su bili ovdě na čete razděljeni. Nu budu, koji su pod gen. Barania upravom stajali, 10. od D'Estréesa natrag prisiljeni povući se, odkud dojdu za Holandsko lěvo krilo. *Trenk* stajaše sa 2 bavarska i 4 holandska bataliuna pod bitkom u selu Ausu. Dana 14. istog udari nepriatelj na ovo krilo. Poslě kèrvavog boja u 2 sata po pol dana udari iznova general *D'Estrées.* Naši umoreni neimarši pomoći, moradoše

selo ostaviti. Pokušivanje, natrag ga zadobiti, biaše bez uspěha. Naši se dakle moradoše u Mastrih povući.

Neprijatelj vidivši da već ove godine Mastriha dobiti nemore, povuče se natrag u Tougern, a 25. istog měseca stade u zimne konake. To isto i vojvoda *Karlo* učini. Trenkovcem zapade město u Dolnjoj zemlji zimovati.

Pukovnik *Trenk* izruči upravu svoje čete podpukovniku *D'Olne* a on ode sa koncem Listopada u Beč, da se proti novim i novim tužbam opravda; i više svojih věrnih nigda nevidi.

PANDURI BEZ TRENKA.

„Stado bez čobana,
Ko čunak bez stana."
Narod. poslovica.

„Gegen die Verläumdung gibt es keinen Wall."
Molière.

Rano su pričela god. 1747 neprijateljstva. Već s početkom měseca Trávnja uzeli su Austrianci od Roermonde do Hercogenbuša. Trenkovci dojdu k reservi FML. princu Volfenbitelu i dojdoše 30 Trav. u Brecht. Poslě raznih bojevah dojdu 17. Lipnja u Lummenau. Trenkovi se granadiri s FML. *Tripsom* imadoše lěpu priliku izkazati, dok su Francezi iz Mechelna sa 4—600 na nje nasertali. *Trips*, da ovom konac učini, pošalje Trenkove granatire s jednom četom pěšakah pod upravom gen. Kalnokia u samostan *Rosenthal*, da tud nepriatelja dočekaju. Došavši tamo, svi se posakrivaju, osim několičine; Francezi na ove udare, panduri iztèrču i napadu Franceze. Ovi nemogavši sili odolěti, bacivši oružje puste se u běg. Osim onih

koji su pali i ranjeni, uhvatiše 1 častnika, 22 prosta sa oružjem. U samostan pako taki posadu metnu.

Poslě su Trenkovci u arirgardi došli do boja kod Laveldà. Ovdě im je město kod Vilera dano, koje su 2. Sèrpnja i zauzeli. Gen. *D'Estreés* više put pokuša ovo město oteti; nu badava. Trenkovci nehtědoše ustupit. — Francezi obsědnu medjutim Bergen op Zoom. Ali Trenkovci na odsèke razděljeni neprestano su sa svih stranah na nje napadali. Medjutim ipak ga ali s velikimi žertvami 16. Rujna dobiše, i do 26. Listopadâ u zimne konake padoše. Što su i sdruženi učinili. — God. 1748 opet s početkom Travnja počeše napadanja. Uslěd toga je maršal saski obsèo Mastriht. Za ovo su vrěme Trenkovci bili u Sittartu ulogoreni. Nu dobiju od maršala zapověd, da noću medju 3 i 4 Svibnja jurišem na grad udare, kad iznenada dopre věst, da je mir 30. Travnja u Akenu ugovoren; komu se je poslě Austrija 18. Listopada 1748 priklopila. A po tomu sa španjolskom 7 Studenoga pomirila. Dočim je već 15. Travnja 1745 pokojnog *Karla* cesara sin Maximilian Josip bavarski, poslě kako bi Francezi bitku kod Fafenhofena izgubili, pragmatičku sanctiu odobrio i Austriji se priklopio.

Uslèd ovog osamgodišnjeg rata, koji je toliko u početku sa svojom olujom pragmatičkoj sanctii prětio, *Maria Terezia* ništa od dèržavah neštetovaše, osim odstupljene Šlezke. Za tim uslěd učinjene 18. Stud. 1783 u Vormsu pogodbe da Okružje Milansko Sardiniji, Parma pako Piačenca i Guastalla španjolskom infantu (kraljeviću) Filipu pripade. Medjutim je ugovoreno, kada Filipovo mužko potomstvo izumre, da Piačenca i Guastalla Austriji, Parma pako Sardiniji dopade. — Iz navedenih se vidi da Francezka, Bavarska i Španjolska pohlepnost ništa zadobila nije;

dapače su pèrve dvě deržave kroz tolika plěnjanja sve pako ukupno sa žertvovanjem hiljadu ljudih, koji su morali svoju kèrv livati — nespominjuć troška — žertve gorke i čemerne podnosili.

SUD BARONA FRANJE TRENKA
pandurskog pukovnika.

Povratimo se našem junačkom pukovniku baronu Trenku, koji se s koncem Listopada **1746.** u Beč povèrnu, da se opravda od tužbih podignutih protiv njemu. Došavši tako u Beč, na zapověd vlade dobije kućni aps. Nu *Trenk* na město da uslěd vèrhovne zapovědi kod kuće ostane, reče najlěpši hintov podpreći te se odpremi u kazalište. — Od ovog je dana pričamši naš junak svojoj propasti kao ćorav sèrtao, kano da je htěo umrěti, ili neprijateljom — màkar sa vlastitim žèrtovanjem — pèrkositi. Medjutim, bilo kako mu drago, taj njegov čin zaslužio je jamačno već pedepsu; ali ovo još dosta nebijaše: u kazalištu spazi stotnika grofa G. s jednim od njegovih něgdašnjih častnikah, u kojih svoje tužitelje poznade. U najvećem gnjevu — nepazeći na nazočnost dobrostive vladalice — skoči u njihovu ložu, popade grofa za pèrsa, da ga u parter baci. Nu grof tèrgne sablju. Medjutim se digne larma, množina grofa oslobodi, a razjareni *Trenk* bude kući odveden. Bez svakog pomilovanja i požaljenja bude prěd njegova vrata straža postavljena dok je vojni sud naredjen. Za predsědnika bude njegov najveći neprijatelj naimenovan. Nu njegovi nepriatelji, ne vidivši se dosta obskèrbljeni sa tužbami, metnu u Bečkih novinah

proglas: da se svi oni najave, koji kakve tužbe proti pukovniku Trenku imadu, i da će svakidan dok se pravda nedokonča jedan dukat troška dobit. Ovi su troškovi za četiri měseca prěko 15,000 forintah skočili. Izvěstno je, da su se uslěd ovog poziva tužitelji od 29 osobah na 54 umnožali. Prěko 40 osobah je zakletvu položilo proti njemu, ostalim na isti ako od potrěbe bude pripravnim bivši. Osim navedenih tužbah biše i slědeće: *a)* da naměrava bunu u Slavoniji proti vladanju podići. *b)* da je više pandurah vlastitom rukom posěkao. *c)* Da je cèrkve harao i plěnio. *d)* Da je duhovnike tukao i. t. d.

Najveću su pozornost kako dvora tako i cělog kraljestva one dvě točke na sebe povukle naime: da je *Fridrika II.* kod Sora pustio, i da naměrava u Slavoniji bunu podići, Nu pèrvu uništi vojvode *Karla* svědočanstvo, koje je sudu pismeno za Trenkovu nevinost, što se ove točke tiče, dokazati, prědao. Drugu pako njegova poznata privèrženost prama světloj Austrianskoj kući.

L . . . koji ga je na svaki način gledao upropastiti, priče kojekakve opazke oko vojvode *Karla* svědočbe praviti. *Trenk* se na ovo razpali, skoči, uhvati predsědnika za pèrsa, donese k prozoru i htěde da ga van baci. Nu bèrzo pomoć dohiti, a oktà bude oslobodjen. Trenka pako okuju ni ikež u negve i odvedu u vojnički zatvor. Ovaj ga snrnotreni čin u novu propast hiti. On bi na smèrt odsudjen. Nu neumèrla vladarica *Maria Terezia* izvěstjena od Trenkovog krivog obtuženja, uz vojvodu *Karla* i njezinog carskog supruga, nehtěde odsudu podpisati; nego zapovědi, da se Trenku pèrvašnja sloboda povrati i da se more braniti. Uslěd ove zapovědi bude *Trenk* iz štokhausa u arsenal doveden, gdè su mu četiri sobe

date sa svakom mogućom uslugom. — Presudjivanje pèrve pravde (*Revisionsprocess*) pričme se pod prědsědničtvom FM. K ö n i g s e k a. *Trenk* si uzme u civilskih pravdopravnika B... a u kriminalnih procesih G... Ovim se pridruži njegov stričević baron *Fridrik Trenk*, koji je malo prě iz G l a c k e tavnice uteko. Ovi u kratkom tako sve točke razlože, da je bilo očito, da su stranom izmišljene, stranom pak povèkšane. Nekoje su vrědne da se napomenu. Tako je něka gospodična Š... pod zakletvom svědočila, da je *Fridrika II.* pustio, govoraše naime, da je ona istu noć kod *Fridrika* bila. Nu u bèrzo se osvědoči, da je laž. Od potrěbe bijaše dakle, dà se T r e n k u njegovi novci, koje je ona potrošila vèrnu. Ona potrošivši 2000 forintah i više, učini se da je luda. Kod svakog pitanja dade drugi odgovor; kad se na jedanput razglasi, da je kao budalasta prèko granice protèrana. Nadalje su ga tužili, da je jednom panduru P a v i D i a k u imenom, hiljadu batinah udario, i da je od težke boli umèro. *Fridrik Trenk*, njegov stričevič, ode u Slavoniju i dovede, na sramotu tužiteljah, spomenutog pandura. Zatim ga tužahu, da je jednu ženu, koja je dragocěnosti prodavala u Beču ubio i porobio. Ali poslě několiko danah uhité onoga, koji je to zlo učinio. Najposlě navodjahu proti njemu, da je rgtsku kasu pokrao i u Šlezkoj jednog mlinara kćeri silom poštenje uzeo. Tajio je istina, obě ove točke, nu neimavši svědokah, poslě mu i one něšto doprinesoše, da je na vèkoviti zatvor odsudjen. Medjutim je poslě njegove smèrti iznadjeno, — kako sam njegov stričević svědoči — da je kvartirmeister F... iz kase 84,000 forintah ukrao, zbog česa je u tavnici i umro. Što se mlinarske kćeri tiče, bi dokazano takodjer, da se je ona mnogo prě, nego ju je *Trenk* i vidio s majorom M... dèržala. Nu pored svega toga biše ipak 8000 forintah za njezino poštenje

platjeni i 15,000 for. u invalidsku kasu kao kazna položeni, za Trenkovu masu izgubljeni.

Nu da se na pravdu opet vèrnemo. Sa sudělovanjem princa *Karla* i njegovih pravdopravnikah približavaše se pravda svomu koncu, za Trenka veoma povoljno. Kad na jedanput *Trenk* sve sam, da li od svog udesa těran, ili baš hotomce, pokvari. I to na slědeći način. Čuvši od svojih prijateljah, da će skoro nesamo u slobodu nego u pèrvo dostojanstvo i spahiluke, koji su bili medjutim konfiscirani, biti postavljen i za nevina proglašen, sada on pomisli, da mu veó ništa škodit nemore, i da se smije naprijateljima osvetit. Dokonča dakle svoj životopis i pod rukom ga posla u Frankfurt tiskati. Kako je u ovom dělu proti neprijateljom postupao, svaki znade, koji ga je čatio. Dosta, da ih je kroz to opet pobunio, a prijatelje u smeću stavio, koji su mu na ruku išli. Doktor G . . . za svoj pismeni trud zaiska 2000 dukatah. Trenku se mnogo učini, zato mu samo 100 ponudi. Ovaj razjaren složi se proti njemu sa L . . . Njegovi pravdopravnici misleći takodjer, da će tako biti naplatjeni, ostavega. Na ovaj mu način osta sam stričević věran, prem je i njega poslě kanio stèrmoglavit, kao što i je. Ovaj ga dakle světuje, vidivši da će najposlě pletke nepriateljah pobědu oderžat, da utekne. Što učini na to Franjo *Trenk*? — Što! tuži zbog tog světa rodjenog i za njeg dobro mislećeg stričevića FM. Königseku. Ali ovaj hrabri i pošteni general nehtěde tu tužbu, koja bi siromašnog stričevića bila upropastila, upotrěbit.

Na ovaj način vlastitom svojom krivnjom i nezahvalnostju omerzne i svojim prijateljima. Kad se iznenada pregledna pravda dokonča i poznade, da je veći děo tužiteljah kriva i podkupljena svědočanstva dao. Nu ipak bude sbog drugih krivnjah na vèkověčni zatvor u Spilberg kod Bèrna u Moravskoj osudjen, spahiluci pako neka osta-

du pod upravom njegovih priateljah dvornog vèćnika K.., i barona P..., koje je sam naimenovao, pod tom opazkom, da mu svake godine od svega točno izvèstje dadu.

Tako dakle bude naš *Trenk* god. **1748** na sebi odlučeno mèsto odveden. Vidivši se na jedanput iz neba slobode, koju je u kratkom mislio zadobiti, u ponore věkovite tavnice bačena, pokaja se da nije světovanje priateljah, ponajbolje svog toli uvrědjenog stričevića slušao, i iz Bečkog arsenala utekao. Htède dakle odavle, ali bez uspěha [56]).

U Špilbergu probavi dvě godine, ali ne u onom miru i veselju, u kojem bi inače provesti mogao, da je bio pametniji i poslušniji. Ali njegova svojevoljnost, oholost, škèrtoća i razjarenost mu to nedopustiše. Istina da je bio dosta okrutan, ali mu se to toliko za zlo uzěti nemore, ako se promisli kuda je hodio, gdě je svoje pandure birmao i kako su oni odhranjeni; samo da je poslě pokorniji i bez sva-

---

56) Vidi Šubart, koji Band 3. str. 219—245. pripověda: 'da se je baronica Lestoh s jednim èastnikom i lěkarom dogovorila, da Trenka izpuste iz tavnice, jese je ufala, da će se s njim věnčat. Oni Trenka i podi govore, da u njihovu osnovu pristane, i da se učin kao da je umèro, da će ga onda na groblje u sprovodu iznět, odkud će ga poslě kad se svět razide, oslobodit. Uslěd te su osnove, već proglasili u Beču i Bernu da je umèro, i predadu mu pěsmu, koja je izišla pod naslovom „Klage der Panduren über den Tod ihres Obristen" svèrhu njegove smèrti. Trenk spomenutu pěsmu proštije i rekne: „Moram sad i sam věrovat, da sam umèro, kad sam naštampano s mojima očima štio." Poslě dugog podgovaranja pristane na to Trenk. Ali kad su ga na groblje već doněli u sanduku, doterèu soldati — kojim je ta tajna slučajno odkrita — i uhvate ga. Baronica Lestoh, lěkar i častnik da nedopadu i oni apsa, izmaknu.

ke napražnosti světovanja priateljah slušati htěo, tako doista nebi tamo dospěo, kud je — ne bez prava — bačen.

Měseca Rujna 1749 několiko měsecih prě smèrti pozove svoga pravdopravnika Bergera iz Beča k sebi u Bèrno. Dade mu nalog, da mu od kraljice izposluje dopuštenje, da smije svoju stražnju oporuku učinit. Ova mu to radostno dopusti, da što više, ako mu dobro neide u Špilbergu, da ga slobodno kapucinom u samostan premetnu zapovědi. Nu ove stražnje milosti neupotrèbi; nego ostade u Špilbergu. Ovu je prošnju zato *Trenk* na dobru Vladajicu upravio, da ovom prilikom običajno kraljevsko dozvoljenje zadobije, što je on kod kupovanja Velike i Nuštra uslěd ugarskog prava zanemario bio. I to za to, da njegovi naslědnici nebi imali porad vekovitosti teškoćah i neprilikah. — glavne su točke Trenkove oporuke bile: „Sviuh dobàrah njegovih ostaje *Fridrik Trenk* stričević njegov, baštinik ako 1) primi katoličansko vèroizpovědanje. 2) da nijednom vladajućem domu nego Austrianskom služi. Osim togo 80,000 for. na razne zavode. — Ovako sačinjenu oporuku sa 63 procesa, koji još nebiše dovèršeni, ostavi svojem stričeviću. Ovako ju je samo zato sačinio, da svog stričevića nesrětna napravi i da mu dobra nepripadu. Što se je i dogodilo. Da se još bolje uvidi njegovo zlo misleće sèrdce proti dobrohotećem *Fridriku Trenku* napominjem rěči njegove, koje je prie smèrti gradskom upravitelju baronu Kotulinskómu rekao „umirem radostno, samo kad mogu moga stričevića još prie smèrti uznemirit i nesrětna učinit.“

Poslě kako bi sve u red postavio, što je želio pozva tri dana prie smèrti upravitelja, i umoli ga, da mu jednog kapucinskog monaka dozove, koga bi u

Beč poslao. Upravitelj dopusti. Kapucin dojde, primi nèka pisma i vèsti, te se na put odpravi drugi dan po odlazu kapucina, reče *Trenk* upravitelju: „Hvala Bogu! Sad je i moje putovanje stalno, moj duhovni Otac je mèrtav, i ukazao mi se je.“ I zbilja proročanstvo ovog novog proroka se sutra dan potvèrdi, jer dobiše vèst, da je sbilja monak umro. Dana 4. Listopada sakupi sve častnike (Bèrnanske posade), pred njimi dèrža očitu izpověd, zatim više nego sat nazočnim od ništoće dobarah ovog světa, od věkovečnosti i drugih krèpostih, govoraše. Po tom svakog i nesetnog poljubi, sa svakim se oprosti, kleknu na zemlju i priče se Bogu molit. Poslě legne i neko vrěme mirno spavaše. Ustane, pričme opet molit, zatim uzme u 11 satih uru, koju je poslě u ruki deržao i izvikne: „Hvala Bogu! stražnji je sat došo. — Sědne zatim za tèrpezu, na ruku se nasloni i oči zatvori moleći. Medjutim udari i 12 satih a *Trenk* se nikud nepomakne. Nazočni ga pričmu zvati, ali nije odgovora. Pridu k njemu, ali on kako je rekao, mèrtav, — Dana dakle 4. Listopada godine 1749 u pol dana, star 39 godinah, umer pukovnik baron ***Franjo Trenk***. Čověk, koji je kroz tečaj kratkog svog života dosta prětèrpio, mnogu suzu izprešo, mnogom kèrv prolio, 102 put se na dvoboju — kako nèki vele — pobio, četernaest putah koje u ratu, koje u dvobojih ranjen, dvaput na smèrt odsudjen, vezan, psovan, progonjen, od neprijateljah osobito u inostranih zemlja bojan. Ovaj je isti kroz tečaj od 5 godinah s panduri mnoge milione kontribucije iztèrao. Preko 7000 Franzecah i Bavarah a više nego 3000 Prusah, koje pobijo, koje smèrtno ranio. — Njegova su postupanja oproštenja vrědna, dok nije došao u Beč 1746, jer nije ino radio nego što bi i drugi svaki hrabri vojnik u nepriateljskoj dèržavi radio bio. On je robio, plěnio, palio i u sužjanstvo vodio, a to

su i drugi narodi i vodje radili. Imenito mu se Francezi spèrdati nemogu, jer su oni u tako zvanom izobraženom 19 vèku još opačnijih činah, nego što je *Trenk* u početku 18. punog tminah, počinili i mnoge rane zadali, koje se još ni sad zalěčile nisu. Što se pako njegovih pandurah tiče, oni su se hrabro vladali. Nu da su i takovog šta učinili, što se čověku nepristoji, nije čudo jer su oni za ono vrěme u posve surovom stališu bili. Onda nije još bilo reda, školah i drugih načinah, kao što je sada, da se izobraze. Oni su 150 i više godinah pod gvozdenom sužanjstva šibkom stenjali, a nisu se izobražavali. Ali čemu to? moja naměra nije pisati Trenkovu i njegovih pandurah Apologiu (obranu), nego samo njihove čine i putove, da moji zemljaci vide, kuda su se sve tepli njihovi hrabri i sàrčani praděди i kako su se, za sačuvati neoskvèrnjeno slavnog Austrianskog doma prěstolje, kao lavi borili. Njihova uspomena živi nesamo u Slavoniji nego i u Francezkoj, Bavarskoj i Šlezkoj. Oni su tamo tako postupali, kako su ljudi prošastog vèka obični bili. Oni su pokazali, kako Slavonac smèrt zna prězirat, ako to domovine spasenje zahtěva. Ali ih za kèrvoloke — kao što někoji vele — proglasiti niti moremo, niti smijemo. Jer ako prošastog věka izobraženost sa sadašnjom, zatim ovog věka kèrvoločne čine ratne sa prošastim uzporedimo, očito moramo priznati, i kazati, da su oni kao vojnici postupali i borili se za spasenje světlog doma i mile Domovine.

Pri Franji Suppanu tiskaru i knjigoteržcu u Zagrebu dobivase za priloženu cenu u srěbru:

Čudnovate Diple. Sastavio i izdao Vladovit Zorec, Siščanin. Svezak pervi. (Drugo izdanje.) U Zagrebu **1842**, br. **20** kr.

Čudnovateh diplih resetarov rešetarsko prorešetanje, sebi na uspomenu posvečeneh. U Zagrebu **1842**, br. **10** kr.

Danicza Zagrebechka, ili Dnevnik z-tolnachnikom hisnem vszakoverzteh na haszen v prikratchenye vremena szluséchneh. Techaj **1834** do **1846** szvaki za 20 kr.

Farkas (Ljud.) Golub. Igrokaz vu chetireh Zpeljavanih, 8. U Zagrebu **1832**, za **15** kr.

— — Pervi y zadnyi kip. Turobna Igra v-jednom zpelaju. Poleg nemshke Ballade od G. Seidl. 8. V'Posunu **1833**, **4** kr.

Gorichanecz (Tom.) Erdödy kneza Tomasha, Horvatov, Dalmatinceh i Slavoncev Bana, Obszedyenye i Poboj Sziszechki **1593**. Szlichno richno spisano 8. U Zagrebu **1837**, br. **20** kr.

Gregor (Pat. Kap.) horvatzka od Kristussevoga Narodyenya Vitia za **6** kr.

Gyurkovechky Jos. Izvod navukov od Boga i Vere katolichanzke za potrebochu i haszen Puka ladanyzkoga, za 10 kr.

— — kratko zpravek Evangeliumov nedelyneh i szvetechneh zajedno z-razdelenyem i navukom kratkem iz nyih zpelyanem za **20** kr.

— — Jezichnicza horvatsko-slavinska za haszen Slavincev, i potrebochu oztaleh ztranzkoga jezika narodov. 8. vu Pesti **1828**, za **40** kr.

Hrana nebezka vu pobosneh molitvah, litaniah, i popevkah. Novo vandanye, Z-pridavkom **42** ha-

sznovita duhovna opominanya zadersavajuchem 12. Vu Zagrebu 1840 za 1 fl.

Jurišić (Nikola) horvatski junak, ili opisanje vitežkoga obranjenja grada Kisega od silne turzke vojske. Sa slikom viteza za 3 kr.

Kačića (Andrie). Razgovor ugodni naroda slovinskoga; u komu se ukazuje početak, i sverha kraljah slovinskih, koji pune vikovah vladaše, svim slovinskim deržavam; s različitim' pismam' od kraljah banah i slovinskih vitezovah. 8. u Beču 1836. tvèrdim tokom 4 fl. 30 kr.

Kampe (J. H.) mlajshi Robinzon, ilití jedna krutopovolyna y hasznovita pripovezt za detczu; iz nemskoga na horvatzki jezik preneshena po Antonu Vranichu. 2 Del. 8. U Zagrebu brosch. 1 fl. steif geb. 1 fl. 12 kr.

Knižica Molitvena za vsakdašnju pobožnost, vsakomu Kerztčeniku zevszema potrebna. 24. Vu Zagrebu 1843, za 24 kr.

— — s Kipcimi i Pridavkom Pobožnost putnika Marianzkoga k-prečudni Devici Marii Biztrički. 24. Vu Zagrebu 1845, za 30 kr.

Knyiga Tobiasha iz svètoga Piszma, za 6 kr.

Kratka pripovèdanya. Za potrebuvanje ladanzkeh skolh vu c. k. dersavah. *Kleine Erzählungen zum Gebrauche der Landschulen in den k. k. Staaten. 8. Agram 1844, steif geb. 15 kr.*

Kriztian (Ign.). Nachin vu vszéh sivlénya dogodyajih vszigdar zadovolynomu biti, 8. vu Varasdinu 1826, za 48 kr,

Kriztianovich (Ign.) *Grammatik der kroatischen Mundart. Neu bearbeitet und herausgegeben. gr. 8. Agram 1837 in Umschlag br. 1 fl.*

Kukuljevića (Ivana Sakcinskoga). Različita děla. 1 i 2 del saderžava Pripověsti. 8. U Zagrebu 1842 br. 1. fl. 30 kr.

Kriztian (Ign.). Blagorechja na vsze czeloga leta Nedelye, na dve ztrane razdelėnja. 8. Vu Zagrebu 1830; steif geb. 2 fl. 30 kr.

— — Ezopusheve Baszne pohorvatchene. 12. vu Zagrebu 1843, br. 20 kr.

Lalangue Ivan, Vrachtva Ladanyzka, za potrebochu musev, y sziromakov horvatskoga Orszaga. 8. Vu Zagrebu, za 36 kr.

— — Kratek Navuk od Mestrie Pupkorezne za potrebochu muskeh i sziromaskeh ladanzkeh sen Horvatzkoga Orszaga, i okolo nyega blisnesheh ztrankih. 8. Vu Zagrebu 1801, za 15 kr.

Lalića (Jos.) način vračtva suproti stekleni, ili ugrizi běsnih pasah pri čověku i blagu, kak takojer suproti kačnom ugrizu. 8. u Beču 1844, br. 20 kr.

Ljubice. Piesme od Mirka Bogovića za 20 kr.

Marich Jos., Indianzki Mudroznanecz, ili, nachin, kak chlovek vu drustvu Lyudih szrechen poztati more. 12. Vu Zagrebu 1833, 20 kr.

Matthievits (Jos. Ern.), Pripovezt od pobosne y bogabojeche groficze Genofeve, na pochetku oszemztoletja od narodyenya Kristushevoga sivuche, 8. Vu Zagrebu 1840, za 20 kr.

Mikloushich (Th.), Navuk od proztchenya obileumzkoga ili szvetoga lete vu oszebnom z-Pridavkom Molitvih. 12. Zagrebu 1826, steif geb. za 30 kr.

Šaljivdjia i Veselković, ili Lěkarna za turobne; iz odabranih anekdotah sastojeća. Svezak I. s jednim u kamenu rezanim kipom za 20 kr.

Pėsmarica Slavonska.

Slavonske varoške pěsme. I. Svezak: Ljubezne pěsme. Šabrane po Slavoljubu Slavončeviću. 18. U Zagrebu 1844 za 12 kr.

— — II. Svezak: Napitnice Slavonske. Sabrane po Vinku Loziću. 18. U Zagrebu 1844, za 12 kr.

— — III. Svezak: Ljubezne Pěsme za 12 kr.

